

Til

Børne- og Socialministeriet

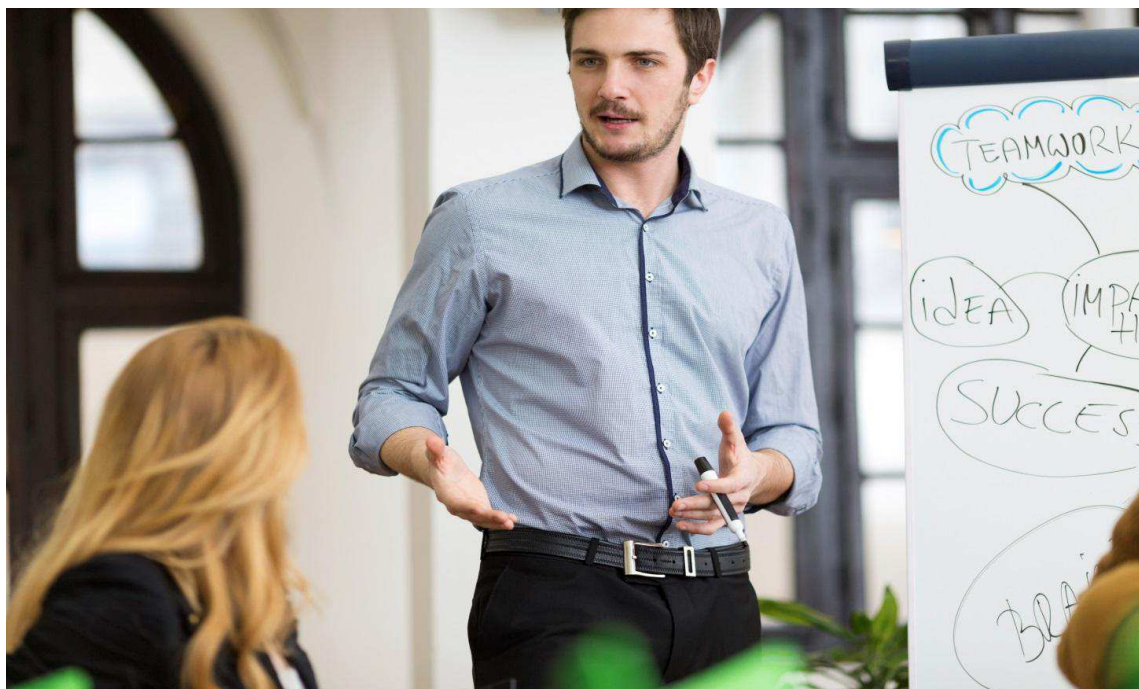
Dokumenttype

Rapport

Dato

September 2017

FRIVILLIGHEDS- UNDERSØGELSEN 2017

INDHOLD

1.	INDLEDNING	1
1.1	Metoder og datakilder	2
1.2	Læsevejledning	4
2.	HOVEDKONKLUSIONER	6
3.	BEFOLKNINGENS FRIVILLIGE ENGAGEMENT	11
3.1	Frivillige i den danske befolkning	12
3.2	Hvad kendetegner de frivillige?	15
3.3	Områder, de frivillige er engageret i og typer af opgaver	20
3.4	Organiseringsform for det frivillige arbejde, de frivillige udfører	22
4.	FRIVILLIGHED BLANDT BORGERE UDEN FOR ARBEJDSFÆLLESSKABET	26
4.1	Borgere uden for arbejdsfællesskabets deltagelse i frivillige indsatser	27
4.2	Hvad kendetegner de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet	29
4.3	Områder, de frivillige er engageret i, og typer af opgaver	35
4.4	Organiseringsform for det frivillige arbejde, de frivillige udfører	37
5.	DRIVKRÆFTER OG BARRIERER FOR DEN FRIVILLIGE INDSATS	41
5.1	Hvad driver de frivilliges motivation?	42
5.2	Barrierer for frivillighed	47
6.	PERSPEKTIVERING OG ANBEFALINGER	52

1. INDLEDNING

De seneste tre årtier har interessen for den frivillige sektor været stigende og der er kommet en øget opmærksomhed på værdien og gevinsten ved frivillige indsatser. Blandt andet viser flere studier, at deltagelse i frivillige indsatser kan være kompetenceudviklende og bidrage til at øge det enkelte menneskes selvværd og selvtillid¹.

Det danske samfund baserer sig også på en stærk tradition for foreningsliv og der findes i flere regeringsgrundlag på tværs af politisk ståsted en påpegnings af, at de frivillige organisationer og det frivillige engagement er en central kilde til fællesskab, der dels bidrager til samhørigheden og sammenhængskraften i det danske samfund, dels giver værdi for det enkelte menneske². Den frivillige sektor bliver i stigende grad set som et relevant supplement i løsningen af nogle af velfærdsstatens opgaver og problemer og som en sektor, der kan bidrage med nye ideer og indspil. Centrale aktører på frivillighedsområdet har blandt andet påpeget, at de lokale fællesskaber i civilsamfundet vinder frem som modsvar til og løsning på globale kriser og samfundsproblematikker, som kræver hurtigere og mere lokalt forankrede løsninger, end centraladministrationen og velfærdsstaten kan levere³. Og det er samtidig veldokumenteret og velkendt, at det sammenhold og fællesskab, som frivilligt engagement kan medføre, skaber værdi for det enkelte menneske.

Ulighed i det frivillige engagement

En undersøgelse på tværs af de europæiske lande viser, at mennesker uden for arbejdsfællesskabet, der regelmæssigt er frivillige, oplever, at deres liv er mere tilfredsstillende, end mennesker uden for arbejdsfællesskabet, der ikke er frivillige⁴. Det er derfor en udfordring, at mennesker, som står uden for arbejdsfællesskabet, er underrepræsenterede i den frivillige indsats, og at der er en skævhed i, hvem der deltager i frivillige indsatser. Tidligere undersøgelser af danskernes frivillighed har vist, at der er et sammenfald mellem tilknytning til arbejdsfællesskabet og deltagelse i en frivillig indsats, og at borgere uden for arbejdsfællesskabet i mindre grad er frivillige end den øvrige del af befolkningen⁵.

Regeringen har det som sin politiske vision, at flere, der står uden for arbejdsfællesskabet, skal være en del af det fællesskab, som kan findes i den frivillige indsats. Dette kommer til udtryk i Regeringens 10 mål for social mobilitet, som sætter retningen for, at flere skal være en del af et arbejdsfællesskab, og færre skal være socialt udsatte. Her retter mål 10 sig mod, at socialt udsatte borgere i højere grad skal deltage i lokalsamfundet gennem frivilligt engagement.

Boks 1-1: Mål nr. 10 i de 10 mål for social mobilitet

Flere uden for arbejdsfællesskabet skal deltage i den frivillige indsats

“Alle mennesker skal kunne deltage i lokalsamfundet og i sociale fællesskaber og bruge retten til medbestemmelse og indflydelse [...] Det handler ikke kun om at gøre noget for andre, men i lige så høj grad om at gøre noget sammen med andre. Derfor er der et potentiale i, at mennesker, som ikke umiddelbart har mulighed for at blive en del af arbejdsfællesskabet, bliver en del af den frivillige sektor. Her kan personer, som ikke er en del af arbejdsfællesskabet, opbygge netværk ved at blive en del af et fællesskab og få mulighed for at kunne bidrage til samfundet som aktive medborgere. Medborgere, der bliver set og anerkendt som en samfundsmæssig ressource.”

Kilde: Regeringen, maj 2016, 10 mål for social mobilitet – fordi alle kan

¹ Thoits, A. Peggy & Hewitt, N. Lyndi (2001): *Volunteer Work and Well-Being*. Journal of Health and Social Behavior.

Johansen, Cathrin og Nørregaard, Dorte (2016): “Når brugerne bliver frivillige” i Frovin, Suzette og Johansen, Cathrin (red): *Motivér den frie vilje – en antologi om fastholdelse og rekruttering af frivillige*. Center for frivilligt, socialt arbejde.

Ellis, John R. (1993): *Volunteerism as an Enhancement to Career Development*. Journal of Employment.

Fridberg, Torben og Henriksen, Lars Skov (red.) (2012): *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012*. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.

² Regeringen 2016, *For et friere, rigere og mere trygt Danmark*. Regeringen 2011, *Et Danmark der står sammen*.

³ Lundsfryd, Klarup og Bundsgaard (2017): *Rodskud: venligboere, nærvæge og trivselstanter – hvordan lokale fællesskaber genskaber velfærden*.

⁴ Kamerade et al. 2015, *Unemployment, Volunteering, Subjective Well-being and mental Health*.

⁵ Fridberg, Torben og Henriksen, Lars Skov (2012): *Udviklingen i frivilligt arbejde i 2004-2012*. SFI.

Regeringen, maj 2016, 10 mål for social mobilitet – fordi alle kan.

Som en del af opfølgningen på de 10 sociale mobilitetsmål har Børne- og Socialministeriet iværksat en undersøgelse af danskernes (borgere mellem 16 og 85 år) deltagelse i frivillige indsatser. Rambøll Management Consulting (Rambøll) har gennemført Frivillighedsundersøgelsen 2017, som belyser det frivillige engagement i Danmark ud fra undersøgelsesspørgsmålene i boks 1-2.

Boks 1-2: Undersøgelsesspørgsmål

- Hvor mange i den danske befolkning deltager i en frivillig indsats?
- Hvad kendetegner de borgere, der er frivillige, og hvordan ser de ud sammenlignet med resten af befolkningen?
- Hvad er kendetegnende for den frivillige indsats, borgere udfører?
- Hvor stor en andel af borgere uden for arbejdsfællesskabet er frivillige?
- Hvad motiverer borgere til at starte som frivillige, særligt borgere uden for arbejdsfællesskabet?
- Hvilke barrierer er der for at indgå i en frivillig indsats, og hvilke barrierer oplever borgere uden for arbejdsfællesskabet?
- Hvilke tilgange, indsatser og greb fra forskning og dansk praksis kan understøtte, at borgere uden for arbejdsfællesskabet bliver en del af en frivillig indsats?

Frivillighedsundersøgelsen 2017 har særligt fokus på borgere uden for arbejdsfællesskabets deltagelse i frivillige indsatser

Som det også ses af undersøgelsesspørgsmålene ovenfor, følger Frivillighedsundersøgelsen 2017 på mange punkter op på de tidligere undersøgelser af frivilligheden i 2004 og 2012. Dette er det ene analysespor i undersøgelsen. Dette dog uden at være i direkte forlængelse af de tidligere undersøgelser.

I Frivillighedsundersøgelsen 2017 er der således et særskilt fokus på at belyse borgere uden for arbejdsfællesskabets deltagelse i den frivillige indsats og følge op på det 10. sociale mobilitetsmål. Dette har ikke været tilfældet i de foregående undersøgelser af frivillighed i 2004 og 2017.

På baggrund af Frivillighedsundersøgelsen 2012 kunne regeringen fastslå, at 26 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet var en del af den frivillige indsats, hvilket gjorde sig gældende for 47 pct. af den øvrige befolkning. Det er således et mål, at en større andel af borgerne uden for arbejdsfællesskabet skal være en del af den frivillige indsats. I denne rapport følger Rambøll op på dette mål, ligesom rapporten peger på viden om indsatser, der kan understøtte, at flere borgere uden for arbejdsfællesskabet bliver engageret i frivillige indsatser.

Boks 1-3: Definition af borgere uden for arbejdsfællesskabet

Borgere uden for arbejdsfællesskabet er defineret som borgere med førtidspension eller kontanthjælp som primær indkomst. I undersøgelsen skelner vi mellem borgere uden for arbejdsfællesskabet, borgere med folkepension eller efterløn som primær indkomst og øvrige borgere. I gruppen øvrige borgere er således studerende, borgere på arbejdsmarkedet og borgere med dagpenge som primært indkomstgrundlag. Dette er for at sikre sammenlignelighed med den første måling fra 2012, som regeringens 10. sociale mobilitetsmål baserer sig på.

http://www.stm.dk/multimedia/sociale-maal_publication_large.pdf

1.1 Metoder og datakilder

For at kunne afdække alle undersøgelsesspørgsmål har Rambøll gennemført en befolkningsundersøgelse af danskernes frivillighed og en kvalitativ undersøgelse blandt frivillige organisationer samt et litteraturstudie. Forinden dette er der gennemført en kort foranalyse, hvor Rambøll har interviewet udvalgte praktikere og eksperter på frivillighedsområdet.

Mens befolkningsundersøgelsen har haft fokus på danskernes frivillighed generelt, har den kvalitative undersøgelse blandt frivillige organisationer og litteraturstudiet haft et primært fokus på borgere uden for arbejdsfællesskabet og deres engagement i frivillige indsatser.

Tabellen herunder viser en kort oversigt over frivillighedsundersøgelsens datagrundlag og metoder. Der findes en detaljeret beskrivelse af undersøgelsens datagrundlag og metoder i rapportens metodebilag, herunder blandt andet overblik over de frivillige organisationer, Rambøll har besøgt, den inkluderede litteratur i litteraturstudiet, repræsentativitetsanalyser og et oprids af metodiske forbehold særligt i forhold til befolkningsundersøgelsen.

Tablet 1-1: Datakilder og metoder

Metode	Kort beskrivelse
Befolkningsundersøgelse baseret på spørgeskema og registerdata	Rambøll har gennemført en befolkningsundersøgelse baseret på en spørgeskemaundersøgelse til et tilfældigt udtrukket udsnit af den danske befolkning i alderen 16-85 år kombineret med registerdata. I alt har 5.055 personer besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 42,5. Besvarelsens repræsentativitet gør det muligt at sammenligne med tidligere undersøgelser, men visse forskelle i indsamlingsmetoden gør, at man skal tage visse forbehold (jf. metodebilag og kort beskrivelse under tabellen her).
Kvalitativ undersøgelse i frivillige organisationer	I forhold til den specifikke gruppe af borgere uden for arbejdsfællesskabet bliver der som led i befolkningsundersøgelsen indsamlet 319 fulde besvarelser fra borgere uden for arbejdsfællesskabet. Det giver et godt datagrundlag for analyser af denne specifikke gruppe af borgere, også når der tages højde for repræsentativitet (jf. metodebilag).
Litteraturstudie	Rambøll har gennemført en kvalitativ undersøgelse i 10 frivillige organisationer primært på det sociale område. I hver organisation har Rambøll gennemført semistrukturerede kvalitative interviews á ca. en times varighed med hhv. ledere, medarbejdere og frivillige. Interviewene handler om organisationernes arbejde med opsporing, rekruttering og motivation af frivillige – herunder særligt frivillige, som er uden for arbejdsfællesskabet.
	Rambøll har gennemført et litteraturstudie for at afdække forskningsmæssig viden om, hvilke indsats, tilgange og organisatoriske faktorer der kan understøtte, at flere uden for arbejdsfællesskabet bliver inkluderet i den frivillige indsats.
	Litteraturstudiet tog udgangspunkt i følgende to undersøgelsesspørgsmål:
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hvilke indsats, metoder, strategier og tilgange har en positiv virkning i forhold til at inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet i frivilligt arbejde? 2. Hvad foreligger der af viden om, hvordan organisatoriske, ledelsesmæssige, kompetencemæssige og strukturelle forudsætninger kan understøtte rekruttering, motivation og fastholdelse af borgere uden for arbejdsfællesskabet i frivilligt arbejde?

Som nævnt findes en detaljeret beskrivelse af al datagrundlag og metoder i rapportens metodebilag. Det er dog vigtigt at påpege, at der er en række centrale metodiske opmærksomhedspunkter, særligt i forhold til at sammenligne resultater fra frivillighedsundersøgelsen i 2017 med tilsvarende undersøgelser i 2012 og 2004.

Det mest centrale metodiske opmærksomhedspunkt er, at spørgeskemaet, som er benyttet i befolkningsundersøgelsen i 2017, er ændret en smule i forhold til spørgeskemaet, der er blevet brugt i tilsvarende undersøgelser i 2012 og 2014. Det drejer sig i mindre grad om indholdsmæssige ændringer, men i højere grad om opsætning af spørgeskemaet og strukturen for, hvordan spørgeskemaet besvares blandt de borgere, der har deltaget i befolkningsundersøgelsen i 2017.

I de tidligere frivillighedsundersøgelser fra 2012 og 2004 er borgeren blevet spurgt, hvorvidt vedkommende har arbejdet frivilligt inden for et givent område (fx kultur, idræt, sundhed). Dette udløste en række spørgsmål til den frivillige indsats inden for det givne område. Herefter bliver respondenterne spurgt til det næste område. Der er i alt 14 områder, som følger den såkaldte ICNPO-klassifikation; International Classification of Nonprofit Organizations.

Rambøll har struktureret spørgeskemaet i 2017 således, at der i starten spørges samlet til, hvilke områder respondenterne har arbejdet frivilligt indenfor. Dette sker efter samme ICNPO-klassifikation. Herefter kommer uddybende spørgsmål til hvert af de områder, som respondenterne har valgt i starten. Denne strukturændring skyldes dels et ønske om at give borgeren et bedre overblik over de mulige frivillighedsområder, når vedkommende skal besvare. Dette kan understøtte borgeren i at få valgt alle de rigtige områder, som han eller hun arbejder indenfor fra start. Dels for at sikre, at borgeren ikke fravælger områder, der kommer senere i spørgeskemaet, grundet en forventning om, at et sådant valg udløser ekstraspørgsmål.

På baggrund af borgernes karakteristika som uddannelsesniveau, køn, alder og familietype, er der ikke forbehold ved en sammenligning af resultater mellem undersøgelserne i 2004, 2012 og 2017. Der er dog en forventelig social skævhed i besvarelserne i forhold til befolkningen, da de veluddannede, gifte borgere er mere tilbøjelige til at svare på spørgeskemaer. Ved en undersøgelse af skævhedens betydning for rapportens hovedspørgsmål afvises det dog, at dette har afgørende betydning for rapportens konklusion (jf metodebilag).

1.2 Læsevejledning

Boksen nedenfor viser en oversigt over rapportens kapitler.

Boks 1-4: Rapportens kapitler

Kapitel 2 samler undersøgelsens centrale konklusioner og anbefalinger.

Kapitel 3 giver en status over frivilligheden i Danmark i 2017 sammenlignet med tidligere undersøgelser.

Kapitel 4 har særsomt fokus på borgere uden for arbejdsfællesskabet, der er engageret i den frivillige indsats, herunder hvor stor en andel der udfører en frivillig indsats, hvilke områder deres frivillige engagement er knyttet til, samt hvad der kendetegner de frivillige uden for arbejdsfællesskabet.

Kapitel 5 beskriver de identificerede drivkræfter og barrierer for borgernes frivillige engagement, herunder årsager til og barrierer for at starte som frivillig, motivationsfaktorer blandt frivillige og årsager til at overveje at stoppe som frivillig.

Kapitel 6 perspektiverer undersøgelsens resultater og peger på de anbefalinger, som undersøgelsen giver anledning til, hvis flere borgere uden for arbejdsfællesskabet skal inkluderes i den frivillige indsats.

Som det fremgår af boksen har kapitel 3 fokus på frivillighed blandt den danske befolkning generelt. Omvendt er der i kapitel 4, 5 og 6 i overvejende grad fokus på det frivillige engagement blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet – og det er også i disse kapitler, at de kvalitative data fra undersøgelsen i høj grad bringes i spil.

Det skal, som påpeget indledningsvist, ses i lyset af, at denne gruppe af borgere, og det frivillige engagement blandt disse, er et særsomt fokusområde i frivillighedsundersøgelsen i 2017. Det er således i høj grad her, at nærværende frivillighedsundersøgelse adskiller sig fra tilsvarende undersøgelser i 2012 og 2004. I kapitel 2, der samler op på de væsentlige konklusioner i undersøgelsen, er der fokus på både frivillighed blandt den danske befolkning generelt og deltagelse i frivillige indsatser blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet.

I rapporten fremgår en række ikoner, som guider læsningen undervejs. De ses nedenfor med en uddybende beskrivelse.

Figur 1-1: Ikoner i rapporten

Ikonet står ved beskrivelser af metodiske forbehold, som er væsentlige at have for øje i læsning og fortolkning af rapportens resultater.

Ikonet symboliserer casebeskrivelser, som eksemplificerer og illustrerer rapportens fund og udvalgte citater fra eksperter, praktikere og borgere.

Ikonet viser, når der undervejs i rapporten henvises til eller inddrages relevant anden forskning, som kan understøtte centrale fund, som præsenteres i rapporten, eller som der kan perspektiveres til, eller som peger på andre resultater end de, der præsenteres i rapporten.

Dette ikon viser, hvor læseren kan finde undersøgelsens centrale konklusioner i de enkelte kapitler.

Ud over denne rapport har Rambøll udarbejdet en række publikationer i forbindelse med Frivillighedsundersøgelsen 2017. Boksen nedenfor viser en oversigt over disse.

Boks 1-5: Øvrige udgivelser i forbindelse med Frivillighedsundersøgelsen 2017

Metodebilag: Dette bilag beskriver metode og datagrundlag for rapporten.

Tabletbilag: Dette bilag viser resultaterne for spørgsmål og svarmuligheder, som ikke er medtaget i denne rapport.

De to publikationer giver dels et tilbundsgående indblik i metoder og datagrundlag bag rapporten, dels muligheden for at se resultater for spørgsmål og svarmuligheder i befolkningsundersøgelsen, som ikke er medtaget i nærværende rapport.

2. HOVEDKONKLUSIONER

I dette kapitel samler vi kort op på undersøgelsens centrale konklusioner. Samlet fremhæver vi otte konklusioner, som både vedrører frivillighed i Danmark generelt og specifikt for borgere uden for arbejdsfællesskabet. I tabellen nedenfor er de samlet op i kort form, hvorefter de er uddybet yderligere.

Tabel 2-1: Rapportens hovedkonklusioner

Tematik	Alle borgere	Borgere uden for arbejdsfællesskabet
<p>Andel frivillige i befolkningen og uden for arbejdsfællesskabet.</p> 	<p>41 pct. af befolkningen i Danmark er frivillige i 2017 og andelen af frivillige er stabil over de seneste fem år.</p>	<p>Andelen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige, er steget fra 26 pct. i 2012 til 30 pct. i 2017.</p>
<p>Hvem er de frivillige?</p> 	<p>Næsten 52 pct. af de frivillige er kvinder, og tendensen fra tidligere undersøgelser om, at flere kvinder engagerer sig som frivillige, ser ud til at fortsætte.</p> <p>De frivillige har typisk en mellemlang eller lang videregående uddannelse.</p> <p>45 pct. af de frivillige bor i bykommuner, men sammenholdt med befolkningstallet i kommunerne har land- og yderkommuner en større andel frivillige end øvrige kommuner.</p>	<p>Blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet er 64 pct. af de frivillige kvinder og 70 pct. af dem er over 45 år.</p> <p>De har typisk en grundskoleuddannelse (40 pct.) og er oftest bosat i landkommuner (39 pct.).</p>
<p>Hvilke aktiviteter udfører de?</p> 	<p>De frivillige er primært engageret inden for idrætsområdet (fx frivillig aktivitet i sportsklubber, danseforeninger og svømmehaller) og inden for boligområdet og lokalsamfund (fx frivillig aktivitet i beboerforeninger, antenneforeninger og grundejerforeninger).</p> <p>Andelen af frivillige der er engageret inden for socialområdet (fx pensionistforeninger, væresteder, flygtningevenner og dagsinstitutionsbestyrelser) er steget fra 3 pct. til 7 pct. siden 2012.</p> <p>De frivillige er i mindre grad end tidligere medlemmer af den organisation, som de er frivillige i.</p>	<p>Borgere uden for arbejdsfællesskabet er i særlig grad engageret som frivillige inden for socialområdet sammenlignet med øvrige frivillige.</p> <p>Borgere uden for arbejdsfællesskabet er i højere grad kontaktpersoner end øvrige frivillige. Det kan indikere, at der er et særligt potentiale i at inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats via peer-to-peer indsatser, hvor den frivillige bruger egen erfaringskompetence til at hjælpe og støtte andre.</p> <p>Undersøgelsen viser, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad indgår i en uorganiseret (uden for foreninger) frivillig indsats, og at de i lidt mindre grad er medlemmer af den organisation, som de er frivillige i.</p>
<p>Hvad motiverer de frivillige og hvilke barrierer oplever de?</p> 	<p>Blandt de ca. 60 pct. af befolkningen, som ikke er frivillige, er den primære årsag manglende tid. Næsten halvdelen af de borgere, som ikke udfører en frivillig indsats, angiver, at de tidligere har været engageret i frivillige indsatser.</p> <p>De to primære årsager til at starte som frivillig er at have en interesse for området eller aktiviteten og at blive opfordret eller valgt.</p>	<p>For borgere uden for arbejdsfællesskabet, som ikke er frivillige, er den primære barriere for at starte som frivillig sygdom eller handicap. Det er også sygdom eller handicap, der er den primære barriere for at fortsætte den frivillige indsats for de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet.</p> <p>Borgere uden for arbejdsfællesskabet har i mindre grad end øvrige frivillige startet den frivillige indsats, fordi de er blevet opfordret eller valgt. Samtidig svarer ca. 40 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet, der ikke er engageret i frivillige indsatser, at de gerne ville starte som frivillige, hvis de blev spurgt.</p>

Lidt under halvdelen af den danske befolkning er frivillige

Rambølls undersøgelse giver en overordnet status på det frivillige engagement i Danmark. I 2017 er 41 pct. af den danske befolkning frivillige. I 2012 var det 43 pct. af befolkningen, der var frivillige. Det lille fald på knap 2 pct. er ikke statistisk signifikant, og der er derfor ikke sket en væsentlig ændring over de seneste fem år. Således viser undersøgelsen, at andelen af frivillige i den danske befolkning er forholdsvist stabilt, når andelen i 2017 sammenlignes med andelen af frivillige i den danske befolkning i 2012.

At den danske befolknings frivillige engagement er på et stabilt niveau er i tråd med en anden undersøgelse af frivillighed i Danmark udarbejdet af Center for Frivilligt Socialt Arbejde. Rapporten herom viser, at 40 pct. af den voksne befolkning har oplyst, at de har udført en frivillig ulønnet indsats i løbet af de seneste 12 måneder⁶. Dette indikerer, at andelen af befolkningen, der udfører en frivillig indsats, muligvis kan have fundet et stabilt leje på lidt under halvdelen af befolkningen.

For de ca. 60 pct. af befolkningen, som ikke er frivillige, viser vores resultater, at den største årsag til dette er manglende tid. Imidlertid fortæller undersøgelsen også, at næsten halvdelen af de borgere, som angiver, at de ikke udfører en frivillig indsats, tidligere har været engageret i frivillige indsatser. Det tyder derfor på, at der er en løbende udskiftning over tid blandt borgere, som udfører en frivillig indsats, ligesom det ikke nødvendigvis er manglende motivation, der afholder denne del af befolkningen fra det frivillige engagement. Det kan indikere et potentiale for at få flere i den danske befolkning engageret i frivillige indsatser.

Den typiske frivillige er en kvinde, midaldrende, bor i byen og er veluddannet

Med denne frivillighedsundersøgelse tegner vi også et billede af, hvordan den typiske frivillige ser ud. Næsten 52 pct. af de frivillige er kvinder, hvilket indikerer en fortsættelse af en tidligere fremhævet tendens, hvor stadigt flere kvinder tager del i den frivillige indsats. I 2012 var der således flere mandlige end kvindelige frivillige, men udviklingen set i forhold til 2004 pegede mod en udligning af denne forskel. Tendensen er fortsat frem til 2017, hvor der nu er flere kvinder end mænd, som engagerer sig i frivillige indsatser.

Yderligere er frivillige i Danmark gennemsnitligt 48 år, hvilket er næsten tilsvarende den gennemsnitlige befolkningsalder på 47 år. Der er dog en trend mod, at den yngre del af befolkningen under 35 år i mindre grad er engageret i frivillige indsatser og Rambølls undersøgelse viser, at det frivillige engagement særligt bæres af den midaldrende del af befolkningen.

Den typiske frivillige er veluddannet og den del af befolkningen, som har en mellemlang- eller lang videregående uddannelse, er særligt engagerede på frivillighedsfeltet. Omvendt er der færre blandt de frivillige, der har grundskolen som højeste gennemførte uddannelse. Undersøgelsen viser samtidig, at der er flere frivillige i bykommunerne, hvor 45 pct. af de frivillige bor. Det frivillige engagement er dog faktisk større i land- og yderkommuner, når vi sammenholder andelen af frivillige med det samlede antal af borgere, som bor i de forskellige kommuner.

Flere borgere uden for arbejdsfællesskabet engagerer sig i en frivillig indsats

Med vores særskilte fokus på borgere uden for arbejdsfællesskabet viser resultaterne også, at en stigende andel af denne gruppe deltager i en frivillig indsats. I 2017 er 30 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet en del af den frivillige indsats, mens det i 2012 var 26 pct. Med forbehold for, at der er tale om relativt små populationer af borgere uden for arbejdsfællesskabet i undersøgelsen, peger frivillighedsundersøgelsen altså entydigt i retning af, at der er sket en stigning i andelen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, der er frivilligt engageret (i befolkningen generelt er andelen af borgere uden for arbejdsfællesskabet steget med 0,5 pct i samme periode.⁷).

⁶ Tal om det frivillige Danmark: Analyse af befolkningens frivillige engagement (1:3). Frivilligrapport 2016-2018. Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2017

⁷ Kilde: Registerdata, egne beregninger.

Et af regeringens 10 mål for social mobilitet er netop, at flere personer, som står uden for arbejdsmarkedet, og som ikke er under uddannelse, skal være en del af den frivillige indsats. Stigningen af andelen af frivillige uden for arbejdsfællesskabet er i tråd hermed og viser samtidig et potentiale i, at flere borgere, som i en kortere eller længere periode er uden for arbejdsfællesskabet, bliver en del af den frivillige indsats. I vores undersøgelse udtrykker flere borgere uden for arbejdsfællesskabet også, at det frivillige arbejde både har en værdi for dem selv og samtidig giver mulighed for at bidrage med noget i et socialt fællesskab.

Blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet er 64 pct. af de frivillige kvinder og 70 pct. af dem er over 45 år. Undersøgelsen viser derfor, at tendensen om flere frivillige kvinder særligt gælder for gruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabet. Med en gennemsnitsalder for de frivillige på 49 år, sammenlignet med 43 år for frivillige i den øvrige befolkning, er en konklusion også, at der oftere findes ældre frivillige uden for arbejdsfællesskabet. Borgerne uden for arbejdsfællesskabet, der deltager i en frivilligt indsats, er derudover oftest bosat i landkommuner (39 pct.), og de har typisk en grundskoleuddannelse som deres højeste uddannelse (40 pct.).

Der er flest frivillige på idrætsområdet, men det sociale område vinder frem, hvor særligt borgere som står uden for arbejdsfællesskabet er engageret

I den brede befolkningen er flest borgere i 2017 engageret i en frivillig indsats på idrætsområdet, som dækker over frivillig aktivitet i fx sportsklubber, danseforeninger og svømmehaller. Idrætsområdet har traditionelt været danskernes foretrukne område for frivillig aktivitet, hvilket frivillighedsundersøgelserne fra 2004 og 2012 også viste. Efter idrætsområdet er næst flest frivillige engageret i boligområdet og lokalsamfundet, der dækker over frivilligaktiviteter i regi af fx beboerforeninger, antenneforeninger og grundejerforeninger. Også her er billedet i 2017 nogenlunde ens med undersøgelserne fra 2004 og 2012.

I undersøgelsen fra 2017 er tendensen imidlertid også, at flere personer engagerer sig på det sociale område, der blandt andet dækker over pensionistforeninger, væresteder, flygtningevenner og dagsinstitutionsbestyrelser. Fra 2012 til 2017 er der sket en stigning i andelen af frivillige på det sociale område fra 3 til 7 pct. På den baggrund er det sociale område nu et af de tre mest dominerende områder for frivilligt engagement.

Tendensen er særlig tydelig blandt de frivillige, som står uden for arbejdsfællesskabet. Her viser vores resultater, at flere frivillige er engageret på det sociale område end på idrætsområdet, ligesom betragteligt flere borgere uden for arbejdsfællesskabet er frivillige på det sociale område (25 pct.) sammenlignet med den øvrige befolkning (13 pct.). Det kan derfor tyde på, at organisationer på det sociale område i særlig grad evner at inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet, og at organisationer på andre områder kan lære af det sociale område i forhold til at håndtere og inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet i deres frivillige indsats.

Et potentiale i peer-to-peer ordninger blandt frivillige uden for arbejdsfællesskabet

Denne frivillighedsundersøgelse viser også, at den mest udbredte aktivitet i det frivillige arbejde på det sociale område er at være kontaktperson. Det gælder for 34 pct. af de frivillige, der er engageret i en indsats på det sociale område. Når vi ser specifikt på gruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, viser vores undersøgelse samtidigt, at de oftere er kontaktpersoner end de øvrige frivillige. Blandt andet er flere borgere uden for arbejdsfællesskabet frivillige i forbindelse med peer-to-peer ordninger, hvor mennesker, som selv har gennemlevet vanskeligheder, kan bruge denne erfaringskompetence til at hjælpe eller støtte andre borgere med forskellige former for vanskeligheder. Den kvalitative del af undersøgelsen har vist, at borgere uden for arbejdsfællesskabet ser peer-støtten som en oplagt mulighed for at bruge deres levede erfaringer til at hjælpe andre, hvilket er med til at give dem en oplevelse af at kunne bidrage med noget.

Der tegner sig her et muligt potentiale i at bruge peer-to-peer ordninger til at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i frivillighed. I den kvalitative del af undersøgelsen fremhæver flere frivillige organisationer på det sociale område, at den primære rekrutteringskanal til

den frivillige indsats er blandt brugerne i organisationen. Dette indikerer igen en mulighed for, at organisationer på andre områder kan lære af det sociale område i forhold til at rekruttere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet til frivillige indsatser.

Borgere uden for arbejdsfællesskabet vil gerne, men bliver sjældnere opfordret

Undersøgelsen fremhæver, at foruden ens egne interesser, er den største motivation for at blive frivillig at blive opfordret af andre til at tage del i det frivillige arbejde. Resultaterne peger dog også på, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i mindre omfang end øvrige frivillige bliver opfordret til at være frivillige. Specifikt angiver 34 pct. af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet, at de blev opfordret eller valgt til frivillighed mod 51 pct. af de øvrige frivillige. Der synes derfor at være en barriere for, at borgere uden for arbejdsfællesskabet søger hen mod frivillighed.

Selvom færre borgere uden for arbejdsfællesskabet deltager i en frivillige indsats end den øvrige befolkning, og ligeledes i lavere grad bliver opfordret hertil, er der en mulighed for at inkludere flere i den frivillige indsats. Rambølls undersøgelse viser således også, at 41 pct. af borgene uden for arbejdsfællesskabet, som ikke er frivillige, gerne ville arbejde frivilligt, hvis de blev spurgt. Med udgangspunkt i, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i lavere grad end øvrige frivillige er blevet opfordret til at indgå i den frivillige indsats, er der måske et uudnyttet potentiale ved, at flere gerne vil engageres i det frivillige arbejde. Med henblik på at nå regeringens 10. sociale mobilitetsmål kan det være en vigtig drivkraft at understøtte, at mennesker uden for arbejdsfællesskabet i højere grad bliver opfordret til at indgå i den frivillige indsats.

Borgere uden for arbejdsfællesskabet oplever anderledes barrierer for frivillighed

Undersøgelsen viser yderligere, at der er stor forskel på, hvilke barrierer der afholder borgere uden for arbejdsfællesskabet og den øvrige befolkning fra at deltage i frivillige indsatser. For den øvrige befolkning, som ikke er frivillige, er manglende tid tydeligt den primære årsag. Mens 64 pct. fra denne gruppe ser tidsmangel som den største barriere for et frivilligt engagement, gælder dette imidlertid kun for 13 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet.

For borgerne uden for arbejdsfællesskabet indikerer resultaterne i stedet, at sygdom eller handicap er den mest udbredte årsag til ikke at være frivillig (59 pct.), hvilket kun er en barriere for få af de øvrige ikke-frivillige (5 pct.). Blandt de frivillige uden for arbejdsfællesskabet, som overvejer at stoppe deres frivillige arbejde, antyder undersøgelsen ligeledes, at helbredsmæssige forhold eller handicap er den primære årsag til dette.

Forskellen i oplevede barrierer mellem borgere uden for arbejdsfællesskabet og den øvrige befolkning er vigtig at tage i betragtning af flere årsager. Med blik for regeringens 10. sociale mobilitetsmål om at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats, tyder de oplevede barrierer på, at der er et behov for at tage højde for den enkeltes helbredsmæssige begrænsninger. Vores kvalitative dybdeundersøgelse understøtter denne pointe, da flere frivillige i interviews fortæller, at sygdomme eller handicap gør det nødvendigt med en større fleksibilitet for at kunne deltage i den frivillige indsats.

Når borgere uden for arbejdsfællesskabet modsat i lavere grad oplever, at manglende tid er et problem, kan det åbne op for, at organisationer kan tilføje nye ressourcer. Fra denne undersøgelse er en pointe også, at borgere uden for arbejdsfællesskabet bruger flere timer på det frivillige end øvrige frivillige. Sammenholdes de to pointer ovenfor, kan der potentielt opnås en organisatorisk gevinst ved at inddrage flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats, da de ikke på samme måde oplever tid som en begrænsning for det frivillige engagement. På den vis kan borgere uden for arbejdsfællesskabet give værdi til de frivillige organisationer, ligesom den frivillige indsats forventes at give værdi til den enkelte person, jf. det 10. sociale mål om mobilitet og relevant forskning, der peger i retning af dette.

Ser vi et opbrud med den traditionelle medlemsmodel?

En anden interessant konklusion fra Rambølls undersøgelse er, at den frivillige indsats i mindre grad følger den klassiske medlemsmodel, hvor frivillighed i en organisation og medlemskab af

samme traditionelt har gået hånd i hånd. Frivillighedsundersøgelsen fra 2012 antydede en tendens, hvor frivillige i lavere grad var medlem af den organisation, de var frivillige hos. Fra 2004 til 2012 faldt andelen af frivillige, som samtidigt var medlemmer fra næsten 80 pct. til 70 pct.

For de borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivilligt engageret, er tendensen, at medlemskab og frivillighed ikke nødvendigvis følges ad. Sammenligner man borgere uden for arbejdsfællesskabet med øvrige borgere, er 41 pct. medlem af den organisation, de er frivillige i, hvorimod dette gør sig gældende for 57 pct. af de øvrige frivillige.

Det er dog vigtigt at bemærke, at 23 pct. ikke har angivet informationer om deres medlemskab i 2017-undersøgelsen. De 23 pct., som ikke har angivet information om medlemskab, er formentlig ikke medlemmer, da de er frivillige i organisationer, hvor man normalt ikke kan være medlem, fx i en offentlig institution eller erhvervsvirksomhed. Men det kan ikke udelukkes, at andelen af borgere, der er medlemmer, ville være en smule højere, hvis de borgere, der er frivillige i organisationer, hvor man typisk ikke er medlem, havde fået samme spørgsmål. Rambølls vurdering er dog, at det kun vil være en lille andel og langt fra alle borgere, der ville angive dette. Tallene fra 2017 giver dermed en klar indikation af, at tendensen i forhold til, at færre er medlemmer af den organisation, de udfører frivillige indsatser for, fortsætter.

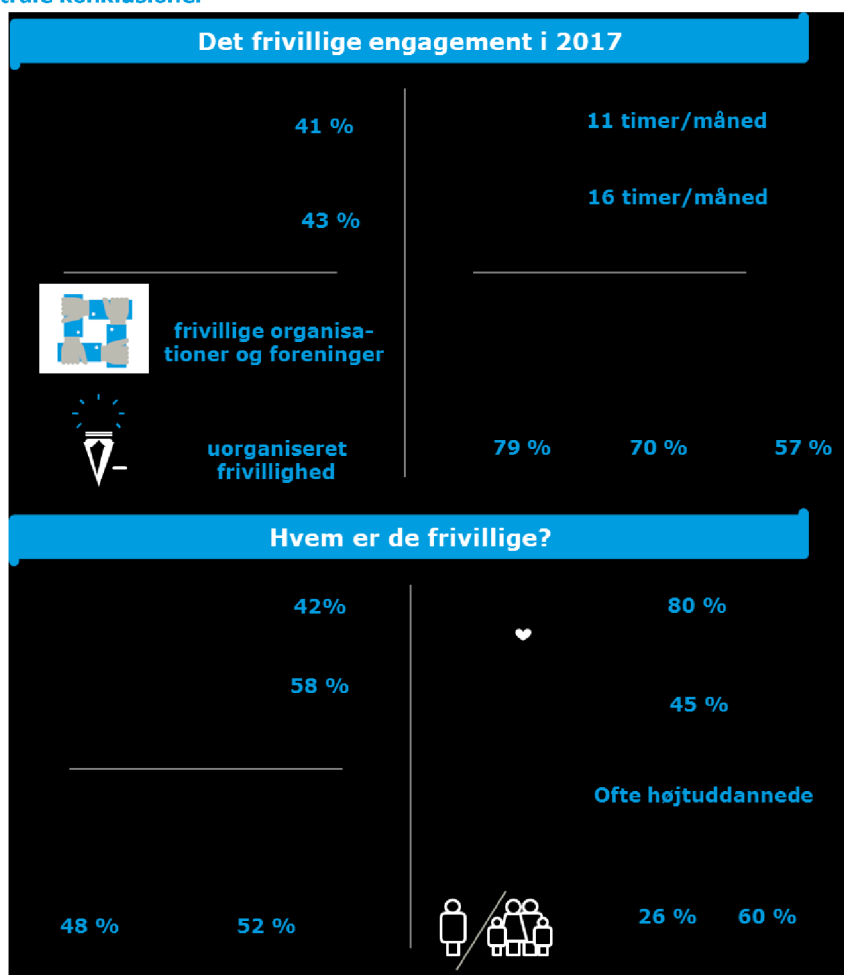
I sammenhæng med den faldende andel medlemmer viser frivillighedsundersøgelsen fra 2017 også, at de frivillige i nogen grad anser medlemskabet som værende vigtigt for at udføre det frivillige arbejde. I 2017 angiver 70 pct., at et medlemskab er vigtigt, mens 25 pct. angiver, at det ikke er vigtigt. Ligeledes er det "kun" 16 pct. af de frivillige, der angiver, at medlemskab er en betydningsfuld årsag til, at de er engageret i frivillige indsatser. Sammenholdt med den mindre andel af medlemmer indikerer dette et skridt mod et potentielt opbrud med den traditionelle medlemsmodel inden for frivillighedsområdet.

En af forklaringerne på, at de frivillige i mindre grad er medlem af den organisation, hvori de udfører den frivillige indsats, kan være, at færre udfører deres frivillige arbejde i en frivillig organisation, hvilket denne undersøgelse ligeledes viser. I takt med, at nye mere uformelle og uorganiserede former for frivillighed vinder indpas, kan det tyde på, at de frivillige ikke i samme omfang er knyttet til organisationen, men måske i højere grad til den konkrete frivillige indsats.

3. BEFOLKNINGENS FRIVILLIGE ENGAGEMENT

I dette kapitel tegnes et billede af den danske befolknings frivillige engagement i 2017. I kapitlet trækkes der løbende tråde tilbage til befolkningens frivillige engagement i hhv. 2004 og 2014. Disse tråde trækkes for at kaste lys over eventuelle tendenser til udvikling i befolkningens engagement i frivillige indsatser. Kapitlet indledes med at give et overblik over, hvor mange i den danske befolkning der er engageret i frivillige indsatser – og udviklingen i dette over en femårig periode. Samtidig tegnes der i kapitlet et billede af, hvad der kendetegner de frivillige, også når vi sammenholder med kendetegn blandt borgere i den danske befolkning. Kapitlet belyser også, hvilke områder og aktiviteter de frivillige er engageret i. Endelig rundes kapitlet af med at give et overblik over de frivilliges organisatoriske forankring for udførelse af deres frivillige indsatser. Kapitel er i overvejende grad baseret på data fra befolkningsundersøgelsen og har derfor en mere deskriptiv karakter end de øvrige kapitler, særligt kapitel 4 og 5, hvor også kvalitative data bringes mere i spil. Figuren herunder viser de centrale konklusioner i kapitlet. Disse konklusioner er løbende udfoldet i tabeller og figurer i de enkelte afsnit i kapitlet.

Figur 3-1: Centrale konklusioner

Figuren viser, at 41 pct. af den danske befolkning er engageret i frivillige indsatser i 2017. I 2012 gjaldt det for 43 pct. af den danske befolkning. Andelen af frivillige i den danske befolkning er således nogenlunde stabil, når vi ser over en femårig periode.

Flest frivillige er frivillige i en frivillig organisation og i mindre grad i offentlige organisationer eller selvejende organisationer. Det ses også, at flere frivillige er begyndt at engagere sig i uorganiseret frivillighed, det vil sige frivillighed uden for foreninger eller det, der nogen gange kaldes selvorganiseret frivillighed. Venligboerne, som er en bevægelse, der opstod i kølvandet på den internationale flygtningekrise, er et eksempel på dette, men der findes andre eksempler på uorganiseret frivillighed, bl.a. på det sociale område. I tråd med dette kan der ligeledes spores en tendens

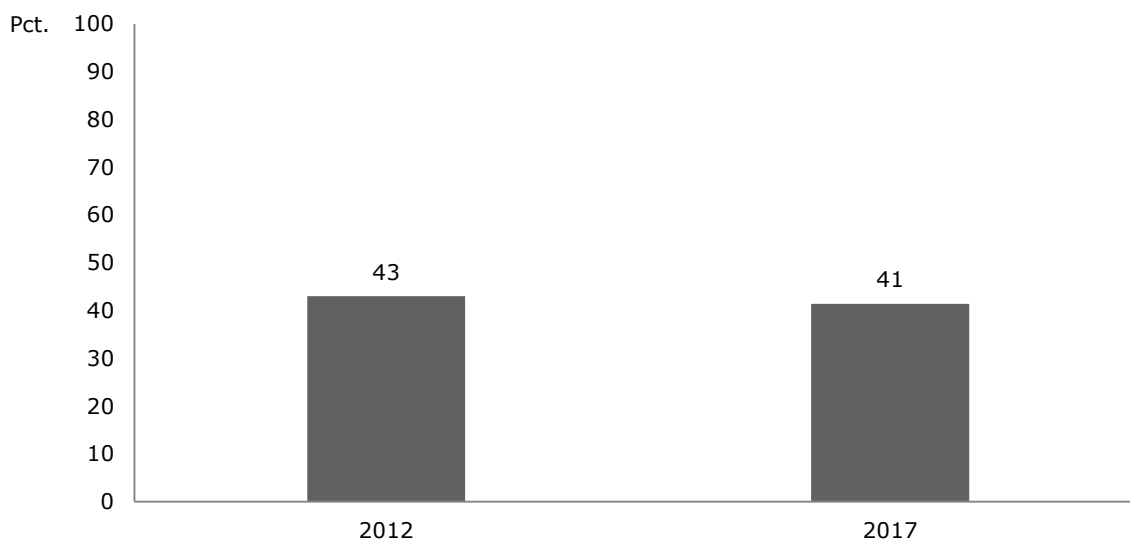
til et brud med den klassiske medlemsmodel, hvor de frivillige er medlem af den organisation, de udfører frivillige indsatser for. Denne tendens ses allerede i perioden fra 2004 til 2012, men er fortsat frem mod 2017, hvor andelen af frivillige, der er medlem af den organisation, de udfører frivillige indsatser for, er faldet med 22 procentpoint fra 2004 til 2017.

I undersøgelsen ses også, at lidt flere kvinder end mænd er frivillige, ligesom den typiske frivillige er 48 år i gennemsnit. Unge under 35 år er underrepræsenteret, mens midaldrende i alderen over 45 år er overrepræsenteret blandt frivillige i den danske befolkning. De frivillige har oftere en mellem- eller længerevarende videregående uddannelse end borgere i den danske befolkning. 80 pct. af de frivillige oplever at have et godt helbred, mens det er 70 pct. af de ikke-frivillige, der angiver dette. 45 pct. af de frivillige er bosat i en bykommune og over halvdelen er gift.

3.1 Frivillige i den danske befolkning

Rambølls undersøgelse viser, at 41 pct. af den danske befolkning over 16 år udfører en frivillig indsats på et eller flere af de områder, der indgår i undersøgelsen. Det drejer sig om områderne kultur, idræt, fritid i øvrigt, uddannelse, undervisning og forskning, sundhed- og sygdom, det sociale område, miljø, bolig og lokalsamfund, fagligt arbejde og erhvervs- og brancheorganisationer, rådgivning og juridisk bistand, politik og partiforeninger, internationale aktiviteter, religion og kirke og andet.

Figur 3-2: Andel af alle borgere, som er frivillige i hhv. 2012 og 2017

Anm: I sammenligningen mellem 2012 og 2017 skal der tages forbehold for, at der spørges forskelligt til frivillighed på to områder; tidsafgrænset frivillighed og internetbaseret frivillighed. For mere uddybende beskrivelse se boks med forbehold.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, SFI's Frivillighedsundersøgelse 2012, egne beregninger.

Figuren viser også, at andelen af den danske befolkning, der i 2012 var engageret i en frivillig indsats, udgjorde 43 pct. Forskellen på de to procentpoint er ikke statistisk signifikant. Det kan tyde på, at andelen af danskere, der udfører en frivillig indsats, er relativt stabil, når vi ser på udviklingen over en femårig periode.

Boks 3-1: Svagere frivilligt engagement blandt dagpengemodtagere

Blandt de 41 pct. af befolkningen, der udfører en frivillig indsats, viser kapitel 4 i rapporten, at der er sket en stigning i andelen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, som udfører en frivillig indsats, mens andelen af såkaldte øvrige borgere, som er frivillige, er faldet fra 47 pct. i 2012 til 42 pct. i 2017. Dette fald er statistisk signifikant.

Blandt gruppen af øvrige borgere, der udfører en frivillig indsats, er det blandt andet hos gruppen af dagpengemodtagere, at der kan spores et fald fra 2012 til 2017. Blandt dagpengemodtagere var det i 2012 47 pct., der udførte frivillige indsatser, mens andelen af dagpengemodtagere, der udfører frivillige indsatser i 2017, er 26 pct. Det skal bemærkes, at dette fald ikke er statistisk signifikant, ligesom der er tale om relativt små grupper i begge år, når antallet af dagpengemodtagere opgøres (jf. tabelbilag, kapitel 2).

Uanset er det interessant, at der kan spores et fald i andelen af dagpengemodtagere, som er engageret i frivillige indsatser. I mange år har der været særlige regler for borgere på dagpenge, som gerne vil lave en

frivillig indsats. Således skelnes der mellem aktiviteter, som ikke medfører fradrag i dagpengene (hobby-prægede aktiviteter, der er kendetegnet ved, at det ikke udbydes som almindeligt arbejde), og aktiviteter, som er kendetegnet ved, at de normalt er lønnede, og som der er et maksimalt ugentligt timetal for, før det medfører fradrag i dagpengene

I en toårig forsøgsperiode har timegrænsen for fradrag for frivilligt, ulønnet arbejdet imidlertid været hævet fra 4 til 15 timer for dagpengemodtagere og efterlønsmodtagere. Forsøget udløb i marts 2017. Med lovforslaget, L 205, som netop er vedtaget, blev forsøget forlænget fra den 5. juni 2017. Med denne forsøgsperiode har der været nogle gældende regler, som faktisk burde gøre det nemmere for dagpengemodtagere at engagere sig i frivillige indsatser. Det kan derfor umiddelbart virke underligt, at der er sket et fald i andelen af dagpengemodtagere, der udfører frivillige indsatser, når andelen af dagpengemodtager, der udførte en frivillig indsats i 2012, sammenlignes med tilsvarende i 2017.

Til trods for, at der er skruet på eventuelle formelle barrierer for dagpengemodtageres mulighed for at indgå i frivillige indsatser – og at disse muligheder er blevet mere gunstige formelt set – kan en mulig forklaring på faldet over tid være af en mere diskursiv karakter. På den ene side kan det være, at borgere på dagpenge kan opleve, at det er svært at gennemskue, hvor meget og hvordan man kan deltage i en frivillig indsats uden at blive modregnet i sine dagpenge. På den anden side kan den relativt megen mediefokus på forsøgsordningen, hvor timegrænsen for frivilligt ulønnet arbejde har været hævet, have bidraget til at øge opmærksomheden på, at der rent faktisk er begrænsninger for, hvor meget dagpengemodtagere kan deltage i bestemte typer af frivillige indsatser. Så selvom reglerne i sig selv ikke står i vejen – og endda er blevet mere gunstige med forsøgsordningen – kan oplevelsen af og kendskabet til, at der er regler og begrænsninger og måske manglende indsigt i reglerne, være en barriere i sig selv. Det kan måske være en af flere forklaringer på det dalende engagement i det frivillige engagement over tid blandt dagpengemodtagere.

Et lignende billede, som ses i figuren ovenfor, tegnes i en rapport udarbejdet af Center for Frivilligt Socialt Arbejde. Resultaterne i rapporten, der blandt andet er baseret på en spørgeskemaundersøgelse, viser, at 40 pct. af den voksne befolkning har oplyst, at de har udført en frivillig ulønnet indsats i løbet af de seneste 12 måneder⁸.

Samtidig viser en undersøgelse fra 2008, som belyser engagement i frivillige indsatser i EU-landene, at Danmark placerer sig i toppen, hvad angår befolkningens engagement i frivillige indsatser. Dette sammen med blandt andet Finland, Sverige og Holland, som er lande, Danmark normalt sammenlignes med, og lande, som også er kendt for at have befolkninger, som i høj grad engagerer sig i frivillige indsatser.

Set i lyset af ovenstående; at der dels er en stabilitet i andele af befolkningen, der er engageret i frivillige indsatser over tid, dels er et nogenlunde sammenligneligt højt niveau af engagement i frivillige indsatser i de nordiske lande og Holland, kan en forsigtig fortolkning være, at andelen af befolkningen, der på et givent tidspunkt udfører en frivillig indsats, måske har fundet et nogenlunde stabilt niveau på lidt under halvdelen af befolkningen.

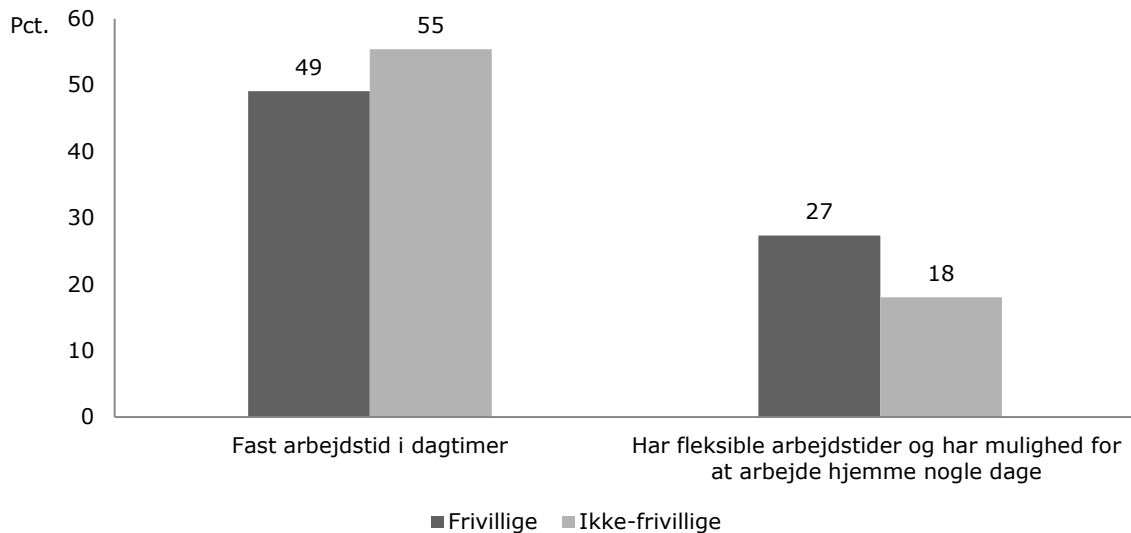
Boks 3-2: Forbehold til definitionen af frivillighed

Både i 2012 og 2017 spørges der til frivillighed inden for et eller flere områder. I 2012 præsenteres respondenterne for 14 områder og senere i spørgeskemaet spørges der til, om man er frivillig i tidsafgrænsede perioder (festivaler, sportsarrangementer mv.) eller har været frivillig på internettet. I 2017-undersøgelsen har de to sidste svarmuligheder ligget som tydelige svarmuligheder blandt 15 områder i starten af undersøgelsen, hvorfor en frivillig i 2017 er én, som har angivet, at de har arbejdet frivilligt inden for et eller flere af 15 områder. Det betyder, at forskelle i resultater mellem 2012-undersøgelsen og 2017-undersøgelsen skal ses som solide indikationer og eventuelle bevægelser, men ikke som fuldstændige en-til-en bevægelser.

Vores undersøgelse viser også, at 60 pct. af befolkningen ikke er engageret i nogen former for frivillige indsatser. Blandt dem angiver hovedparten, at manglende tid eller et ønske om at bruge tiden på noget andet, er årsagen til, at de ikke er engageret i en frivillig indsats (jf. tabelbilag, kapitel 8). En mulig forklaring på dette kan være, at de borgere, der udfører en frivillig indsats, i mindre grad end borgere, der ikke er frivillige, angiver, at de har faste arbejdstider, der skal passes i dagtimerne og i højere grad, at de har arbejdstider med en vis grad af fleksibilitet og mulighed for at arbejde hjemme. Dette ses i figuren nedenfor.

⁸ Tal om det frivillige Danmark: Analyse af befolkningens frivillige engagement (1:3). Frivilligrapport 2016-2018.

Figur 3-3: Arbejdsvilkår fordelt på fleksibilitet i arbejdstider for hhv. frivillige og ikke-frivillige.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Figuren viser, at de borgere, der udfører frivillige indsatser, i mindre grad end ikke-frivillige har et arbejde med faste arbejdstider i dagtimerne. Ligeledes fremgår det, at frivillige, i modsætning til ikke-frivillige, i højere grad har fleksible arbejdstider og mulighed for at arbejde hjemme nogle dage. Det angiver 27 pct. af de frivillige, mens det gælder for 18 pct. af de borgere, der ikke udfører frivillige indsatser.

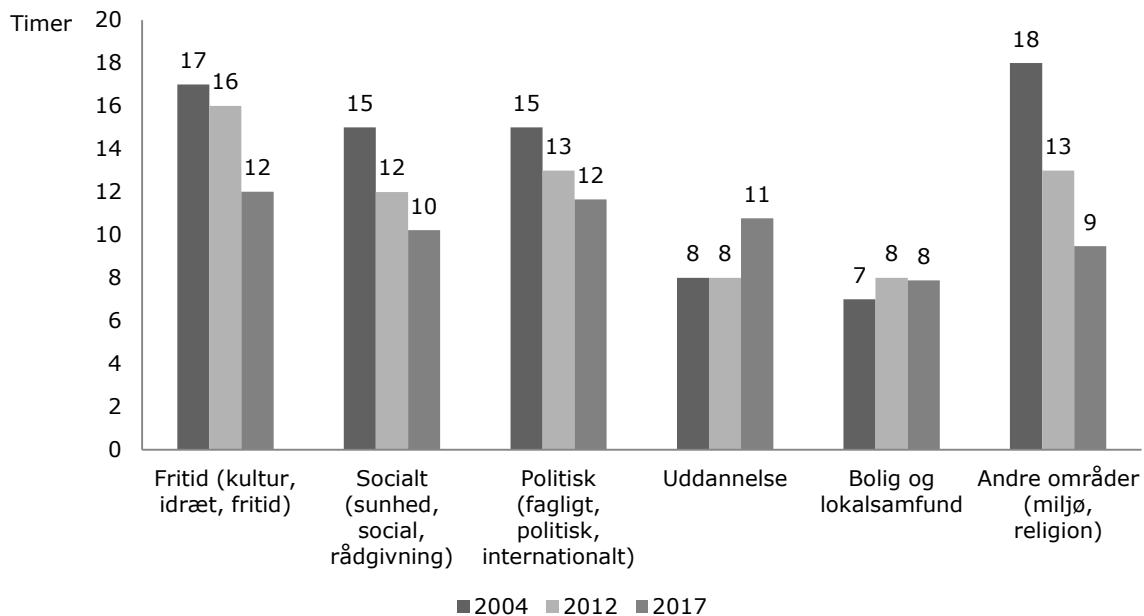
Det er således ikke nødvendigvis fraværet af motivation for at engagere sig i en frivillig indsats, som gør, at en del af de 60 pct., der ikke udfører en frivillig indsats, ikke er engageret, men i højere grad manglende tid, og måske arbejdsvilkår, som gør det svært at finde tid og rum til at engagere sig i frivillige indsatser.

Resultaterne i vores undersøgelse viser også, at næsten halvdelen af de borgere, som angiver, at de ikke udfører en frivillig indsats, tidligere har været engageret i frivillige indsatser. Det kan indikere, at der trods et højt og stabilt niveau af frivillighed i befolkningen – både over tid og når vi sammenligner med andre europæiske lande - fortsat er et potentiale i, at flere bliver engageret i frivillige indsatser.

Samtidig indikerer det også, at der er en løbende udskiftning over tid blandt borgere, der udfører en frivillig indsats. Det understøttes også af, at de frivillige i gennemsnit er engageret i frivillige indsatser i en lidt kortere tidsperiode end tidligere (jf. tabelbilag, kapitel 6). Ligeledes viser resultaterne i vores undersøgelse, at de frivillige i 2017 bruger mindre tid på deres frivillige indsats, end tilfældet var i 2004 og 2012. I 2004 og 2012 brugte de frivillige i gennemsnit henholdsvis 17 og 16 timer om måneden på deres frivillige engagement. I 2017 har de frivillige angivet, at de i gennemsnit bruger 11 timer om måneden på frivillige indsatser.

Figuren nedenfor indikerer dette, da den viser de frivilliges gennemsnitlige timeforbrug om måneden på frivillige indsatser inden for forskellige områder – i hhv. 2004, 2012 og 2017.

Figur 3-4: Gennemsnitlige antal timer, den frivillige bruger om måneden, fordelt på områdekategorier i hhv. 2004, 2012, 2017

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, SFI's Frivillighedsundersøgelse 2012 og 2004, egne beregninger.

Figuren understreger tendensen om, at de frivillige bruger færre timer på deres frivillige indsatser og at dette er en tendens, der kan spores over tid, når vi sammenholder timeforbruget på frivillige indsatser i 2017 med tilsvarende i 2004 og 2012.

Det, at de frivillige gennemsnitligt er engageret "mindre" i deres frivillige indsatser, hvad angår omfang, kan tyde på, at der er et opbrud i den frivillige indsats, som vi traditionelt kender den. Forskning fra øvrige skandinaviske lande har netop stillet spørgsmålstejn ved, om det frivillige engagement har antaget en karakter, hvor det frivillige engagement er blevet mere flygtigt og mindre tidsintensivt i form af korterevarende og tidsafgrænsede frivillige indsatser. Eksempler på dette er fx frivillige indsatser, der opstår i kølvandet på nationale eller globale begivenheder, fx venligboerne.

3.2 Hvad kendetegner de frivillige?

I 2012-frivillighedsundersøgelsen var der flere mænd end kvinder, der udførte en frivillig indsats. Men samtidig viste frivillighedsundersøgelsen fra 2012, at der fra 2004 til 2012 var en tendens til, at stadigt flere kvinder tog del i den frivillige indsats. Denne tendens er fortsat frem mod 2017, hvor vores undersøgelse viser, at flere kvinder end mænd er engageret i frivillige indsatser. Således er 52 pct. af de danskere, der udfører en frivillig indsats i 2017, kvinder. I forhold til tidligere undersøgelser har kvinderne altså halet ind på mændene og forskellen på mænd og kvinders engagement er nu mindre end tidligere. Dette ses også i en rapport fra Center for Frivilligt Socialt Arbejde, hvor mændene ganske vist er i overtal blandt gruppen af frivillige, men hvor forskellene er ganske marginale⁹. I rapporten ses det, at 51 pct. af de frivillige er mænd, mens 49 pct. er kvinder.

Boks 3-3: Forbehold ved konklusion om kvindelige frivillige

En vigtig pointe er, at andelen af kvinder, der har deltaget i undersøgelsen i 2017, er større end andelen af kvinder i befolkningen. Det kan ikke udelukkes, at denne skævhed i fordelingen mellem køn, som der har deltaget i undersøgelsen, har en betydning for den påviste stigning i andelen af kvinder, der er engageret i frivillige indsatser over tid. En lignende skævhed var også at spore i Frivillighedsundersøgelsen fra 2012, hvor kvinder ligeledes var overrepræsenterede.

⁹ Tal om det frivillige Danmark: Analyse af befolkningens frivillige engagement (1:3). Frivilligrapport 2016-2018. Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2017

Vores undersøgelse tegner også et billede af aldersprofilen blandt de borgere, der er engageret i frivillige indsatser. Den viser, at de frivillige er 48 år i gennemsnit. Aldersmæssigt adskiller de frivillige sig således ikke markant fra de borgere i den danske befolkning, der ikke er frivillige. Her er gennemsnitsalderen 47 år.

Tabellen nedenfor viser forskellige aldersgruppers engagement i frivillige indsatser sammenholdt med andelen af aldersgrupperne generelt i den danske befolkning. Det fremgår, at det især er den yngre del af befolkningen mellem 16-35 år, der i mindre grad er engageret i frivillige indsatser, mens det er blandt den midaldrende del af befolkningen, der særligt ses et stærkt engagement i frivillige indsatser. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at hhv. 18 og 21 pct. af den danske befolkning i alderen 55-64 år og 45-54 år er frivillige. I den samlede danske befolkning udgør disse aldersgrupper hhv. 15 og 14 pct. Omvendt er det 11 pct. af aldersgrupperne 16-24 år og 25-34 år, der er frivillige. I befolkningen generelt udgør disse aldersgrupper 15 pct. Borgere under 34 år er altså underrepræsenteret i forhold til frivilligt engagement, mens borgere fra 35 år og op efter er overrepræsenteret, når der ses bort fra de ældste borgere mellem 75 og 85 år.

Tablet 3-1: Aldersfordelingen for hhv. befolkning og frivillige, samt forskellen. I pct. og procentpoint.

	Befolkningen	Frivillige	Forskel
16-24 år	14,6	11,4	-3,2 ***
25-34 år	15,0	11,2	-3,8 ***
35-44 år	16,3	19,0	2,8 ***
45-54 år	17,7	21,0	3,3 ***
55-64 år	15,2	18,7	3,5 ***
65-74 år	13,9	14,5	0,6
75-85 år	7,4	4,2	-3,2 ***
Total	100	100	

Anm: Der er benyttet z-test, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, N befolkningen = 4.577.948, N Frivillige = 2.094.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Et andet interessant kendetegn ved de frivillige er, at de ofte er i et ægteskab, også når vi sammenligner med befolkningen generelt. Det viser tabellen nedenfor. Det ses her, at 60 pct. af de frivillige er i et ægteskab, mens det gælder for ca. 50 pct. af den samlede danske befolkning over 16 år. Omvendt er de borgere, der udfører en frivillig indsats i mindre grad enlige end resten af befolkningen. For sidstnævnte gruppe af borgere er det lidt mere end en tredjedel, der er enlige, mens det gælder for en fjerdedel af dem, der udfører en frivillig indsats.

Tablet 3-2: Fordeling på familietype for hhv. befolkningen og frivillige, samt forskellen. I pct. og procentpoint.

	Befolkningen	Frivillige	Forskel
Enlige	36,3	26,6	-9,7 ***
Ægtepar med forskelligt køn	47,7	60,0	12,2 ***
Ægtepar med samme køn eller registreret partnerskab	0,2	0,3	0,1
Samlevende par	5,8	5,4	-0,4
Samboende par	9,9	7,7	-2,2
Total	100	100	

Anm: Der er benyttet z-test, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, N befolkningen = 4.223.276, N Frivillige = 2.093.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

I undersøgelsen har vi også set nærmere på de frivilliges uddannelsesniveau. Tabellen nedenfor giver et overblik over dette. Det ses her, at der er en overrepræsentation af højtuddannede

blandt de frivillige, når vi sammenligner med uddannelsesniveaut blandt borgere i den danske befolkning.

12 pct. af de frivillige har en lang videregående uddannelse og 20 pct. har en mellemlang videregående uddannelse. I den danske befolkning er det 8 pct. og 14 pct., der har henholdsvis en lang videregående uddannelse og en mellemlang videregående uddannelse. Omvendt er det færre blandt de frivillige, der har grundskolen som højeste gennemførte uddannelse (16 pct.) sammenlignet med den danske befolkning, hvor det er 27 pct., der har grundskolen som højeste gennemførte uddannelse.

Tablet 3-3: Fordelingen på højst gennemførte uddannelse for hhv. befolkningen og frivillige, samt forskellen. I pct. og procentpoint.

	Befolkningen	Frivillige	Forskel
Grundskole	26,4	16,0	-10,4 ***
Gymnasiale uddannelser	9,3	9,1	-0,3
Erhvervsfaglige uddannelser	30,3	30,5	0,2
Korte videregående uddannelser	4,1	5,6	1,5 ***
Mellemlange videregående uddannelser	13,6	20,9	7,3 ***
Bacheloruddannelser	2,3	3,3	1,0 **
Lange videregående uddannelser	7,8	12,0	4,2 ***
Ph.d. og forskeruddannelser	0,6	0,8	0,2
Uoplyst mv.	5,6	1,8	-3,8 ***
Total	100	100	

Anm: Der er benyttet z-test, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, N befolkningen = 4.013.016, N Frivillige = 1.863. Her indgår kun personer i alderen 16-69 år.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Hvor bor de frivillige?

Ser vi på tværs af de fem regioner, er der flest, der udfører en frivillig indsats i Region Hovedstaden. Således er 27 pct. af alle frivillige bosiddende i Region Hovedstaden. Tabellen nedenfor viser imidlertid, at andelen af frivillige, der er bosiddende i Hovedstadsområdet, er mindre en andelen af den samlede befolkning, der bor i Region Hovedstaden. Således er frivillige fra Hovedstadsområdet underrepræsenteret, hvilket adskiller sig fra regionerne på Fyn og i Jylland, hvor andelen af frivillige er overrepræsenteret.

Tablet 3-4: Fordelingen på region for hhv. befolkningen og frivillige, samt forskellen. I pct. og procentpoint.

	Befolkningen	Frivillige	Forskel
Region Hovedstaden	31,4	27,2	-4,2 ***
Region Sjælland	14,6	13,3	-1,3
Region Syddanmark	21,2	22,9	1,7
Region Midtjylland	22,5	24,1	1,6
Region Nordjylland	10,3	12,4	2,1 **
Total	100	100	

Anm: Der er benyttet z-test, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, N befolkningen = 4.577.948, N Frivillige = 2.093.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Et nogenlunde tilsvarende billede viser sig, når vi ser nærmere på, hvilken form for kommune de frivillige er bosiddende i. Det ses i tabellen nedenfor. Ser vi alene på fordelingen blandt de borgere, der udfører en frivillig indsats, fremgår det, at næsten halvdelen af alle frivillige er bosiddende i bykommuner, mens 29 pct. er bosiddende i landkommuner.

Tabel 3-5: Fordelingen på kommunetype for frivillige, samt andelen af frivillige indenfor hver kommunetype (frivillige-ratio).

	Frivillige	Frivillige-ratio
Bykommune	45,6	39,8
Mellemkommune	16,1	41,4
Landkommune	28,9	43,0
Yderkommune	9,4	45,5
Total	100	-

Anm: Fordelingen på kommunetype er lavet på baggrund af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter "Regional- og Landdistriktspolitisk redegørelse 2012 – regeringens redegørelse til Folketinget april 2012". Frivillige-ratioen er beregnet ved antal frivillige indenfor kommunetype/antal besvarelser indenfor kommunetype.

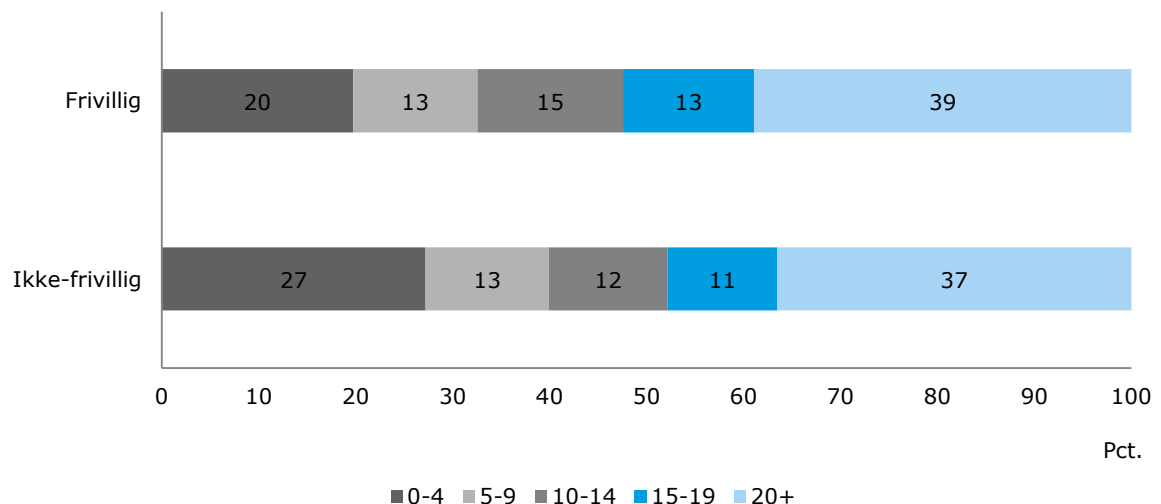
Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Det er dog interessant, at det er i bykommunerne, vi ser den laveste andel af frivillige, når dette sammenholdes med andelen af borgere i de forskellige kommuner, som ikke udfører en frivillige indsats. Samlet tegner resultaterne et billede af, at der på den ene side er flere frivillige i bykommunerne end i de øvrige typer af kommuner, men på den anden side, at det frivillige engagement er større blandt borgere i yder- og landkommuner relativt set i forhold til befolkningsandele generelt i hele befolkningen.

Som det fremgår nedenfor i afsnit 3.3, er frivillige indsatser knyttet til bolig og lokalsamfundet et af de områder, hvor flest frivillige er engageret. En forklaring på, at det frivillige engagement er relativt størst i yder- og landkommuner, kan således være, at det er her, at særligt frivillige indsatser i bolig og lokalsamfundet er attraktive.

Dette er også i tråd med, at de borgere, der udfører frivillige indsatser, i højere grad har boet længere tid i deres lokalsamfund end borgere, der ikke er frivillige. Det fremgår af figuren nedenfor, hvor det ses, at 42 pct. af de frivillige har boet i deres lokaleområde i mere end 15 år, mens det gælder for lidt under 40 pct. af de borgere, der ikke er frivillige.

Figur 3-5: Andele, som har boet i lokalområdet over en angiven årrække, fordelt på længde for hhv. frivillige og ikke-frivillige.

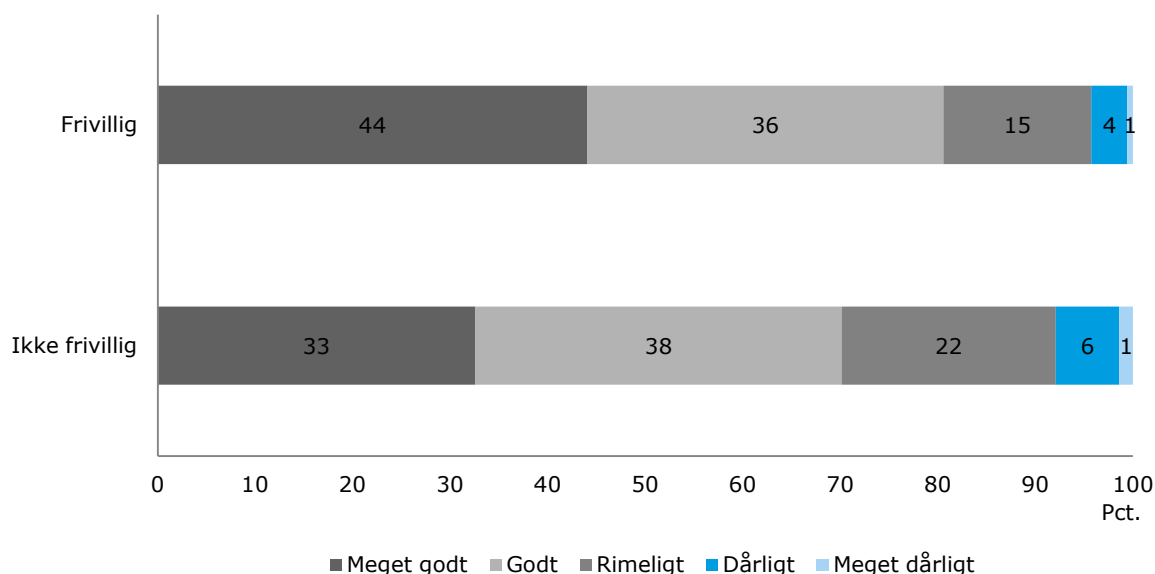
Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

De frivilliges helbred

Vores undersøgelse tegner også et billede af, hvordan borgere, der udfører en frivillig indsats, vurderer deres eget helbred. Det viser figuren nedenfor. Det fremgår her, at en større andel af frivillige borgere oplever at have et meget godt eller godt helbred end borgere i den danske be-

folkning, som ikke er frivillige. Det gælder for 80 pct. af de borgere, der er frivillige, mens det er 70 pct. af de ikke-frivillige borgere, der angiver, at de har et meget godt eller godt helbred.

Figur 3-6: Andele, som angiver selv vurderet helbred, fordelt på helbredskategorier for hhv. frivillige og ikke-frivillige.

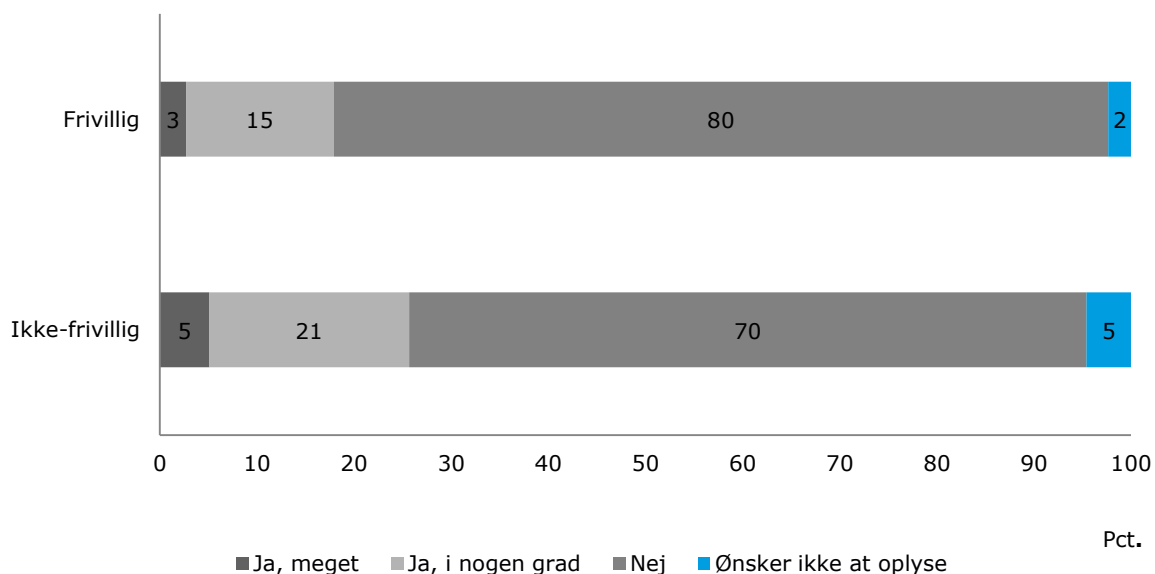

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Ovenstående tendens understøttes også af tallene i figuren nedenfor, som viser, hvorvidt frivillige borgere og ikke frivillige borgere føler sig begrænset på grund af langvarig sygdom, handicap eller psykisk sygdom.

Igen ses det, at de borger, der udfører en frivillig indsats, i mindre grad er påvirket negativt af deres helbred sammenlignet med de borgere, der ikke udfører en frivillig indsats. 18 pct. af de frivillige angiver, at de er meget eller i nogen grad begrænset af eget helbred, mens det omvendt gælder for 26 pct. af de ikke-frivillige borgere. Samtidig er det 80 pct. af de frivillige, der angiver, at de ikke er begrænset af helbredet, mens det gælder for 70 pct. af de ikke-frivillige borgere.

Figur 3-7: Andele, som føler sig begrænset af langvarig sygdom, handicap eller psykisk sygdom, fordelt på graden af begrænsning for hhv. frivillige og ikke-frivillige.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Undersøgelsen giver således en indikation af, at de borgere, der udfører frivillige indsatser, i højere grad vurderer at have et godt helbred end de borgere, der ikke udfører frivillige indsatser, ligesom de frivillige i mindre grad er begrænset af langvarig sygdom, handicap og psykisk sygdom.

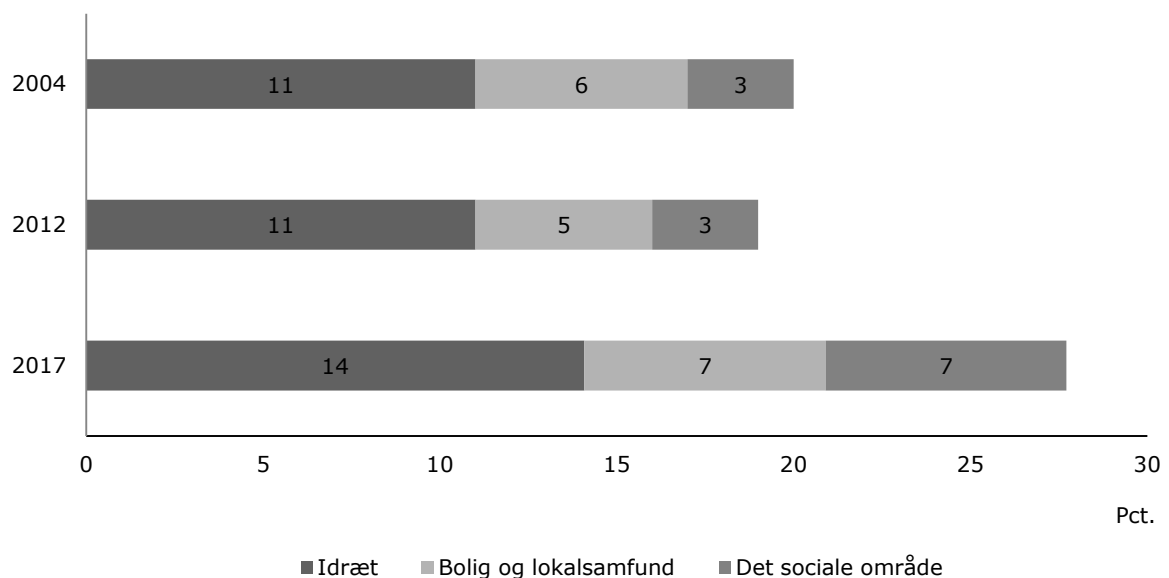
Resultaterne i vores undersøgelse tegner således et billede af, at helbred og udfordringer med dette, kan være en barriere for at indgå i et frivilligt engagement. Resultaterne i kapitel 4, hvor vi ser nærmere på borgere uden for arbejdsfælleskabet, understreger i særligt grad dette. Her er det en stor andel af borgere uden for arbejdsfælleskabet, som ikke er frivillige, der angiver, at deres helbredsmæssige udfordringer er årsagen til dette.

3.3 Områder, de frivillige er engageret i og typer af opgaver

Rambølls undersøgelse viser, at 41 pct. af den danske befolkning udfører frivillige indsatser inden for mindst ét af de områder, der er spurgt ind til i undersøgelsen.

Nedenfor viser figuren, at flest borgere er engageret i en frivillig indsats på idrætsområdet i 2017. Det dækker over frivillige aktiviteter i fx sportsklubber, danseforeninger og svømmehaller. Dette ligner det billede, der blev tegnet i frivillighedsundersøgelserne fra 2004 og 2012, hvor idrætsområdet ligeledes var det dominerende område og det område, hvor flest frivillige er engageret. Som det ses af figuren, er der faktisk sket en lille stigning i andelen af borgere, der er engageret i frivillige indsatser på idrætsområder, når vi sammenligner 2017 med 2004 og 2012.

Figur 3-8: Andelen af befolkningen, som er frivillige inden for idræt, bolig og lokalsamfund samt det sociale område for hhv. 2004, 2012 og 2017.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, SFI's Frivillighedsundersøgelse 2012 og 2004, egne beregninger.

Det område, hvor næst flest er engageret i frivillige indsatser i 2017, er boligområdet og lokalsamfundet, der dækker over frivillige aktiviteter i regi af fx beboerforeninger, antenneforeninger og grundejerforeninger. Igen er resultaterne fra 2017 nogenlunde ens med resultaterne fra undersøgelserne i 2004 og 2012, hvor dette område også fulgte efter idrætsområdet, hvad angår andelen af frivillige, der er engageret i aktiviteter inden for området.

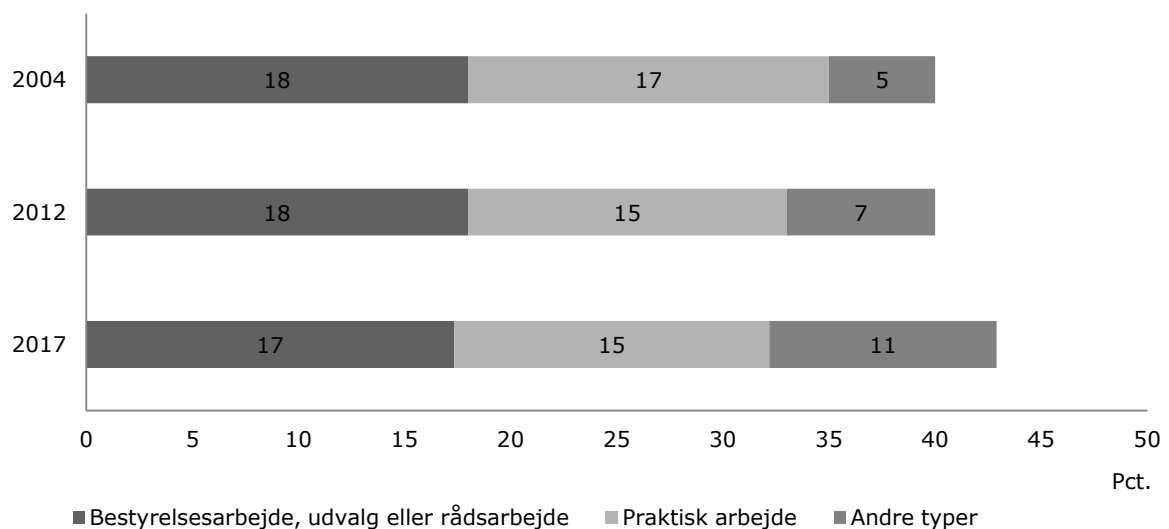
I 2004 og 2012 var det aktiviteter inden for kulturområdet, fx aktiviteter knyttet til museer, lokalhistoriske arkiver og sangkor, hvor tredje flest frivillige var engageret. I 2017 er det interessant at se, at det nu er socialområdet, som dækker over fx pensionistforeninger, væresteder, flygtningevenner og dagsinstitutionsbestyrelser, der er det tredje mest dominerende område. Her er der fra 2012 til 2017 sket en stigning fra 3 til 7 pct. i andelen af frivillige, som laver frivillige indsatser. Resultaterne fra 2017 viser således, at der over tid er sket en udvikling, hvor frivillige,

der udfører en indsats knyttet til det sociale område, skiller sig ud fra andelene i 2004 og 2012 undersøgelse.

Vores undersøgelse viser også, hvilke områder de frivillige er mindst hyppigt engageret i. Dette er miljøområdet (1 pct.), rådgivning og juridisk bistand (1 pct.) samt politik og partiforeninger (2 pct.). Det er stort set identisk med resultaterne fra 2012, hvor alle tre områder hver især engagerede 1 pct. af de frivillige i den danske befolkning (jf. tabelbilag, kapitel 3).

Det er også interessant at se nærmere på, hvilken type af konkrete aktiviteter som de frivillige oftest gennemfører. Ser vi samlet set på tværs af alle områder, viser figuren nedenfor, at de frivillige oftest er engageret i bestyrelsesarbejde, udvalg eller rådarbejde og praktisk arbejde (fx rengøring, indkøb, køkken- eller caféarbejde, vedligeholdelse eller kørsel). Her er det henholdsvis 17 pct. og 15 pct. af de frivillige, der udfører denne form for frivillige aktiviteter.

Figur 3-9: Andelen af befolkningen, som arbejder med bestyrelsesarbejde, udvalg eller rådsarbejde, praktisk arbejde eller lignende i hhv. 2004, 2012 og 2017.

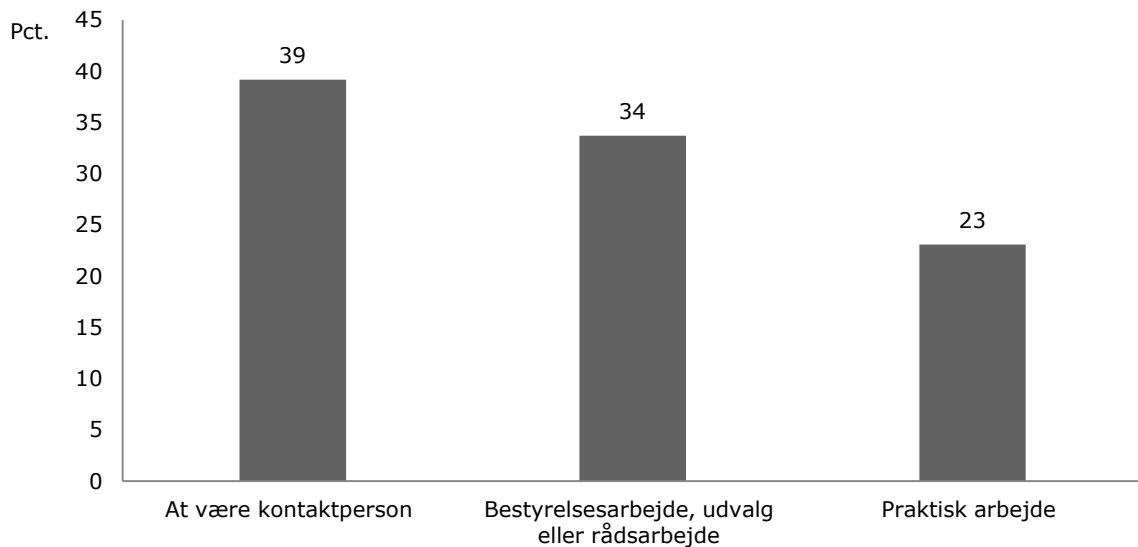

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, SFI's Frivillighedsundersøgelse 2012 og 2004, egne beregninger.

Figuren viser også, at 11 pct. af de frivillige udfører andre typer af frivillige aktiviteter i 2017. Det er en relativt stor stigning, når vi sammenligner, hvor stor en andel af de frivillige der udførte denne type aktiviteter i 2004 og 2012. I vores undersøgelse er det ikke muligt at tegne et mere uddybende billede af, hvad andre typer af aktiviteter dækker over.

Ser vi alene på idrætsområdet, som er det område, flest frivillige er engageret i, er det samme billede, der tegner sig som ovenfor. Det er også her bestyrelsesarbejde, udvalg og rådsarbejde og praktisk arbejde fylder mest (jf. tabelbilag, kapitel 4). Zoomer vi omvendt ind på det sociale område, hvor der over tid er sket den største stigning i andelen af frivillige, der er engageret i området, viser figuren nedenfor et lidt andet billede.

Figur 3-10: Andelen af frivillige på det sociale område, som løser en bestemt type opgave, fordelt på opgavetyper.

Anm: Man kan vælge mere en én type.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Det ses også her, at mange frivillige udfører bestyrelsesarbejde, udvalg eller rådsarbejde og praktiske opgaver, men at flest frivillige udfører aktiviteter i en rolle som kontaktperson. Det gælder for 39 pct. af de frivillige, der er engageret i en indsats på det sociale område. Som det også fremgår af kapitel 4, er der således en del frivillige, der udfører frivillige indsatser på det sociale område netop i en form, hvor de bringer egne erfaringskompetencer ind i indsatsen.

Boks 3-4: Eksempel på frivillig kontaktpersonindsats

En kontaktpersonindsats kan for eksempel være peer-to-peer tilgangen, som har vundet indpas på det sociale område i løbet af de seneste år. Kommunerne har siden 2000 været i gang med en omstillingsproces mod en mere rehabiliterende og recovery-orienteret tilgang til mennesker med psykiske vanskeligheder. Peer-støtte kan defineres som støtte til forandring mod et bedre liv, hvor to eller flere personer forbindes af en fælles erfaring i livet.

Den centrale ressource i en peer-to-peer indsats er, at mennesker, som selv har gennemlevet psykiske vanskeligheder og gennemgået en recovery-proces, bruger denne erfaringskompetence til at hjælpe eller støtte andre med psykiske vanskeligheder. Indsatsen giver mennesker med psykiske vanskeligheder mulighed for at støtte sig til en, der har stået i samme situation, og den frivillige vender sin erfaring med psykisk sårbarhed til noget konstruktivt, som kan gavne andre.

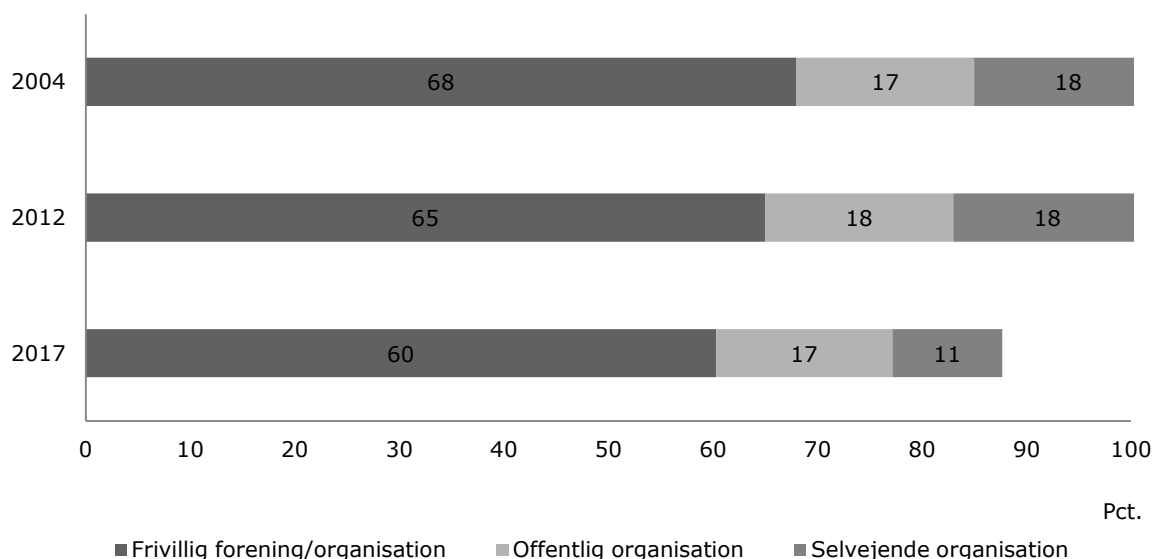
Kilde: Socialstyrelsen 2014, Peer-støtte i Danmark – et foreløbigt overblik.

3.4 Organiseringsform for det frivillige arbejde, de frivillige udfører

Forskningen fra de øvrige skandinaviske lande har netop stillet spørgsmålet om, hvorvidt de frivilliges engagement er blevet flygtigt, mindre tidsintensivt og mindre loyalt over for "traditionelle" frivillige organisationer. Som det fremgår i afsnit 3.2 peger vores resultater på, at de frivillige udfører en mindre tidsintensiv og en korterevarende indsats, særligt "målt" på antallet af timer, de frivillige bruger på frivillige indsatser.

Vores undersøgelse giver også mulighed for at tegne et billede af den organisatoriske forankring og kontekst for de frivilliges indsats. Det fremgår nedenfor, hvilken type organisation de frivilliges indsats er forankret i. I 2004 og 2012 var flest frivillige engagerede i frivillige organisationer, offentlige organisationer og selvejende organisationer. Figuren viser også, at de frivillige i særlig grad udfører en frivillig indsats i regi af frivillige organisationer.

Figur 3-11: Andelen af frivillige, hvis frivillige arbejde er organiseret i en frivillig forening/organisation, en offentlig institution eller en selvejende institution

Anm: Det er muligt at vælge mere end en organisationsform, hvis angivet, at respondent er frivillig på mere end et område.
 Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, SFI's Frivillighedsundersøgelse 2012 og 2004, egne beregninger.

Resultaterne fra vores undersøgelse i 2017 tegner et nogenlunde tilsvarende billede. Her er en tilsvarende andel af de frivillige engageret i offentlige organisationer som i 2004 og 2012, ligesom hovedparten af de frivillige udfører en frivillig indsats i regi af frivillige organisationer (60 pct.). Dog er det lidt færre, der er engageret i frivillige organisationer i 2017, sammenlignet med 2004 og 2012. Denne tendens går igen for andelen af frivillige, der udfører en frivillig indsats forankret i en selvejende institution. I 2004 og 2012 var det 18 pct. af de frivillige, mens det i 2017 gælder for ca. 10 pct. af de frivillige.

En mulig forklaring på udviklingen over tid kan være, at flere frivillige over årene udfører en frivillig indsats i en mere uformel eller uorganiseret organisatorisk kontekst. Det vil sige frivillighed uden for foreninger eller det, der nogen steder kaldes selvorganiseret frivillighed.

Vi har ikke viden om udviklingen i, hvor stor en andel af de frivillige der udfører en frivillig indsats i en sådan kontekst, men i 2017 angiver 7 pct. af de frivillige (jf. tabelbilag, kapitel 5), at de er engageret i uorganiseret frivillighed. Denne form for frivillighed ses fx ved opstanden af venligboerne, som er en bevægelse, der opstod i forlængelse af den internationale flygtningekrise, mens også andre mere løst organiserede projektorienterede former for frivillighed, fx Sager, der Samler (jf. boks 3.6).

Boks 3-5: Forbehold ved uorganiseret frivillighed

Det er vigtigt at have in mente, at de tidligere frivillighedsundersøgelser ikke har haft uorganiseret frivillighed som en svarmulighed. Det vil sige frivillighed uden for foreninger. Den viste udvikling kan derfor skyldes, at nogle respondenter tidligere har kategoriseret deres frivillige engagement under en anden svarmulighed, selvom deres frivillige arbejde i større grad har haft karakter af uorganiseret frivillighed. Da uorganiseret frivillighed kun dækker over 7,3 pct., kan dette dog ikke være hele forklaringen på den viste tendens.

En ting er typen af organisation, hvor den frivillige indsats, de frivillige udfører, er forankret, og at der måske ses mere uorganiseret frivillighed, en anden ting er, om vi er på vej mod et brud med den "klassiske" model, hvor de frivillige udfører en frivillig indsats i en organisation, de i forvejen er medlemmer af.

Boks 3-6: Eksempel på uorganiseret frivillighed

I løbet af de senere år er der opstået nye organiseringsformer på det frivillige område, som for eksempel Sager, der Samler i Aarhus og INSP i Roskilde. Disse organiseringsformer handler i højere grad om at etablere en struktur, som understøtter de konkrete projekter og aktiviteter, som lokalsamfundets borgere har

lyst til og bringer ind i huset. Organisationen er derfor mere en base for forskelligartede projekter og er til for at understøtte de mennesker i civilsamfundet, der har gode idéer og initiativer, som de gerne vil føre ud i livet.

I disse former for organisering er der således ikke fast definerede frivilligroller, men nærmere borgere, der bruger stedet og engagerer sig i det projekt, de har lyst til, så længe de har lyst. Borgerne kan derfor henvende sig, hvis de har et projekt eller en aktivitet, de gerne vil have hjælp til at igangsætte, eller hvis man gerne vil finde et projekt at være en del af. Disse typer organisering omkring civilsamfundets engagement og initiativer kan derfor karakteriseres som en organisering, der understøtter den enkeltes spontane motivation og lyst til at engagere sig i et civilsamfundsprojekt.

“Det er de personer, der har visionen og viljen, der bærer projektet. Og så bakker vi op. Vi skal ikke komme til at bære det for dem, der har projektet – de har handlekraften. Organisationens rolle er at se den motivation, som er der allerede, og opfordre folk til at turde bruge den.” (Medarbejder)

Dette spørgsmål blev allerede stillet i undersøgelsen fra 2012, hvor resultaterne viste, at 70 pct. af de frivillige var medlemmer af den organisation, de udførte en frivillig indsats for. Som det ses i tabellen nedenfor, er dette noget lavere end i 2004, hvor næsten 80 pct. af de frivillige var medlem af organisationen, hvori de udførte en frivillig indsats.

Tabel 3-6: Andelen af frivillige, som er medlem af mindst en af de organisationer, de er frivillige i, for hhv. 2004, 2012 og 2017. I pct.

	2004	2012	2017
Har angivet, at de er medlem på et eller flere områder	79	70	57
Har angivet, at de ikke er medlem på et eller flere områder	21	30	20
Har ikke angivet informationer om medlemskab	0	0	23
Total	100	100	100

Anm: De er forskel på måden, hvorpå respondenterne er blevet spurgt i de forskellige år (se boks 3-7).

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, SFI's Frivillighedsundersøgelse 2012 og 2004, egne beregninger.

Resultaterne fra 2017 kan indikere, at denne tendens er fortsat. Det er dog vigtigt også at bemærke, at 23 pct. ikke har angivet informationer om deres medlemskab, hvorfor en sammenligning på tværs af årene ikke er direkte mulig. De 23 pct., som ikke har angivet information om medlemskab, er formentlig ikke medlemmer, da de er frivillige i organisationer, hvor man normalt ikke kan være medlem, fx i en offentlig institution eller erhvervsvirksomhed (se boks 3-7).

Boks 3-7: Forbehold ved medlemskab og vigtigheden af medlemsskab

I Frivillighedsundersøgelsen 2017 har ikke alle respondenter haft mulighed for at angive, om de er medlemmer eller ej og vigtigheden af dette. Om man er blevet spurgt afhænger af, hvor man er frivillig:

Man er blevet spurgt, såfremt man er frivillig i:

- En frivillig forening/organisation
- En selvejende organisation
- Folkekirken eller andre religiøse samfund.

Man er ikke blevet spurgt, såfremt man er frivillig i:

- En offentlig institution
- En erhvervsvirksomhed
- Uorganiserede (frivillighed uden for foreninger/organisationer)

Det er mere normalt at være medlem af de tre førstnævnte og sjældent i de tre sidstnævnte. I Frivillighedsundersøgelsen 2012 og 2004 har alle fået spørgsmålet om medlemskab. I Frivillighedsundersøgelsen 2017 mangler der svar fra 23 pct. af alle frivillige. 20 pct. har aktivt angivet, at de ikke er medlemmer, mens 57 pct. aktivt har angivet, at de er medlemmer.

Tendensen om, at de frivillige i mindre grad er medlem af den organisation, hvori de udfører den frivillige indsats, kan hænge sammen med tendensen om, at lidt færre er engageret i frivillige organisationer, som det fremgår ovenfor. Traditionelt har frivilligt engagement i frivillige organi-

sationer været forbundet med et medlemskab i pågældende organisation. I takt med, at nye mere uformelle og uorganiserede former for organisering vinder indpas, kan det tyde på, at de frivillige ikke i samme omfang er knyttet til organisationen, men måske i højere grad til den konkrete indsats, som de udfører frivilligt. Denne tendens peges der også på i undersøgelsen fra 2012.

Figuren nedenfor er også med til at understøtte denne tolkning. Her fremgår det, om de frivillige vurderer, at det er vigtigt at være medlem af den organisation, hvor ens frivillige indsats er forankret.

Figur 3-12: Andelen af de frivillige, fordelt på deres holdning til vigtigheden af at være medlem af den forening eller organisation, de er frivillige i

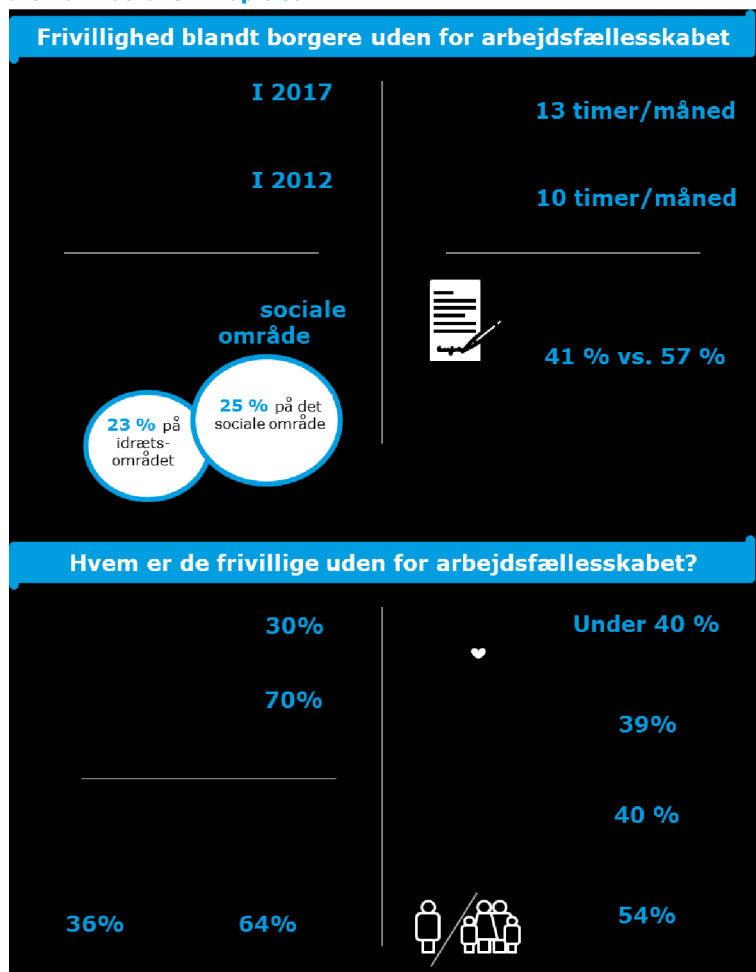
Anm: Man har angivet vigtigheden inden for hvert område. Pct.-grundlaget er 1.489 og forbeholdene i boks 3-7 gælder også her.
Kilde: Frivillighedsundersøgelsen 2017, egne beregninger.

Vi har ikke mulighed for at sammenligne direkte med de frivilliges vurdering af dette i 2012, men figuren viser, at 25 pct. ikke vurderer, at det er vigtigt at være medlem af den organisation, hvori de udfører en frivillig indsats. Så selv om hovedparten, dvs. 70 pct. af de frivillige, vurderer, at det er vigtigt, er der altså over en fjerdedel af de frivillige, der indikerer, at det i mindre grad eller slet ikke er vigtigt at være medlem af den organisation, som man udfører frivillige indsatser på vegne af. I samme boldgade viser vores undersøgelse, at det kun er 16 pct. af alle frivillige, der angiver medlemskab af en organisation som årsagen til, at de er engageret i en frivillig indsats (jf. tabelbilag, kapitel 7).

4. FRIVILLIGHED BLANDT BORGERE UDEN FOR ARBEJDSFÆLLESSKABET

I dette kapitel ser vi nærmere på gruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabets frivillige engagement. Baggrunden for dette særskilte fokus på borgere uden for arbejdsfællesskabet er regeringens 10 mål for social mobilitet, hvor ambitionen er, at flere skal være en del af arbejdsfællesskabet og færre være socialt udsatte¹⁰. Her fremgår det, at flere skal have mulighed for at deltage i arbejdsfællesskabet gennem uddannelse og job og at socialpolitikken skal understøtte, at mennesker, som ikke har mulighed for at blive selvforsørgende, kan indgå i andre fællesskaber. Således lyder det 10. mål for social mobilitet, at flere uden for arbejdsfællesskabet skal deltage i den frivillige indsats. Ambitionen er, at mennesker, der ikke umiddelbart har mulighed for at blive en del af arbejdsfællesskabet, bliver en del af den frivillige sektor med henblik på at kunne opbygge netværk og få mulighed for at deltage og bidrage i samfundet som aktive medborgere. Formålet med indeværende kapitlet er at følge op på regeringens 10. mål for social mobilitet og bidrage med viden om netop denne gruppe borgeres engagement i frivillighed. Kapitlet baserer sig på den kvantitative befolkningsundersøgelse, hvor der har været særskilt fokus på at opnå viden om borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige. Kapitlet baserer sig desuden på den kvalitative dybdeundersøgelse i 10 udvalgte frivillige organisationer med fokus på, hvordan flere borgere uden for arbejdsfællesskabet kan inkluderes i den frivillige indsats. I figuren nedenfor fremgår de mest centrale konklusioner i kapitlet. Disse konklusioner er løbende udfoldet i tabeller og figurer i de enkelte afsnit i kapitlet.

Figur 4-1: De centrale konklusioner i kapitlet

¹⁰ Regeringen, maj 2016, *10 mål for social mobilitet – fordi alle kan*. http://www.stm.dk/multimedia/social-e-maal_publication_large.pdf

Figur 4.1 viser, at andelen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige, er steget fra 26 pct. i 2012 til 30 pct. i 2017. Borgere uden for arbejdsfællesskabet er typisk frivillige inden for det sociale område, da dette gør sig gældende for 25 pct. af de frivillige, hvorimod 23 pct. er frivillige inden for idrætsområdet.

Undersøgelsen viser, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i gennemsnit er frivillige 13 timer om måneden, hvilket er mere end øvrige frivillige, der i gennemsnit er frivillige 10 timer om måneden. Til gengæld er de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet i mindre grad medlem af den organisation, de laver den frivillige indsats i end øvrige frivillige.

De frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet er karakteriseret ved i højere grad at være kvinder (64 pct.) over 45 år (70 pct.) og være bosat i en landkommune (39 pct.). Til sammenligning gør det sig gældende for den samlede gruppe af frivillige, at 52 pct. er kvinder, 58 pct. er over 45 år og 29 pct. er bosat i en landkommune (jf. kapitel 3). For de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet gælder det, at under 40 pct. oplever at have et godt helbred, hvilket ellers gør sig gældende for 80 pct. i den samlede gruppe af frivillige. 54 pct. af de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet er enlige, hvilket ellers gør sig gældende for 26 pct. af den samlede gruppe af frivillige. Samtidig har 40 pct. af de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet grundskolen som deres højeste uddannelse, hvilket gør sig gældende for 16 pct., når vi ser på den samlede gruppe af frivillige.

Boks 4-1: Metodiske forbehold

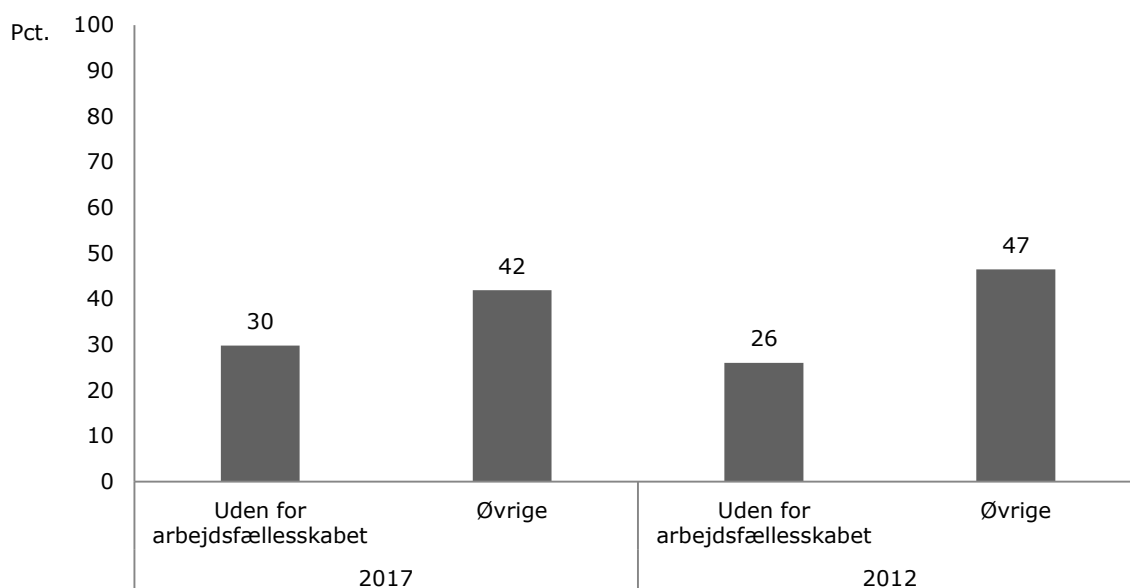
Det skal bemærkes, at gruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabet udgør en lille del af stikprøven i spørgeskemaundersøgelsen (6 pct. svarende til 319 borgere). Når vi bryder denne gruppe op i frivillige og ikke-frivillige, har vi hhv. 95 og 224 borgere. Når vi analyserer frivillige uden for arbejdsfællesskabet, skal vi således være opmærksomme på, at få personer gør en relativt stor forskel blandt denne gruppe.

4.1 Borgere uden for arbejdsfællesskabets deltagelse i frivillige indsatser

Rambølls undersøgelse giver en indikation af, hvor stor en andel af borgere uden for arbejdsfællesskabet der er en del af den frivillige indsats.

I 2017 er 30 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet en del af den frivillige indsats, mens det samme gjaldt for 26 pct. i 2012. Fra 2012 til 2017 er der således sket en stigning i andelen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er inkluderet i en frivillig indsats. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om relativt små populationer, hvorfor vi ikke kan være statistisk sikre på denne stigning ($n_{2012}=173$, $n_{2017}=319$). På trods af dette peger resultaterne i retning af et øget engagement i frivillighed blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet. Figuren nedenfor illustrerer dette.

Figur 4-2: Andele af borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige borgere, som er frivillige i hhv. 2017 og 2012

Anm: I sammenligningen mellem 2012 og 2017 skal der tages forbehold for, at der spørges forskelligt til frivillighed på to områder; tidsafgrænset frivillighed og internetbaseret frivillighed. For mere uddybende beskrivelse se boks med forbehold i forrige kapitel.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, SFI's Frivillighedsundersøgelse 2012 samt registerdata, egne beregninger.

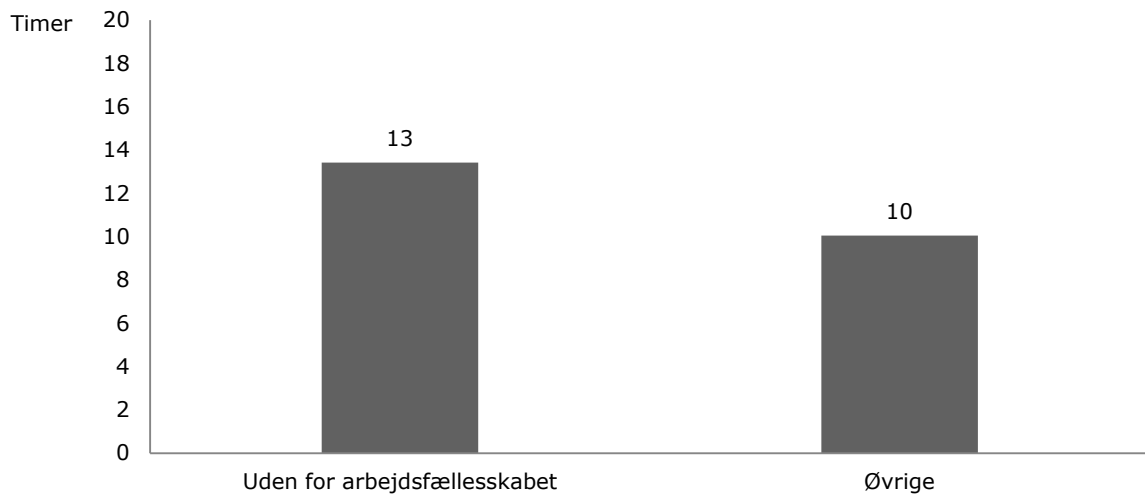
Ved hjælp af registerdata kan vi dykke ned i, hvilken af de to grupper som udgør borgere uden for arbejdsfællesskabet; *borgere på førtidspension og kontanthjælp*, som er drivende for det øgede engagement i den frivillige indsats blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet. Både for borgere på førtidspension og borgere på kontanthjælp gælder det, at ca. 30 pct. er engageret i en frivillig indsats i 2017 (se bilag 1). Men hvor andelen af borgere på kontanthjælp, som engagerer sig som frivillige, er stabilt mellem 2012 og 2017, er andelen af borgere på førtidspension, som engagerer sig, steget med 5 procentpoint fra ca. 25 pct. i 2012 til 30 pct. i 2017. Det er således primært i gruppen af borgere med førtidspension som indtægtskilde, at der er sket en stigning i det frivillige engagement.

Undersøgelsen viser, at borgere uden for arbejdsfællesskabet gennemsnitligt er frivillige i flere timer om måneden (13 timer) i forhold til øvrige frivillige (10 timer), jf. figur 4-3. Der kan således være en organisatorisk gevinst ved at inddrage flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats. I den kvalitative dybdeundersøgelse har vi interviewet ledere, medarbejdere og frivillige i en række udvalgte frivillige organisationer. I flere af organisationerne fremhæves det, at borgere uden for arbejdsfællesskabet kan tilføre en særlig værdi, når de inkluderes som frivillige i organisationen, bl.a. i kraft af deres engagement og tidsforbrug. En leder udtaler fx:

"Hvad vi som organisation får ud af det [at rekruttere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats]? Altså, vi får flere ressourcer. Det er jo på den lange bane både en mere økonomisk og menneskelig ressource, vi får. Man skal se det som om, man også får noget ind, ikke kun at man giver." (Leder i frivillig organisation)

Hvor det 10. sociale mål om mobilitet tager udgangspunkt i den værdi, det giver det enkelte menneske at indgå i et fællesskab via en frivillig indsats, viser resultaterne her, at det også kan give værdi for de frivillige organisationer at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats, idet denne gruppe frivillige bruger mere tid på den frivillige indsats. I kapitel 3 fremgår det, at der er en mulig sammenhæng mellem frivilligt engagement og fleksibilitet i hverdagen. Det blev fremhævet, dels at flere ser manglende tid som en barriere for at være frivillige, dels at når borgere har en større fleksibilitet i forhold til deres arbejde, er de mere tilbøjelige til at engagere sig i frivilligt arbejde. Når det kommer til borgere uden for arbejdsfællesskabet, må det antages, at deres hverdag i højere grad er fleksibel, hvilket understreger den mulige værdi i form af tid og engagement, som både de frivillige og de frivillige organisationer kan opnå ved, at flere borgere fra denne gruppe engagerer sig.

Figur 4-3: Gennemsnitlige antal timer den frivillige bruger om måneden, for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige borgere

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

4.2 Hvad kendetegner de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet

Som beskrevet indledningsvist, er det en del af regeringens mål for social mobilitet, at flere borgere uden for arbejdsfællesskabet inkluderes i den frivillige indsats.

Vi beskriver derfor først, hvad der kendetegner borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige, i forhold til borgere uden for arbejdsfællesskabet, som ikke er frivillige. Dette giver et tydeligt billede af, hvad der konkret kendetegner borgere uden for arbejdsfællesskabet, som engagerer sig frivilligt. Efterfølgende zoomer vi ind på gruppen af frivillige og beskriver, hvad der karakteriserer borgere uden for arbejdsfællesskabet i forhold til øvrige frivillige.

Borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige og ikke-frivillige

Af vores undersøgelse fremgår det, at der er et større frivilligt engagement blandt kvinder end mænd uden for arbejdsfællesskabet, da andelen af kvinder uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige, er 64 pct., hvorimod andelen af kvinder uden for arbejdsfællesskabet, der ikke er frivillige, er 61 pct.

Samtidig er den yngre del af befolkningen fra 16-34 år, som står uden for arbejdsfællesskabet, mere sjældent frivillige, mens de 55-64-årige omvendt hyppigere deltager i frivillighed. Dette fremgår af tabellen herunder, der også viser, at der er en ligelig fordeling mellem frivillige og ikke-frivillige på tværs af de øvrige aldersgrupper. Det er den samme tendens, som vi så i kapitel 3, når vi sammenligner den samlede gruppe af frivillige med den øvrige befolkning fordelt på alder (se tabel 3-1).

Tabel 4-1: Aldersfordelingen for hhv. ikke-frivillige og frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet. I pct.

	Borgere uden for arbejdsfællesskabet	
	Ikke-frivillige	Frivillige
16-34	15	12
35-44	18	18
45-54	29	28
55-64	34	37
65-74	4	5
Total	100	100

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Generelt har gruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, frivillige som ikke-frivillige, oftest grundskolen som deres højeste gennemførte uddannelse, mens de mere sjældent har gennemført en videregående uddannelse.

Som fremhævet i tabellen herunder, viser Rambølls undersøgelse imidlertid, at flere af de frivillige har gennemført en videregående uddannelse (20 pct.) end de ikke-frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet (15 pct.). De ikke-frivillige har derimod i højere grad end de frivillige grundskolen som højeste fuldførte uddannelse (44 pct.). Dette indikerer en potentiel sammenhæng mellem uddannelse og deltagelse i frivillige indsatser – en sammenhæng, som også er blevet påpeget i kapitel 3, der for den generelle befolkning viste, at borgere med en længere uddannelse oftere er frivillige. Denne tendens synes altså også at være gældende for borgere uden for arbejdsfællesskabet.

Tabel 4-2: Fordelingen på højest gennemførte uddannelse for hhv. ikke-frivillige og frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet. I pct.

	Borgere uden for arbejdsfællesskabet	
	Ikke-frivillige	Frivillige
Grundskole	44	40
Gymnasial uddannelse	7	7
Erhvervsfaglig uddannelse	30	31
Videregående uddannelse	15	20
Mangler information	4	2
Total	100	100

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

Når vi ser på sammenhængen mellem ægteskabsstatus og frivillighed blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet, er der to væsentlige pointer. Først er det en tydelig tendens, at flere frivillige er i et ægteskab (42 pct.) sammenlignet med gruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, der ikke er frivillige (33 pct.). Omvendt er der også en svag tendens til, at flere frivillige uden for arbejdsfællesskabet er enlige (54 pct. vs. 51 pct.). Der tegner sig således et blandet mønster om sammenhængen mellem civilstatus og frivilligt engagement blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet.

Tabel 4-3: Fordeling på ægteskabsstatus for hhv. frivillige og ikke-frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet. I pct.

	Borgere uden for arbejdsfællesskabet	
	Ikke-frivillige	Frivillige
Andet	16	4
Ægtepar med forskelligt køn	33	42
Enlig	51	54
Total	100	100

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Anm: Den grove opdeling skyldes hensyn til personfølsomme oplysninger.

Som vist i tabellen nedenfor, peger Rambølls undersøgelse yderligere mod, at borgere uden for arbejdsfællesskabet med en indvandrerbaggrund i lidt højere grad er repræsenteret blandt de frivillige (13 pct.) sammenlignet med gruppen af borgere, der ikke laver frivilligt arbejde (11 pct.). Tilsvarende er lidt færre borgere af dansk oprindelse engageret i frivillighed.

I de føromtalt interviews med eksperter fortæller flere eksperter, at borgere af anden etnisk herkomst, som er uden for arbejdsfællesskabet, typisk i lavere grad er frivillige. Det mønster bekræfter vores undersøgelse dog ikke og i den sammenhæng er en interessant pointe fra en række eksperter, at man skal være påpasselig med at drage konklusioner om gruppen af indvandrere på frivillighedsområdet. Således har det vist sig, at der er en gruppe, som er aktive i for-

eninger, der kun retter sig mod andre med samme etniske baggrund, hvilket ikke nødvendigvis indfanges i statistikker over frivillighed.

Tabel 4-4: Etnicitetsfordeling for hhv. ikke-frivillige og frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet. I pct.

	Borgere uden for arbejdsfællesskabet	
	Ikke-frivillige	Frivillige
Dansk oprindelse	89	87
Indvandrere	11	13
Total	100	100

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

I et geografisk perspektiv findes borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige, oftere i Region Syddanmark og Region Midtjylland. Dette fremgår af tabellen nedenfor. Omvendt er det frivillige engagement svagere i Region Sjælland og Region Hovedstaden. Dertil er de frivillige i højere grad bosat i landkommuner end andre kommunetyper. Særligt er de ikke-frivillige i højere grad repræsenteret i bykommunerne.

Tabel 4-5: Fordeling på geografisk placering for hhv. frivillige og ikke-frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet. I pct.

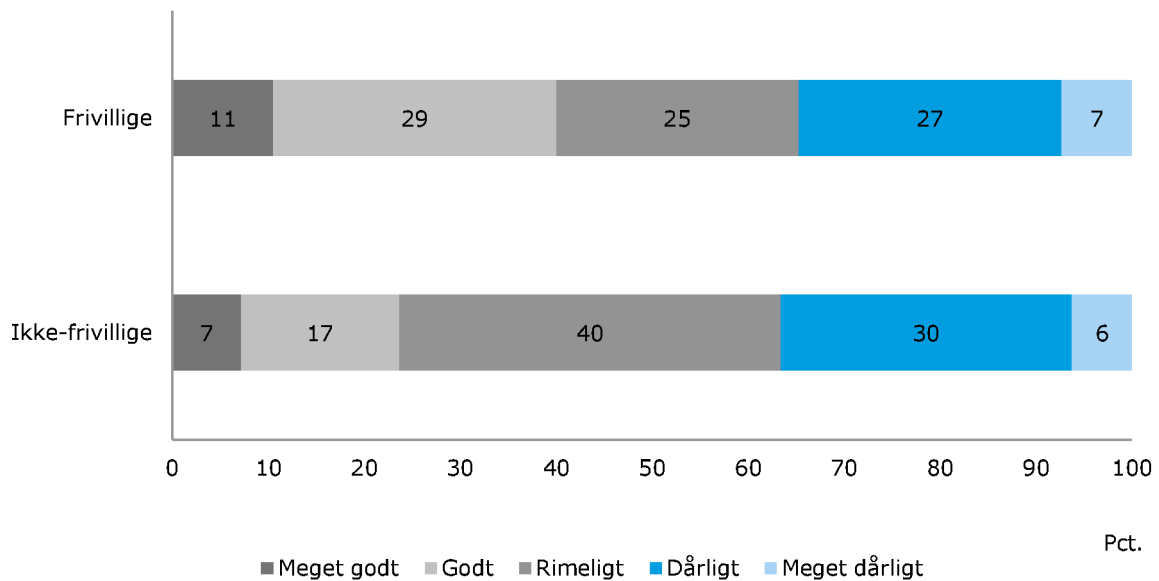
	Borgere uden for arbejdsfællesskabet	
	Ikke-frivillige	Frivillige
Region		
Region Hovedstaden	23	20
Region Sjælland	17	12
Region Syddanmark	23	27
Region Midtjylland	23	27
Region Nordjylland	14	14
Total	100	100
Kommunetype		
Bykommune	39	35
Mellemkommune	20	18
Landkommune	30	39
Yderkommune	11	8
Total	100	100

Anm: Opdeling på kommunetype er sket på baggrund af Regional- og Landdistriktpolitisk redegørelse 2012. Regeringens redegørelse til Folketinget.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Vores undersøgelse viser yderligere, hvordan borgere uden for arbejdsfællesskabet vurderer deres eget helbred. Som vist i figuren herunder, er andelen, der vurderer deres eget helbred dårligt eller meget dårligt, nogenlunde ens for de frivillige (34 pct.) og de borgere, der ikke er frivillige (36 pct.). Der er imidlertid en betydelig større andel af de frivillige, som vurderer deres helbred som værende godt eller meget godt (40 pct.), end der er blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet, der ikke er frivillige (24 pct.).

Figur 4-4: Andele af borgere uden for arbejdsfællesskabet, som angiver selv vurderet helbred, fordelt på helbredskategorier for hhv. frivillige og ikke-frivillige

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

Der tegner sig således en sammenhæng mellem borgere uden for arbejdsfællesskabets frivillige engagement og deres opfattelse af eget helbred. Det er ikke muligt at konkludere, om det frivillige arbejde skaber en mere positiv opfattelse af eget helbred eller om borgere, der vurderer eget helbred mere positivt, er mere tilbøjelige til at engagere sig frivilligt. Resultaterne peger imidlertid på en positiv sammenhæng herimellem.

Borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige i forhold til øvrige frivillige

I det foregående har vi vist, hvad der særligt kendetegner de borgere uden for arbejdsfællesskabet, som engagerer sig i frivillige indsatser. Med dette afsæt er det også interessant at tydeliggøre, på hvilke områder de frivillige uden for arbejdsfællesskabet adskiller sig fra andre frivillige, samt på hvilke områder de ligner hinanden.

Denne viden er blandt andet vigtig, hvis frivillige organisationer, i tråd med regeringens 10. sociale mål om mobilitet, ønsker at engagere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i frivillighed. Som det følgende viser, er denne gruppe og andre frivillige ikke ens. Det er derfor vigtigt, at frivillige indsatser, der søger at inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet, har for øje, hvilke af disse borgere der typisk engagerer sig.

Boks 4-2: Definition

Gruppen af andre frivillige er opdelt i:

- Pensionister: Folkepensionister og efterlønnere
- Øvrige frivillige: Alle borgere, som ikke er kontanthjælpsmodtagere, førtidspensionister, pensionister og efterlønsmodtagere (dagpengemodtagere indgår også i denne kategori).

Når vi betragter gruppen af frivillige og ser på de borgere, der står uden for arbejdsfællesskabet i forhold til de øvrige frivillige, er gruppen kendetegnet ved, at gennemsnitsalderen blandt frivillige uden for arbejdsfællesskabet er væsentlig højere (49 år) end for øvrige frivillige (43 år). Dette indikerer en væsentlig forskel i alder mellem frivillige fra de to grupper. Som det også fremgår af tabellen herunder, er 42 pct. af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet over 55 år, mens dette kun gælder for 23 pct. af de øvrige frivillige.

Tabel 4-6: Aldersfordelingen for frivillige hhv. uden for arbejdsfællesskabet, øvrige og pensionister. I pct.

	Frivillige uden for arbejdsfællesskabet	Øvrige frivillige	Pensionister (frivillige)
16-34 år	12	28	0
35-44 år	18	23	0
45-54 år	28	25	0
55-64 år	37	20	7
65-74 år	5	3	69
75-85 år	0	0	24
Total	100	100	100

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Rambølls undersøgelse vidner om, at den typiske frivillige blandt borgerne uden for arbejdsfællesskabet er noget ældre end blandt øvrige frivillige. Et andet træk ved gruppen af frivillige uden for arbejdsfællesskabet er, at der er betydeligt flere kvindelige end mandlige frivillige. Nærmere bestemt er 64 pct. af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet kvinder. Det er væsentligt flere end gruppen af øvrige frivillige såvel gruppen af pensionister, der er frivillige, hvor 51 pct. er kvinder i begge grupper. Som det er vist i kapitel 3, er der generelt en tendens til, at stadig flere kvinder deltager i den frivillige indsats og denne tendens afspejler sig også blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet.

De frivillige, som står uden for arbejdsfællesskabet, adskiller sig også fra andre frivillige ved andelen af borgere, som har en indvandrerbaggrund. Indvandrere udgør en større andel af gruppen af frivillige uden for arbejdsfællesskabet (13 pct.), end de gør blandt de øvrige frivillige og pensionister (5 pct. og 3 pct.). Der er således en tendens til en større diversitet blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet, som engagerer sig frivilligt.

Tabel 4-7: Etnicitetsfordelingen for frivillige hhv. uden for arbejdsfællesskabet, øvrige og pensionister. I pct.

	Frivillige uden for arbejdsfællesskabet	Øvrige frivillige	Pensionister (frivillige)
Dansk oprindelse	87	94	97
Indvandrere	13	5	3
Efterkommere	0	1	0
Total	100	100	100

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

Tabellen nedenfor tegner et billede af, hvordan de frivillige fordeler sig over forskellige kommunetyper. Af tabellen fremgår det, at de fleste frivillige bor i landkommuner (39 pct.) og dernæst i bykommuner (35 pct.). Dette er en væsentlig forskel fra de øvrige frivillige, hvor næsten halvdelen af de frivillige kommer fra byerne (48 pct.), mens ca. en fjerdedel er fra landkommuner (28 pct.). Der er således større geografiske forskelle i forhold til, hvor de to frivilligrupper hyppigst er at finde.

Tabel 4-8: Fordelingen på kommunetype for frivillige hhv. uden for arbejdsfællesskabet og øvrige. I pct.

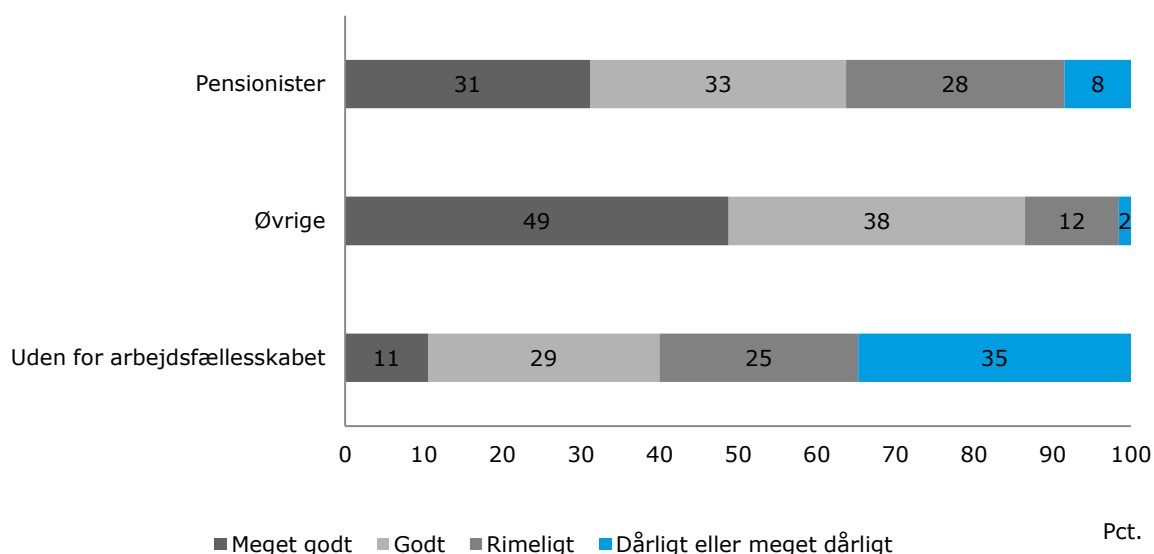
	Frivillige uden for arbejdsfællesskabet	Øvrige frivillige
Bykommune	35	48
Mellemkommune	18	15
Landkommune	39	28
Yderkommune	8	9
Total	100	100

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Anm: Opdeling på kommune type er sket på baggrund af Regional- og Landdistriktpolitisk redegørelse 2012. Regeringens redegørelse til Folketinget.

Ovenfor fremviste vi en tendens til, at borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige, i højere grad opfatter deres helbred som værende godt eller meget godt sammenlignet med ikke-frivillige uden for arbejdsfællesskabet. Vores undersøgelse peger imidlertid også mod, at frivillige uden for arbejdsfællesskabet i lavere grad end øvrige frivillige og pensionister, som er frivillige, opfatter deres helbred som godt eller meget godt. Nærmere bestemt vurderer 87 pct. af de øvrige frivillige, at deres helbred er godt eller meget godt, mens det samme kun gør sig gældende for 40 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige.

Figur 4-5: Andele, som angiver selv vurderet helbred, fordelt på helbredskategorier for hhv. pensionister, øvrige og borgere uden for arbejdsfællesskabet

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, registerdata egne beregninger.

Selvom der for borgerne uden for arbejdsfællesskabet er en positiv sammenhæng mellem deres frivillige engagement og opfattelse af eget helbred, har de stadig en mere negativ opfattelse af eget helbred sammenlignet med øvrige frivillige. Undersøgelsen viser således, at borgere uden for arbejdsfællesskabet, der er frivillige, oplever deres eget helbred markant bedre end borgere uden for arbejdsfællesskabet, som ikke er frivillige, men samtidig oplever deres eget helbred dårligere end øvrige frivillige. Det er derfor centralt at tage højde for dette i tilrettelæggelsen af den frivillige indsats.

I den kvalitative undersøgelse har vi både talt med frivillige uden for arbejdsfællesskabet med helbredsproblemer, samt med de frivillige organisationer, der engagerer dem. Helbredet betragtes fra begge side som en faktor, der skal tages hensyn til, men det er ifølge begge parter ikke en faktor, der udelukker frivillighed. Flere frivillige med et dårligt helbred fortæller, at det er vigtigt at lave en forventningsafstemning mellem dem og repræsentanter for den organisation, de udfører en frivillig indsats for – og at der løbende følges op på denne. En frivillig fortæller fx om sine helbredsudfordringer:

“For mig var det vigtigt at understrege, at jeg havde mine begrænsninger grundet mine smerter. De har pointeret mange gange, at det var okay, at jeg meldte afbud. De har været gode til at følge op på det og gentage det. Det er vigtigt, at man ikke kun får det at vide første gang, men at man løbende bliver mindet om, at det er fint, man bidrager med det, man kan.” (Frivillig)

Medarbejdere og ledere fra frivillige organisationer omtaler også, at det i modtagelsen af frivillige med helbredsproblemer er vigtigt at afstemme, hvilke begrænsninger den frivillige oplever, så indsatsen kan tilpasses den enkelte, men også at de stadig har vigtige ressourcer at tilbyde.

4.3 Områder, de frivillige er engageret i, og typer af opgaver

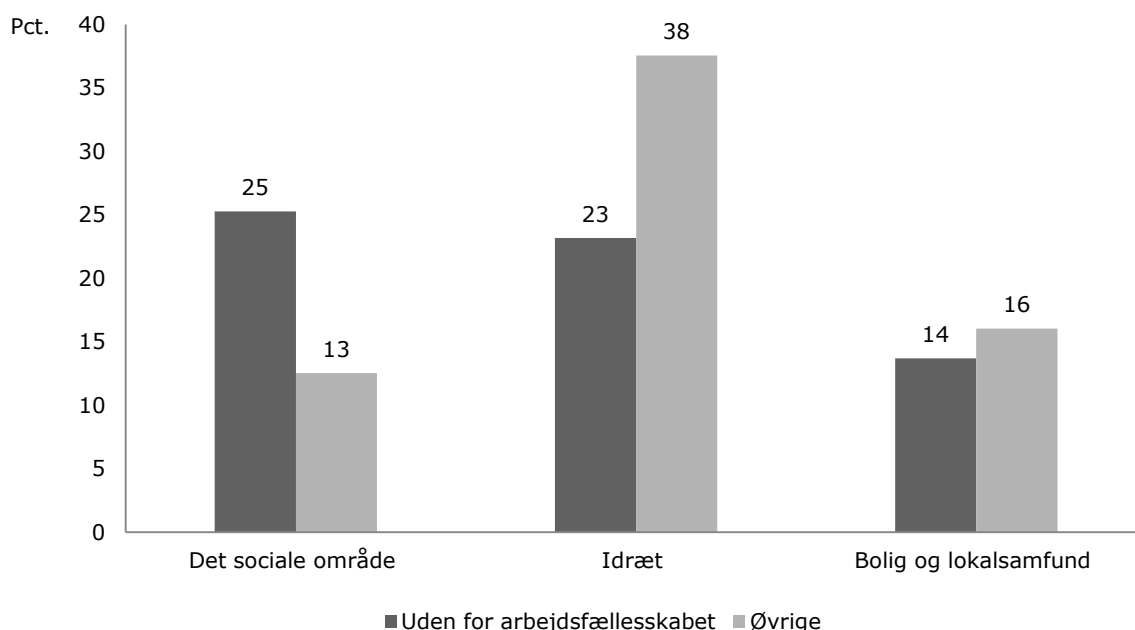
Rambølls undersøgelse viser også, i hvilke områder borgere uden for arbejdsfællesskabet engagerer sig og hvilke opgaver de typisk løser som led i den frivillige indsats.

Figuren herunder indikerer, at borgere uden for arbejdsfællesskabet hyppigst er frivillige inden for det sociale område, som dækker over fx pensionistforeninger, væresteder, flygtningevenner og daginstitutionsbestyrelser. Det drejer sig om 25 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige på det sociale område, mens det samme gælder for 13 pct. af de øvrige borgere, som er engageret i frivillighed.

Der er altså en større andel af de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet på det sociale område, end det er tilfældet blandt de øvrige frivillige. Dette er interessant, da Rambølls undersøgelse, som vist i kapitel 3, også viser, at det er på det sociale område, hvor der samlet set blandt alle frivillige borgere er sket den største stigning i det frivillige engagement. Her ses en stigning på fire procentpoint fra 2012 til 2017. Det kan altså tyde på, at en del af stigningen i andelen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, der er engageret i frivillige indsatser fra 2012 til 2017, er drevet af et generelt øget engagement i frivillige aktiviteter på det sociale område.

Figurer viser også, at der blandt de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet er 23 pct., der er frivillige inden for idrætsområdet. Det gælder omvendt for 38 pct. af de øvrige frivillige. Endelig viser figuren, at det område, hvor frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet tredje hyppigst er frivilligt engageret, er inden for området bolig og lokalsamfund. Det gælder for 14 pct. af de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet.

Figur 4-6: Andele, som er frivillige indenfor de tre mest dominerende områder, for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrig

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

Der kan være flere forklaringer på, hvorfor borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad er engagerede inden for det sociale område end øvrige frivillige. Vi ved fra tidligere undersøgelser såvel som denne, at socialt netværk og personlig opfordring er nogle af de mest centrale drivkræfter i rekrutteringen til den frivillige indsats. Det er således tænkeligt, at borgere uden for arbejdsfællesskabets deltagelse i den frivillige indsats på socialområdet handler om, at det er her, man har netværk og kendskab til organisationer, fordi man måske selv tidligere har haft brug for hjælp eller støtte i disse organisationer. I Rambølls dybdeundersøgelse af organisationer på det sociale område, som gør brug af frivillige, fremhæver flere, at den primære rekrutteringskanal til den frivillige indsats er blandt brugerne i organisationen. En frivillig fremhæver i forlæn-

gelse heraf vigtigheden af at blive inviteret ind i den frivillige indsats, når man er i en sårbar situation og fortæller om at starte som frivillig efter at have været bruger i organisationen:

"Jeg tænker, at de fleste af os har ensomhed som et væsentligt produkt af at være psykisk sårbar, og når man så når op til overfladen igen, så vil man gerne gøre noget ved det. Der går man ikke bare ind hvor som helst, man skal inviteres indenfor, derfor er [organisationen] et godt sted, for når man bliver inviteret indenfor, så oplever man, at man kan nogle ting, som man ikke havde turdet håbe på, at man kunne. Og man bliver bekræftet i, at man har en vis værdi." (Frivillig)

Dybdeundersøgelsen viser i forlængelse heraf, at en god og sikker modtagelse er vigtig, når borgere uden for arbejdsfællesskabet engageres i frivillige indsatser. Flere organisationer påpeger, at sikre og genkendelige rammer er et vigtigt element i en god modtagelse og at det især er i opstartsfasen, at borgere uden for arbejdsfællesskabet kan blive usikre på, om de føler sig klar til at være frivillige. Heri kan der være en organisatorisk forklaring på, hvorfor det særligt er på det sociale område, at borgere uden for arbejdsfællesskabet engagerer sig. Frivillige organisationer på det sociale område har ofte kendskab til de udfordringer, som borgere med psykiske, fysiske eller sociale vanskeligheder kan have, og er derfor måske bedre i stand til at imødekomme og rumme eventuelle vanskeligheder hos de frivillige uden for arbejdsfællesskabet.

For frivillige organisationer på andre områder er der også et potentiale i forhold til at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet ved at indgå partnerskaber med andre organisationer eller institutioner, som har erfaring med at engagere borgere med vanskeligheder. Boksen nedenfor beskriver en case fra dybdeundersøgelsen, hvor en frivillig organisation på socialområdet indgår i partnerskab om inklusion af borgere uden for arbejdsfællesskabet i en frivillig indsats på kulturområdet.

Boks 4-3: Partnerskab mellem Aarhus2017 og Kofoeds Skole: Makkerordninger

På det kulturelle område har Aarhus2017 gode erfaringer med at indgå et partnerskab med Kofoeds Skole, hvor de i samarbejde engagerer udsatte borgere gennem "Makkerordninger". Kofoeds Skole er for elever i alderen 18 til 60 år, der er arbejdsledige og socialt udsatte mennesker, og skolen, som arbejder med, at borgerne får et større ansvar for deres eget liv, har derfor bred erfaring med at engagere borgere uden for arbejdsfællesskabet i frivillige indsatser. Rambøll har gennemført et interview med en frivilligkoordinator fra Aarhus2017, der fortæller om samarbejdet med Kofoeds Skole om at inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet gennem makkerordninger:

"Vi spørger de ressourcestærke, om de vil have en makker med, eksempelvis fra Kofoeds Skole, hvor arbejdet kan være at sælge kaffe sammen. Vi oplever, at det at have en makker gør situationen mindre sårbar, både for den udsatte borgere, som ikke står alene i den frivillige indsats, og for organisationen, hvis den udsatte ikke kommer, så kommer makkeren stadig. Samtidig giver det en social kontakt til den udsatte, som ved, at deres makker regner med dem." (Frivilligkoordinator)

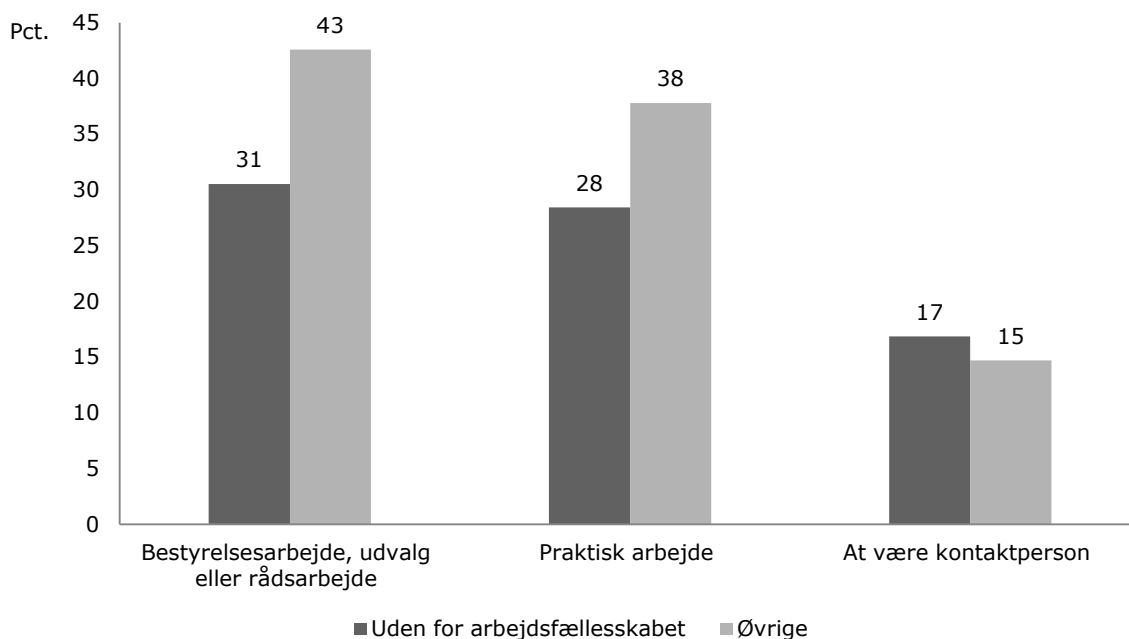
Makkerordningerne, som anvendes af Aarhus2017, er med til at give borgere uden for arbejdsfællesskabet en god og tryk indgang til frivillighed. Samtidig er det et eksempel på, hvordan organisationer på andre områder end det sociale kan engagere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet ved at indgå partnerskaber med organisationer og institutioner, der har erfaring med gruppen. Heri findes der et potentiale i forhold til at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats for at opnå regeringens 10. sociale mål om mobilitet.

Sammen med adgangen til frivillige uden for arbejdsfællesskabet kan foreninger og organisationer i et partnerskab således også drage nytte af den viden, som sociale organisationer har omkring målgruppen. Set fra de sociale organisationers synspunkt er der samtidig en mulighed for at bygge bro mellem deres brugere og det almene foreningsliv, hvor en større del af den øvrige borgergruppe er frivillige.

Der er også forskelle at spore i de arbejdsopgaver, de frivillige uden for arbejdsfællesskabet løser sammenlignet med den øvrige gruppe af frivillige. Som figuren nedenfor viser, er der generelt flest frivillige, som udfører bestyrelsesarbejde, sidder i udvalg eller laver rådsarbejde (42 pct. af

alle frivilligt). Gruppen uden for arbejdsfællesskabet udfører dog næsten lige så ofte praktisk arbejde som bestyrelsesarbejde mv. (hhv. 31 pct. og 28 pct.) og er oftere end de øvrige frivillige kontaktpersoner. I den modsatte ende angiver ingen af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet, at de laver politisk arbejde og kampagneaktiviteter, ej heller rådgivning eller retshjælp. Ligeledes er det kun 1 pct. af borgernes uden for arbejdsfællesskabet, der i deres frivillige arbejde har haft vagttjeneste, hvilket blandt andet dækker over brandslukning, redningsarbejde, nødhjælpsarbejde og frivilligt arbejde i hjemmeværnet.

Figur 4-7: Andele, af frivillige fordelt på opgavetyper, som frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet hyppigst udfører sammenlignet med øvrige borgere

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

Befolkningsundersøgelsen viser således, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad engagerer sig som frivillige inden for det sociale område og i højere grad er kontaktpersoner end øvrige frivillige. Dette kan skyldes, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad har kontakt til sociale organisationer, og det derfor er disse organisationer, der skaber muligheden for at engagere sig som frivillig og evt. være kontaktperson for andre, som står i en vanskelig situation, man selv har været igennem, fx via peer-to-peer kontaktpersonindsatser (se evt. boks 3.4).

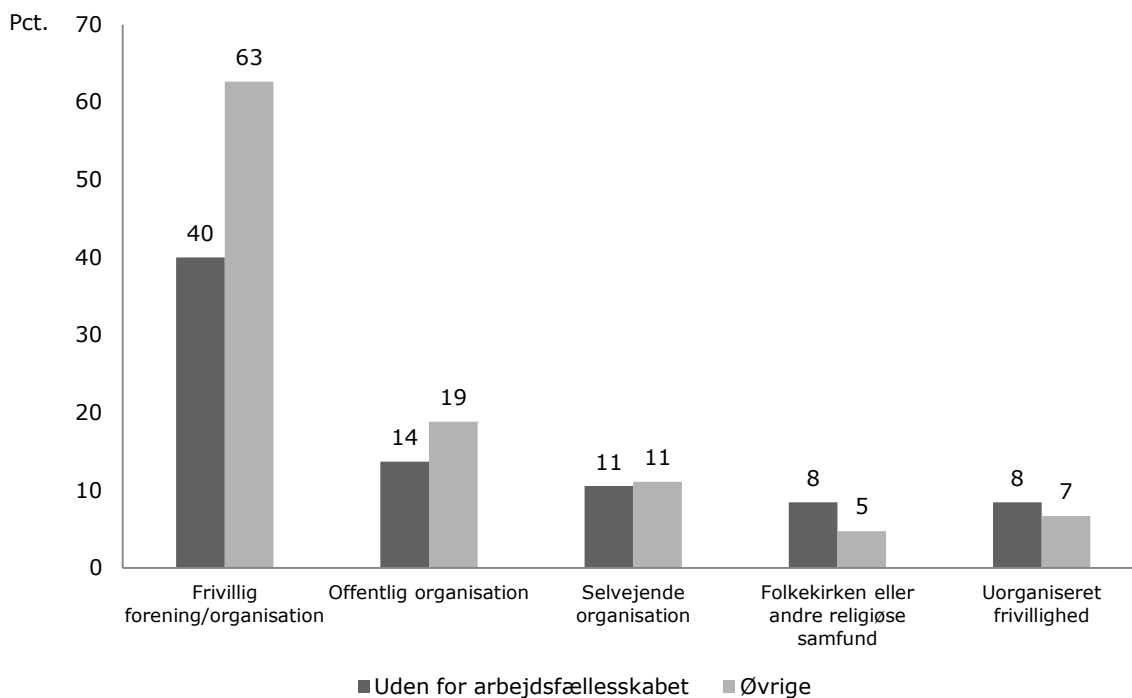
4.4 Organiseringsform for det frivillige arbejde, de frivillige udfører

Som forklaret i forrige kapitel, viser Rambølls undersøgelse et billede af en generel ændring i, hvilke organisationstyper de frivillige engagerer sig under. Dertil er der også en tendens til et brud med den klassiske medlemsmodel, hvor medlemskab og frivillighed i en organisation er tæt forbundet. I det følgende præsenterer vi organiseringsform og medlemskab i den frivillige indsats for borgere uden for arbejdsfællesskabet i forhold til øvrige frivillige.

På samme vis som den øvrige befolkning udfører borgere uden for arbejdsfællesskabet mest hyppigt deres frivillige arbejde inden for *frivillige organisationer*. Dette fremgår af figuren nedenfor. Der er imidlertid en væsentlig forskel mellem de to grupper i forhold til, hvor stor en andel der engagerer sig frivilligt hos en frivillig forening eller organisation. Blandt de frivillige, som står uden for arbejdsfællesskabet, angiver 40 pct., at de er engageret inden for en frivillig forening, mens andelen er 63 pct. ved de øvrige frivillige. Der er således betydeligt færre af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet, som engagerer sig under de frivillige organisationer og foreninger, sammenlignet med de øvrige borgere.

Efter frivillige foreninger og organisationer er offentlige organisationer og selvejende organisationer de næstmest hyppige organisationsformer for frivillige uden for arbejdsfællesskabet. Der er dog også en tendens til, at denne gruppe engagerer sig på andre områder. Blandt andet er 8 pct. engageret i uorganiseret frivillighed, forstået som frivillighed uden for foreninger og 8 pct. er engageret under folkekirken eller andre religiøse samfund, hvilket er en større andel end blandt de øvrige borgere (7 pct. i uorganiseret frivillighed og 5 pct. under folkekirken). Forskellen mellem de to grupper tegner et billede af, at de frivillige uden for arbejdsfællesskabet har et mere varieret engagement, hvad angår forskellige organisationstyper.

Figur 4-8: Andelen af frivillige fordelt på organiseringsform for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige

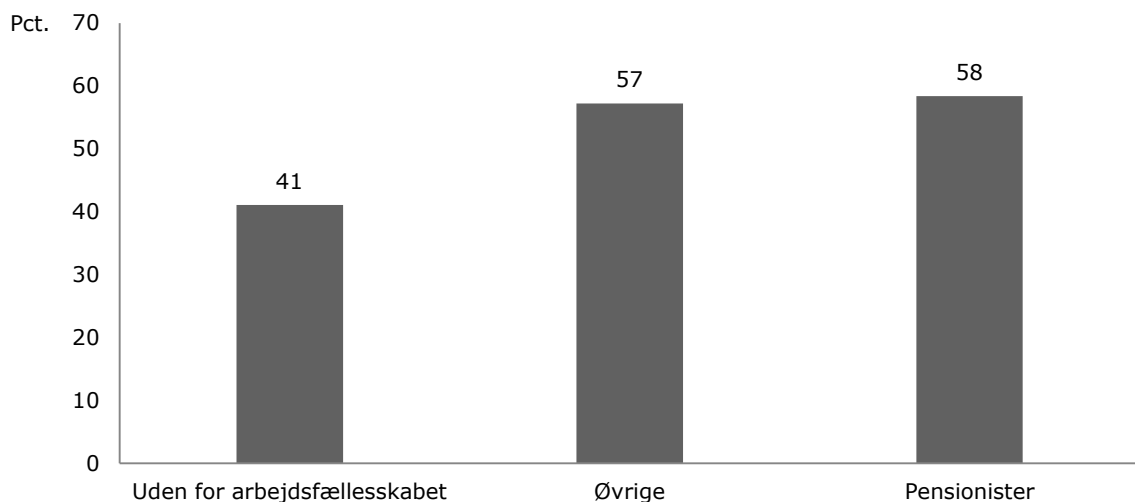

Anm: Det er muligt at vælge mere end en organisationsform, hvis angivet, at respondenterne laver frivilligt arbejde på mere end et område.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Som beskrevet ovenfor, er der yderligere en tendens til, at den frivillige indsats i mindre grad følger den klassiske medlemsmodel, hvor frivillighed i en organisation og medlemskab af samme traditionelt har gået hånd i hånd. Tendensen er endnu mere tydelig hos frivillige, som står uden for arbejdsfællesskabet. Som figuren nedenfor viser, er 41 pct. af disse medlemmer af den organisation, de er frivillige hos, mens 57 pct. af de øvrige frivillige har et medlemskab.

Figur 4-9: Andelen af frivillige, som er medlem af mindst en af de organisationer, de er frivillige i for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet, øvrige og pensionister

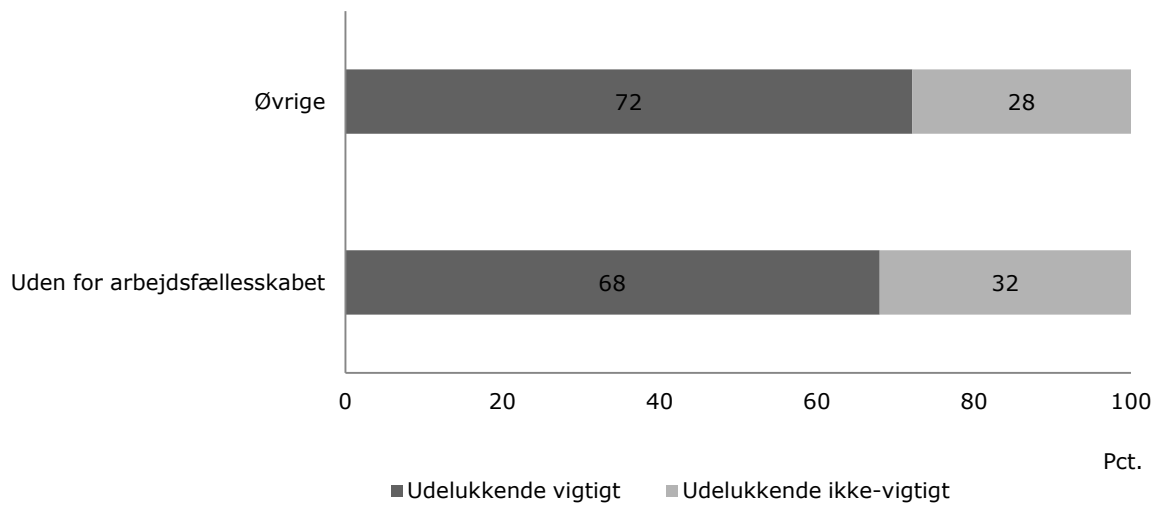
Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Bruddet med den klassiske medlemsmodel er på denne måde særligt gældende for de frivillige uden for arbejdsfællesskabet. En forklaring herpå, som også blev foreslået i forrige kapitel, kan være, at færre borgere uden for arbejdsfællesskabet udfører det frivillige arbejde inden for frivillige foreninger og organisationer på idrætsområdet, hvor den frivillige indsats traditionelt har været forbundet med medlemskab. En anden forklaring kan være, at det kan være svært at overskue at melde sig ind i en organisation for at indgå i den frivillige indsats, hvis man selv er i en sårbar position. I den kvalitative undersøgelse fremhæver en af de interviewede frivillige, at det kan være voldsomt for mennesker, som er psykisk sårbare, at skulle melde sig ind i en forening for at være frivillig:

“Man skal sige – gider du ikke være med til at stege bacon og gider du ikke gøre det og det. For det kan de bedre lige overskue, end hvis man spørger, om de vil være med i en forening – det kan virke så uoverskueligt.” (Frivillig)

Når det kommer til de frivilliges holdning til medlemskabs betydning for den frivillige indsats, er dette i lidt mindre grad vigtigt for frivillige, som står uden for arbejdsfællesskabet. Figuren nedenfor viser, at 68 pct. af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet mener, at det er vigtigt at være medlem af den organisation, man er frivillig i, hvorimod 72 pct. af de øvrige frivillige mener, at dette er vigtigt. Undersøgelsen antyder derfor, at medlemskulturen i lavere grad præger de frivillige, som står uden for arbejdsfællesskabet.

Figur 4-10: Andelen af de frivillige, fordelt på deres holdning til vigtigheden af at være medlem af den forening eller organisation, de er frivillige i for hhv. øvrige og borgere uden for arbejdsfællesskabet

Anm: 'At det er vigtigt' betegner, om de frivillige har angivet det som 'Meget vigtigt' eller 'Vigtigt' at være medlem af den forening eller organisation, de er frivillige i. Respondenterne har angivet, om det er vigtigt eller ikke-vigtigt inden for hvert af de områder, de er frivillige indenfor. Det er således muligt at angive, at det er vigtigt på nogle områder og ikke-vigtigt på andre områder. Der er dog for få respondenter, der har angivet dette, og denne kategori er derfor ikke med i figuren.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

5. DRIVKRÆFTER OG BARRIERER FOR DEN FRIVILLIGE INDSATS

Dette kapitel handler om, hvad der motiverer borgere til at starte som frivillige, og hvilke barrierer der kan være for at engagere sig som frivillig. Kapitlet viser resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen, der beskriver de væsentligste årsager til at starte som frivillig og de faktorer, som de frivillige fremhæver som betydningsfulde for deres engagement i den frivillige indsats. Vi beskriver også de årsager, som ikke-frivillige fremhæver som de væsentligste for ikke at deltage i en frivillig indsats og de årsager, som frivillige angiver til at overveje at stoppe som frivillig. Kapitlet baserer sig desuden på den kvalitative undersøgelse i 10 frivillige organisationer, der beskriver drivkræfter og barrierer ved opsporing, rekruttering og fastholdelse af motivation hos frivillige. I kapitlet sætter vi også særligt fokus på de faktorer, som gør sig særligt gældende for borgere uden for arbejdsfællesskabet, og som dermed kan være med til at belyse, hvad der kan være de centrale drivkræfter og barrierer for at opnå regeringens 10. sociale mobilitetsmål om, at flere uden for arbejdsfællesskabet skal inkluderes i den frivillige indsats. Kapitlets resultater peger derfor frem mod anbefalingerne i kapitel 6. I boksen nedenfor fremgår de mest centrale konklusioner i kapitlet.

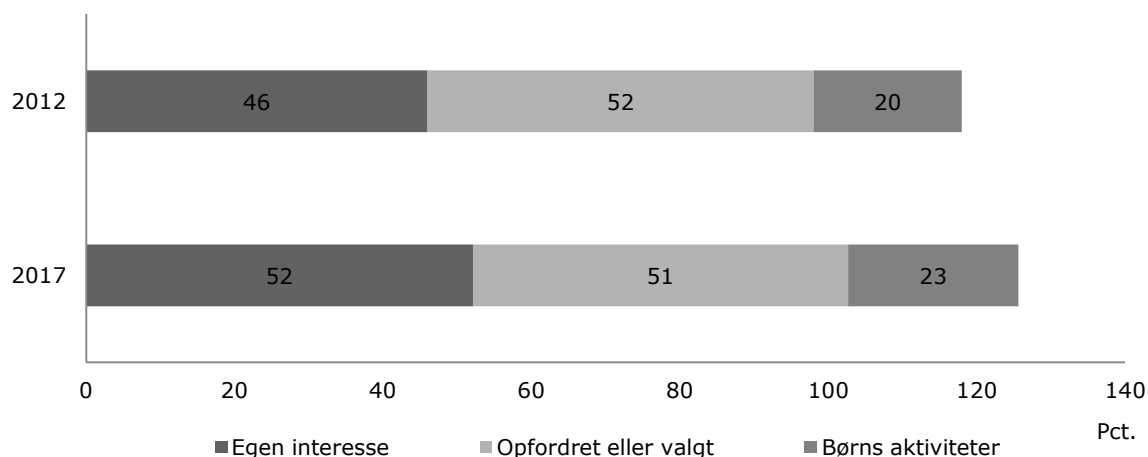
Boks 5-1: Centrale konklusioner i kapitlet

Motivation og barrierer for at være frivillig
Borgere uden for arbejdsfællesskabet

5.1 Hvad driver de frivilliges motivation?

Tidligere undersøgelser på frivillighedsområdet har vist, at nogle af de centrale motivationsfaktorer for at indgå i en frivillig indsats er at have en interesse for området og at blive opfordret til at bidrage med en frivillig indsats¹¹. Befolkningsundersøgelsen for 2017 viser på linje med dette, at de tre væsentligste årsager til at komme i gang med den frivillige indsats er ens egen interesse, fordi man er blevet opfordret eller valgt eller på grund af børns aktiviteter.

Figur 5-1: Årsager til at starte som frivillig i hhv. 2012 og 2017.

Anm: Det er muligt at vælge mere end en svarmulighed.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, 2004-2012-tal fra SFI's Frivillighedsundersøgelse, egne beregninger.

Sammenlignet med 2012 er der i 2017 sket en lille stigning i procentdelen, der angiver at være startet på grund af egne interesser, og en lille stigning i procentdelen, der angiver at være startet på grund af børns aktiviteter. Det gælder for ca. halvdelen af de frivillige, at de er kommet i gang med den frivillige indsats, fordi de er blevet opfordret eller valgt, både i 2012 og i 2017.

Boks 5-2: Fem centrale drivkræfter for engagement i frivillige indsatser identificeret i forskning

På baggrund af det litteraturstudie, Rambøll har gennemført, kan der på tværs af litteraturen peges på fem centrale drivkræfter eller motivationsfaktorer for at engagere sig en frivillig indsats.

Værdier, som omhandler, at den frivillige indsats bidrager til, at borgeren skaber en identitet og selvforståelse og oplever at have et værdifælleskab mellem sig selv og den frivillige organisation. Det handler også om, at borgeren er motiveret for at gøre noget for andre – og at borgeren oplever at få det godt med sig selv.

Hverdagsliv, som omhandler, at borgeren motiveres til en frivillig indsats, fordi det bidrager til at fylde ens hverdag med indhold og giver struktur på hverdag og tid. Det handler også om, at borgeren motiveres af, at ens hverdagsliv i forvejen kan rumme de frivillige aktiviteter – og har en sammenhæng til det, man i forvejen har planer om at gøre.

Socialt netværk, som omhandler, dels at borgeren motiveres til at indgå i frivillige indsatser, fordi andre i det sociale netværk gør det, dels at borgeren motiveres, fordi han eller hun ønsker et socialt netværk. Samtidig handler det om, at borgeren oplever en social norm om, at man "bør" indgå eller deltage i frivillige indsatser.

Kompetencer, der handler om, at borgeren motiveres af at afprøve nye kompetencer eller nyttiggøre allerede eksisterende kompetencer i en frivillig indsats. Det kan også handle om, at borgeren ønsker at lære om det område, som den frivillige indsats er centreret omkring.

Personlige livsbegivenheder, hvor engagement i den frivillige indsats handler om motivation for at gøre en forskel, man kan relatere sig til i frivillige indsatser, enten fordi man selv har oplevet en lignende situation,

¹¹ Wollebæk, Dag, Sætrang, Synne og Fladmose, Audun (2011): *Rekruttering og fastholdelse af frivillige*. Kultur- og Fritidsforvaltningen i Københavns Kommune.

Piatak, S. Jaclyn (2016): *Time Is on My Side – A Framework to Examine When Unemployed Individuals Volunteer*. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly.

fx hjemløshed, eller har været pårørende til en, som har en sygdom mv. Det kan også handle om mere hverdagsagtige begivenheder, som fx et barns første skolestart.

Tabel 5-1 viser årsager til at komme i gang som frivillig opdelt på idrætsområdet og socialområdet, idet idrætsområdet er det mest almindelige område, når vi ser på alle frivillige, og socialområdet er det mest almindelige, når vi ser på borgere uden for arbejdsfællesskabet. Det fremgår, at børns aktiviteter særligt er en faktor for at starte den frivillige indsats inden for idrætsområdet. Sammenligner man frivilligheden på idrætsområdet og socialområdet, er medlemskab en mere udbredt faktor for at starte den frivillige indsats på idrætsområdet, hvorimod job eller uddannelse er en mere udbredt faktor for at starte den frivillige indsats på socialområdet.

Tabel 5-1: Årsager til at komme i gang med en frivillig indsats for hhv. idrætsområdet og socialområdet. I pct.

	Idrætsområdet	Socialområdet
På grund af egen interesse	53	38
Du blev opfordret eller valgt	47	34
På grund af børns aktiviteter	41	10
På grund af medlemskab	17	5
På grund af dit job eller din uddannelse	4	12
Det var nødvendigt, så nogen måtte gøre det	18	11
Pct. Grundlag	712	344

Anm: Respondenterne er blevet bedt om at angive årsager til at komme i gang med den frivillige indsats inden for hvert område, de er frivillige indenfor. Det er muligt at vælge mere end en svarmulighed inden for hvert område.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

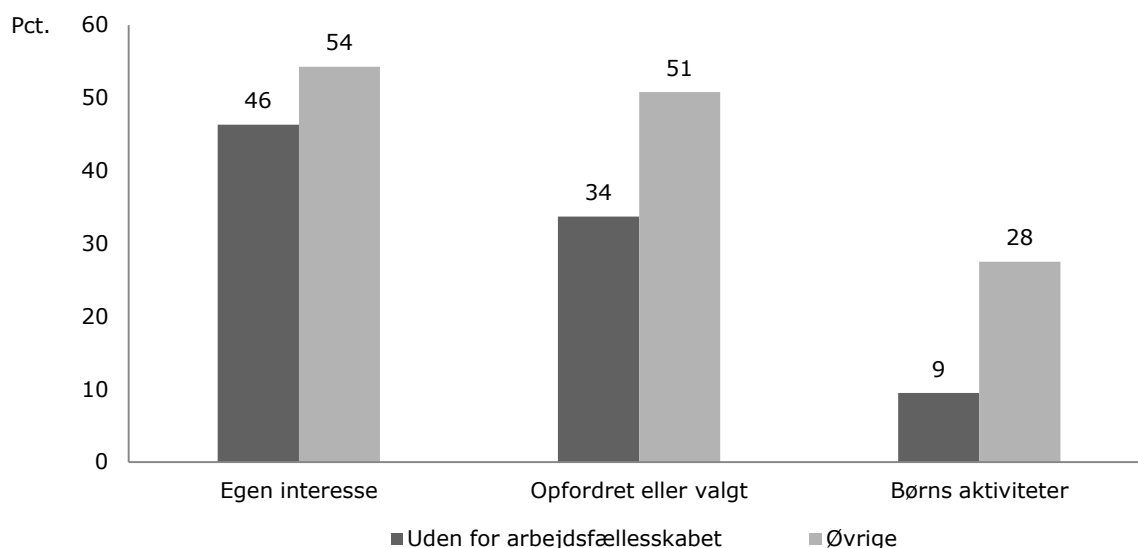
Boks 5-3: Opsporing og rekruttering af frivillige

Rambøll har gennemført et litteraturstudie, der har haft til formål at afdække indsatser, strategier og metoder til at inkludere flere borgere i en frivillig indsats. Litteraturstudiet viste, at en målrettet søgning efter frivillige profiler og fokus på match mellem frivillige og typer af opgaver er en virkningsfuld tilgang til at sikre en systematisk og målrettet rekruttering sammen med personlig kontakt og personlig opfordring til potentielle frivillige¹².

Når vi ser særskilt på borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige, gælder det i mindre grad, at de er blevet frivillige på grund af børns aktiviteter. Som det fremgår af figur 5-2, er det 9 pct. af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet, som angiver dette som årsag, hvorimod det gælder for 28 pct. af de øvrige frivillige.

¹² Kilde: Se fuld liste over inkluderede studier i metodebilaget.

Figur 5-2: Årsager til at komme i gang med en frivillig indsats for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige frivillige

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Figuren viser, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i mindre grad end øvrige frivillige er startet som frivillige, fordi de er blevet opfordret eller valgt. Det gælder for 34 pct. af de frivillige uden for arbejdsfællesskabet mod 51 pct. af de øvrige frivillige. I den kvalitative del af undersøgelsen fremhæver ledere, medarbejdere såvel som frivillige selv, at en af de vigtigste rekrutteringskanaler til den frivillige indsats er gennem socialt netværk, hvor potentielle frivillige hører om muligheden gennem andre, de kender. Som beskrevet i kapitel 4, er det en vigtig drivkraft at blive inviteret ind som frivillig i organisationen, når man fx som psykisk sårbar får overskud til at udføre en frivillig indsats. Samtidig uddyber en frivillig, at den bedste måde at få udbredt kendskabet er ved, at de frivillige selv går ud og fortæller deres historie om at udføre en frivillig indsats og på den måde får spredt kendskabet blandt andre borgere uden for arbejdsfællesskabet og gennem egne nære relationer.

"Jeg tænker også, at vi som frivillige skal reklamere for os selv. Så vi kan få flere frivillige. Vi får kun udbredt budskabet ved at gå ud og fortælle om det. Både til dem, vi tror, der har brug for det, men også overfor dem, der måske ikke nødvendigvis har, fordi de kan kende nogen, der måske har brug for det." (Frivillig)

I nogle af organisationerne fremhæver ledelsen, at samarbejdet med kommunale aktører som socialpsykiatri og jobcenter eller hospitaler kan være en kilde til rekruttering. Disse aktører har kontakt til og kan dermed opfordre mennesker uden for arbejdsfællesskabet, som kunne have lyst til at indgå i en frivillig indsats og som kan bidrage med egne erfaringskompetencer. Boksen nedenfor beskriver nogle af de drivkræfter og barrierer, som nogle frivillige organisationer har oplevet ved etablering af samarbejde med kommunale aktører.

Boks 5-4: Drivkræfter og barrierer ved etablering af samarbejde med kommunale aktører om rekruttering af frivillige med erfaringskompetence

Rambøll har gennemført interviews i frivillige organisationer, hvor interviewpersonerne fremhæver, at kommunale sagsbehandlere kan være en drivkraft i rekrutteringen af borgere uden for arbejdsfællesskabet til frivillige indsatser, for eksempel i form af peer-to-peer indsatser (se boks 3.4 for definition).

"Vi ser, at det [peer-støtte] får dem til at vokse som mennesker og føle et værd, hvor de tænker: "På trods af min bagage, kan jeg faktisk være noget for andre". Det betyder rigtig meget for nogle, der har været så afhængige af andre mennesker, at de nu selv kan give noget til andre, for de ved, hvor meget det betyder." (Medarbejder)

Dog oplever man i nogle frivillige organisationer, at det kan være en barriere, hvis de kommunale sagsbehandlere ikke mener, at borgeren er i stand til at indgå i den frivillige indsats. Det kræver således en fælles

forståelse af, at dette kan være muligt. Konkret har man i en frivillig organisation løst dette ved at skrive fælles afklarede kriterier med ledelsen i den kommunale socialpsykiatri for, hvornår borgere er robuste nok til at være frivillige i peer-to-peer indsatsen.

I en organisation har man oplevet, at den frivillige organisation blev det tilbud, som borgere med behov for støtte blev henvist til. Erfaringen her er, at det er helt centralt, at deltagelse i den frivillige indsats er et frivilligt supplement i den enkelte borgers liv og ikke kan erstatte den behandling eller støtte, som den enkelte borger kan have behov for. I organisationen oplevede man behov for en klar forventningsafstemning og udarbejdede i forlængelse heraf en konkret samarbejdsaftale med kommunen. På den måde har man sikret, at den frivillige organisation ikke skal varetage en social støtte, som ligger ud over organisationens virke og kompetencer.

En væsentlig drivkraft for at starte som frivillig er for flere af de interviewede, som på grund af psykisk sårbarhed står uden for arbejdsfællesskabet, at man kan bidrage med sin erfaring i den frivillige indsats. En frivillig fortæller fx:

"Jeg gik bare derhjemme og kedede mig, så hørte jeg om det her. Jeg så en seddel på et bibliotek, så gik jeg hened. Det var, fordi jeg så i opslaget, at jeg kunne bruge det, jeg kunne. De søgte nemlig psykisk sårbare – og jeg var jo psykisk sårbar, så det var noget, som jeg vidste, at jeg vidste noget om." (Frivillig)

Det kan derfor være en væsentlig faktor, hvis borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad skal have mulighed for at indgå i en frivillig indsats, at der er fokus på at præsentere borgerne for denne mulighed blandt aktører, som har kontakt til denne gruppe borgere og derfor kan give en personlig opfordring. Samtidig er det væsentligt, at man som borger med eventuelle psykiske, fysiske eller sociale vanskeligheder oplever, at de erfaringer og kompetencer, man har, kan bruges i den frivillige indsats.

Faktorer, som har betydning for at fastholde de frivilliges motivation

Der kan være mange grunde til at være frivillig. De frivillige har angivet, hvad der er vigtigt for dem i forhold til at indgå i en frivillig indsats. Tabellen nedenfor viser de tre faktorer, som er mest udbredte, når de frivillige skal angive, hvilke grunde til at være frivillig der har stor eller lille betydning for dem, og som dermed kan ses som de centrale drivkræfter i fastholdelsen af de frivilliges motivation.

Tabel 5-2: Faktorer, som har stor betydning eller meget stor betydning for de frivillige. Pct.

	Andel
At du som frivillig kan gøre noget på et område, som interesserer dig?	76
At du som frivillig deltager i et socialt fællesskab, som du kan lide?	74
At du som frivillig kan gøre noget, som er vigtigt for lokalsamfundet?	69
Pct. grundlag	2.094

Anm: Man kan vælge mere end én faktor.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Figuren viser, at muligheden for at gøre noget på et område, som interesserer en, er den faktor, som den største andel (76 pct.) af de frivillige angiver som betydningsfuld. Dette er også en central årsag til at starte i den frivillige indsats, som beskrevet ovenfor, og kan derfor betragtes som en drivkraft i rekruttering til og motivation for den frivillige indsats. Figuren viser desuden, at det har stor betydning for en stor del af de frivillige (74 pct.) at være en del af et socialt fællesskab, som man kan lide. Dette gør sig særligt gældende på idrætsområdet, hvor 82 pct. af de frivillige angiver, at det har stor eller meget stor betydning for dem at være en del af et socialt fællesskab (jf. tabelbilag, kapitel 7). Den tredje faktor, som har stor betydning for de frivillige, er at kunne gøre noget vigtigt for lokalsamfundet, hvilket 69 pct. angiver som havende stor betydning. Dette harmonerer med, at gruppen af frivillige er kendetegnet ved i højere grad at have boet længe i deres lokalsamfund end borgere, der ikke er frivillige (jf. kapitel 3).

Endelig er det interessant at se, at en stor andel af de frivillige på socialområdet angiver, at det har stor betydning for dem, at de som frivillige kan vise medfølelse for borgere, som har det værre end dem selv. Det gælder for 64 pct. af de frivillige på det sociale område, mens det er 38 pct. af de frivillige på idrætsområde, der angiver det samme som en årsag, der har stor betydning for, at de er engageret i frivillige indsatser (jf. tabelbilag, kapitel 7).

Boks 5-5: Den gode velkomst og fastholdelse af motivation hos de frivillige

Rambølls litteraturstudie afdækker, hvilke indsatser og tiltag der kan understøtte, at flere inkluderes i den frivillige indsats, herunder hvad der særligt kan gøres i forhold til at sikre den gode modtagelse af nye frivillige og fastholde motivationen for at fortsætte hos de frivillige¹³.

I litteraturen fremhæves det, at en god velkomst for nye frivillige kan understøttes ved at have en klar procedure for modtagelse og evt. en velkomstpakke. Samtidig kan en uforpligtende og fleksibel opstart understøtte, at de frivillige oplever, at det er nemt at starte i organisationen. For at sikre, at de frivillige oplever, at de har eller får de rette kompetencer, er det nødvendigt at sikre et match mellem den enkelte frivillige og de opgaver, vedkommende skal varetage og evt. gennemføre træning og opkvalificering eller have en føl-ordning eller mentoroplæring, hvor nye frivillig kobles sammen med erfarne frivillige. Det er samtidig centralt, at de frivillige oplever tydelighed og transparens fra organisationen, hvilket kan sikres via forventningsafstemning, tydelighed om rammerne for den frivillige indsats og en klar kommunikation af organisationens værdier.

For at motivere frivillige til at fortsætte med den frivillige indsats, er det centralt, at de frivillige oplever, at have gode arbejdsbetingelser. Her fremhæves det i litteraturen, at det er vigtigt, at der er smidighed i organiseringen, så de frivillige har mulighed for at kunne handle på eget initiativ og oplever en fleksibilitet i den frivillige indsats inden for klare rammer.

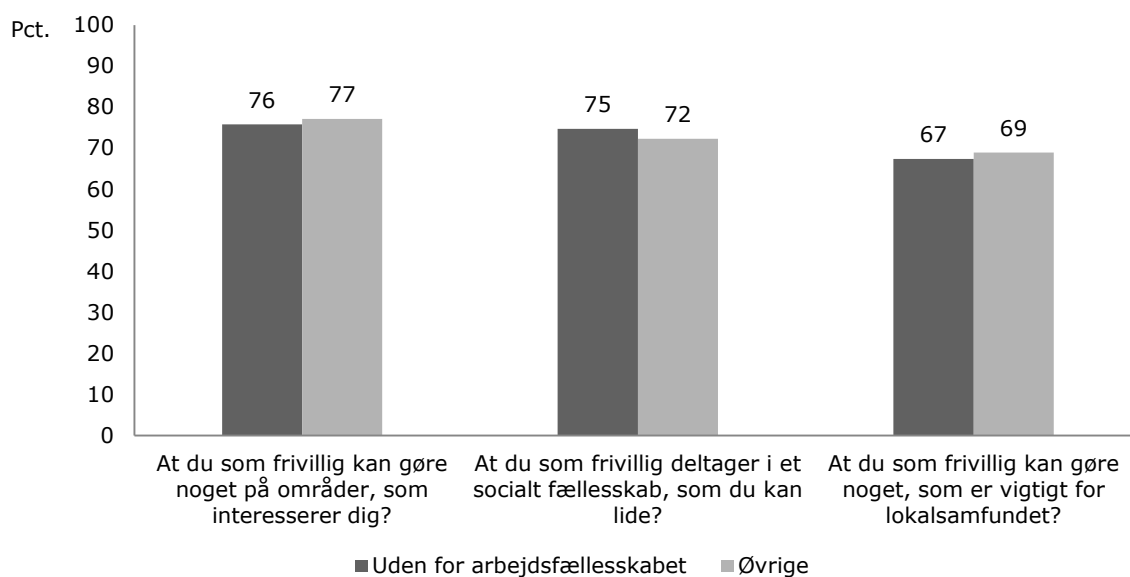
Samtidig er det vigtigt, at de frivillige oplever, at der er den rette balance i fordelingen af opgaver og ansvar, hvilket kan understøttes af det rette match mellem frivillig og opgaver ved opstart, men også løbende målretning af opgaverne og sikring af, at der sker en udvikling og afveksling i opgaverne i overensstemmelse med den enkeltes ønsker og kompetencer.

En helt afgørende faktor for at bevare motivationen til at fortsætte blandt frivillige er desuden, at de frivillige oplever anerkendelse af deres indsats. Dette er både nødvendigt indadtil i organisationen ved at synliggøre værdien af den enkeltes indsats og evt. ved konkrete frynsegoder og oplevelser, men også udadtil ved at synliggøre værdien af de frivilliges indsats uden for organisationen.

Der er ingen forskel mellem borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige frivillige, når vi ser på de faktorer, som har stor betydning eller meget stor betydning for at være frivillig. Det ses i figuren nedenfor.

¹³ Kilde: Se fuld liste over inkluderede studier i metodebilaget.

Figur 5-3: Faktorer, som har stor betydning eller meget stor betydning for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige frivillige

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Befolkningsundersøgelsen viser således, at der kan være forskelle mellem borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige frivillige, når det gælder anledningen til at starte som frivillig, men at det er den samme værdi ved det frivillige arbejde, som bliver fremhævet, uanset om man står uden for arbejdsfællesskabet eller ej. I den kvalitative undersøgelse peger flere af de interviewede frivillige uden for arbejdsfællesskabet desuden på det sociale fællesskab som en vigtig drivkraft for at have lyst til og motivation for at deltage i den frivillige indsats. En frivillig fortæller:

“Det giver jo også noget ekstra, at du kan tage til en sommerfest og julefest. Det er jo noget, du ikke har, når du er uden for arbejdsmarkedet. Du er lige pludselig en del af noget og en del af et fællesskab.” (Frivillig)

Det sociale fællesskab er således en generel motivationsfaktor for at indgå i en frivillig indsats, men kan være særlig vigtig for borgere uden for arbejdsfællesskabet, som ønsker at være del af et fællesskab. Det bliver fremhævet af flere af de interviewede ledere, medarbejdere og frivillige, at dette understøttes ved at sørge for, at de frivillige føler sig som en vigtig del af organisationen og føler sig velkomne og værdsatte, når de er der, samt bliver inviteret med til faglige og sociale arrangementer i organisationen.

5.2 Barrierer for frivillighed

De borgere, både i og uden for arbejdsfællesskabet, som ikke er frivillige, har angivet, hvorfor de ikke er frivilligt engageret. Den hyppigste årsag til ikke at være frivillig er manglende tid, eller fordi man hellere vil bruge tiden på noget andet, som det fremgår af tabel 5-3. Når man sammenligner med undersøgelsen fra 2012, er der en stigning i andelen, der angiver ikke at have råd (8 pct. i 2017 mod 1 pct. i 2012), og en stigning i andelen som angiver regler for modtagelse af offentlig forsørgelse (4 pct. i 2017 mod 1 pct. i 2012) som årsagen til ikke at være frivillig. Der er desuden sket en stigning i andelen (fra 1 pct. i 2012 til 8 pct. i 2017), der angiver årsagen, at de ikke ved, hvordan de skal komme i gang.

Tabel 5-3: Årsager til ikke at være frivillig i hhv. 2017 og 2012, i pct.

	2017	2012
Fordi du ikke har tid eller hellere vil bruge tiden til noget andet	56	63
Fordi det ikke interesserer dig	15	12
Fordi du aldrig er blevet spurgt	14	12
Fordi du har en sygdom eller et handicap	11	10

Fordi du ikke ved, hvordan du skal komme i gang	8	1
Fordi du ikke har råd til at arbejde som frivillig	8	1
Skyldes andre grunde end de allerede nævnte	4	11
På grund af regler for modtagelse af offentlige ydelser, fx dagpenge, efterløn, kontanthjælp eller lignende	4	1
Fordi du tidligere har haft dårlige erfaringer med frivilligt arbejde	2	1
På grund af strenge krav	1	0
Pct.-grundlag	2.961	1.518

Anm: Man kan vælge mere end én svarkategori.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Når vi ser på borgere uden for arbejdsfællesskabet, er det dog i mindre grad tid, der fremhæves som en barriere for at starte som frivillige. Tabel 5-4 nedenfor viser, at det kun er 13 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet, som angiver manglende tid som en årsag til ikke at være frivillig, hvorimod dette gør sig gældende for 64 pct. af de øvrige frivillige. Tabellen viser derimod, at over halvdelen (59 pct.) af borgerne uden for arbejdsfællesskabet angiver sygdom eller handicap som årsag til ikke at være frivillig, hvilket blot gælder for 5 pct. af de øvrige ikke-frivillige.

Tabel 5-4: Årsager til ikke at være frivillig for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige, i pct.

	Borgere uden for arbejdsfællesskabet	Øvrige
Fordi du har en sygdom eller et handicap	59	5
Fordi du ikke har tid eller hellere vil bruge tiden til noget andet	13	64
Fordi du aldrig er blevet spurgt	13	15
Fordi det ikke interesserer dig	11	13
På grund af regler for modtagelse af offentlige ydelser, f.eks. dagpenge, efterløn, kontanthjælp eller lignende	8	4
Fordi du ikke ved, hvordan du skal komme i gang	7	9
Skyldes andre grunde end de allerede nævnte	6	4
Fordi du ikke har råd til at arbejde som frivillig	5	9
Fordi du tidligere har haft dårlige erfaringer med frivilligt arbejde	3	2
På grund af strenge krav	2	1
Pct.-grundlag	224	2.281

Anm: Man kan vælge mere end én svarkategori.

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, egne beregninger.

Det er således helbredsmaessige forhold eller handicap, som borgere uden for arbejdsfællesskabet oplever som den primære barriere for at starte i en frivillig indsats og i mindre grad mangel på tid. I den kvalitative dybdeundersøgelse peger nogle af organisationerne på, at samarbejde med kommunale aktører kan være en kilde til at rekruttere borgere uden for arbejdsfællesskabet, som på trods af eventuelle psykiske, fysiske eller sociale vanskeligheder kan have lyst til og gavn af at indgå i en frivillig indsats (også nærmere beskrevet i boks 5.1.). Samtidig kan der også være organisatoriske barrierer ved at rekruttere borgere med sygdom eller handicap. Fx påpeger en medarbejder i en organisation, at de frivillige selv skal være nået langt i deres udviklingsproces, før de kan være kontaktpersoner for andre i en sårbar situation:

"De skal opfylde nogle kriterier. De skal være klar til at møde den modstand, der kommer. Man skal være meget med selv mentalt og psykisk, ellers kan man ikke møde den modstand, der kommer." (Medarbejder)

Dette resultat må tages i betragtning i forhold til regeringens 10. sociale mobilitetsmål om at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats, da det tyder på, at det vil kræve, at der tages højde for den enkeltes psykiske, sociale eller helbredsmæssige vanskeligheder i tilrettelæggelsen og organiseringen af den frivillige indsats. På tværs af de frivillige organisationer i den kvalitative dybdeundersøgelse fremhæver ledere, at det kan tilføre stor værdi at inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats, men at det er vigtigt at være opmærksom på, hvordan man som organisation kan imødekomme og rumme den enkeltes behov.

Tabel 5.4 viser endvidere, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad angiver regler for modtagelse af offentlige ydelser som en årsag til ikke at være frivillig, da dette gør sig gældende for 8 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet, hvorimod det gælder for 4 pct. af de øvrige respondenter. I den kvalitative dybdeundersøgelse fremhæver nogle af de frivillige, at der kan være en usikkerhed om reglerne for, hvor meget og hvordan man må indgå i en frivillig indsats, når man modtager kontanthjælp. En frivillig peger på, at bekymringen kan ligge i, at hvis man kan engagere sig i en frivillig indsats, så skal man hellere bruge sine kræfter på ordinært arbejde.

Barrierer for at fortsætte den frivillige indsats

Gruppen af frivillige har angivet, om de har overvejet at stoppe med den frivillige indsats, og hvad der i så fald er årsagen til at overveje at stoppe. Hovedparten (59 pct.) af de frivillige, som overvejer at stoppe, angiver, at det skyldes manglende tid eller at man hellere vil bruge tiden på noget andet, som tabel 5-3 viser. De øvrige mest udbredte årsager til at overveje at stoppe er, at der stilles større og større krav til de frivillige, at man har en sygdom eller et handicap, at man har mistet interessen eller at man har haft en dårlig oplevelse som frivillig. Disse årsager gælder dog kun for 11-13 pct. af de frivillige, som overvejer at stoppe, og manglende tid er derfor den mest udbredte årsag til at overveje at stoppe.

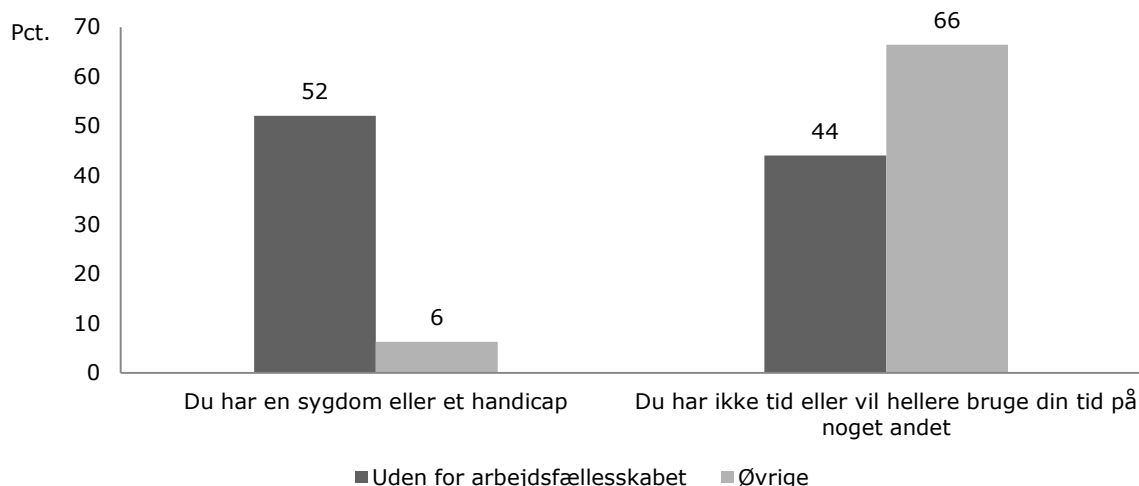
Tabel 5-5: Årsager til at overveje at stoppe med den frivillige indsats, i pct.

	Andel
Du har ikke tid eller vil hellere bruge tiden på noget andet	59
Der stilles større og større krav til jer frivillige	13
Du har en sygdom eller et handicap	11
Det interesserer dig ikke længere	11
Du har haft en dårlig oplevelse som frivillig	11
Pct. grundlag	531

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

Når vi ser særskilt på frivillige uden for arbejdsfællesskabet, som overvejer at stoppe, angiver de primært sygdom eller handicap som årsagen til at ville stoppe (jf. figur 5-5). Dette gælder for ca. halvdelen af borgerne uden for arbejdsfællesskabet, som overvejer at stoppe den frivillige indsats, hvorimod det gælder for 6 pct. af de øvrige frivillige. Manglende tid, eller at man hellere vil bruge tiden på noget andet, er også en udbredt årsag blandt borgere uden for arbejdsfællesskabet til at overveje at stoppe den frivillige indsats, idet 44 pct. angiver dette som årsag.

Figur 5-4: Årsager til at overveje at stoppe med den frivillige indsats for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige frivillige

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017 samt registerdata, egne beregninger.

Anm: Det er muligt at vælge mere end en svarmulighed. Bemærk antal borgere uden for arbejdsfællesskabet, som er frivillige og som overvejer at stoppe = 25.

Manglende tid er derfor både en faktor, der kan afholde borgere generelt fra at starte som frivillig og en faktor, som kan få frivillige til at stoppe den frivillige indsats, hvilket kan være en af forklaringerne på, at den frivillige indsats bevæger sig mod i højere grad at være flygtig i tid, intensitet og organisering, som beskrevet i kapitel 3. Samtidig oplever borgere uden for arbejdsfællesskabet i særlig grad sygdom og handicap som en særskilt barriere for at indgå i den frivillige indsats.

I den kvalitative dybdeundersøgelse har vi undersøgt, hvordan organisationerne kan understøtte, at borgere uden for arbejdsfællesskabet kan inkluderes i den frivillige indsats. Flere af de interviewede ledere, medarbejdere og frivillige i organisationerne peger på balancen mellem struktur og fleksibilitet som en vigtig drivkraft for at inkludere borgere med psykiske, sociale eller fysiske vanskeligheder i den frivillige indsats. I boksen nedenfor fremgår en casebeskrivelse af organisatoriske drivkræfter, der kan understøtte dette.

Boks 5-6: At overkomme sygdom og handicap som barrierer for at indgå i frivillig indsats

Flere af de interviewede frivillige fremhæver, at de sætter pris på at være en del af en organisation, hvor man bliver taget seriøst, kan bidrage, får konstruktiv feedback og bliver mødt som et ligeværdigt individ. Det er derfor vigtigt, at der er en struktur, som understøtter, at ens indsats bliver taget seriøst. Samtidig har borgere uden for arbejdsfællesskabet typisk andre udfordringer og skal leve op til andre krav end borgere med ressourcer til at fastholde kontakten til arbejdsmarkedet. Der skal derfor også være plads til perioder med ustabil fremmøde eller mulighed for at trække sig, hvis der er behov for det på grund af sygdom eller handicap.

”Organisationen skal kunne have en kultur, hvor nysgerrigheden er til stede og man kan reflektere over mål og midler og succes og fiasko. Alt er ikke en succes. Men at man formulerer sig, så man 9 ud af 10 gange har succes og definerer noget, som kan opfattes som værdi.” (Leder i frivillig organisation)

Nogle af de nyere organiseringsformer inden for frivillighed (se boks 3.6) kan være en drivkraft i forhold til at sikre denne balance mellem struktur og fleksibilitet. Det er her således de frivilliges egne projekter og aktiviteter, som er omdrejningspunktet for den frivillige indsats frem for en konkret opgave i en organisation, der skal løses. Samtidig motiveres de frivillige af at gøre noget i deres eget liv og for samfundet.

”For mit vedkommende handler det også om at sidde i den udsatte situation og have lyst til at bidrage, men ikke få lov. At få lov til at gøre noget. Jeg tror, at alle har behov for at bidrage, men det kan være svært at finde ud af, hvor man kan få lov at hjælpe.” (Frivillig)

Dette giver mulighed for fleksibilitet i fremmøde, fordi projekterne kører, når de frivillige har energi til det, og kan stå stille i perioder, hvor der ikke er ressourcer. På den måde er rammerne fleksible, så de frivillige kan bidrage med, hvad end de kan på det pågældende tidspunkt.

De respondenter, der ikke er frivillige, har angivet, om de kunne tænke sig at arbejde frivilligt, hvis de blev spurgt. Tabel 5-5 nedenfor viser, at det gælder for 41 pct. af borgene uden for arbejdsfællesskabet, at de godt kunne tænke sig at arbejde frivilligt, hvis de blev spurgt.

Tabel 5-6: Fordeling af borgere, som kunne tænke sig at være frivillige, hvis de blev spurgt, for hhv. borgere uden for arbejdsfællesskabet og øvrige, i pct.

	Borgere uden for arbejdsfællesskabet	Øvrige
Kunne tænke sig at være frivillig, hvis de blev spurgt	41	52
Pct.-grundlag	225	2.289

Kilde: Rambølls Frivillighedsundersøgelse 2017, samt registerdata, egne beregninger.

Der er således et uudnyttet potentiale, idet vi så, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i lavere grad end øvrige frivillige er blevet opfordret eller valgt til at indgå i den frivillige indsats, men at der samtidig er en vis andel af de borgere uden for arbejdsfællesskabet, der ikke er frivillige, som kunne tænke sig at være frivillige, hvis de blev spurgt. Det kan derfor være en essentiel drivkraft for at nå regeringens 10. sociale mobilitetsmål at understøtte, at mennesker uden for arbejdsfællesskabet bliver opfordret til at indgå i den frivillige indsats.

I den kvalitative undersøgelse blandt frivillige organisationer på det sociale område har vi identificeret en række tilgange, som er vigtige for at skabe en organisation, der kan rumme frivillige med psykiske, fysiske eller sociale vanskeligheder. Boksen nedenfor viser disse.

Boks 5-7: Sociale organisationers håndtering af fysiske, psykiske og sociale vanskeligheder

- Struktur og ensartethed i modtagelsen af den frivillige
- Forventningsafstemning: Hvad ønsker den frivillige af den frivillige indsats?
- Klarlægning af den frivilliges muligheder og begrænsninger (fysiske og psykiske vanskeligheder)
- Organisationen anerkender begrænsninger og understreger, at disse begrænsninger ikke er et problem for deltagelse i den frivillige aktivitet
- Flexibilitet og omstillingsparathed fra både medarbejdere og ledere er centralt for, at borgerne såvel som organisationen kan rumme vanskelighederne i den frivillige indsats
- Ud fra forventningsafstemningen tilbydes den frivillige at være en del af en konkret frivilligaktivitet, der passer med den frivilliges ønsker, og som er mulig med eventuelle begrænsninger in mente. Det sikrer et godt match mellem frivillig og aktivitet.

I nærværende kapitel har vi belyst drivkræfter og barrierer for at deltage i den frivillige indsats og har fremhævet, hvilke faktorer der gør sig særligt gældende for borgere uden for arbejdsfællesskabet. I næste kapitel præsenterer vi de anbefalinger, som kan fremhæves på baggrund af undersøgelsens resultater og dermed understøtte målet om, at flere borgere uden for arbejdsfællesskabet skal inkluderes i den frivillige indsats.

6. PERSPEKTIVERING OG ANBEFALINGER

I dette kapitel samler vi op på undersøgelsens resultater og fremhæver, hvordan organisationer og foreninger fremadrettet kan engagere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i frivillige indsatser.

Vores undersøgelse har haft et særlig fokus på, hvordan frivilligheden ser ud for de borgere, der står uden for arbejdsfællesskabet. Hensigten hermed er at give en status på regeringens 10. mål for social mobilitet om, at flere fra denne borgergruppe engageres i den frivillige indsats. Den overordnede konklusion er, at flere borgere uden for arbejdsfællesskabet er frivillige i 2017 end i 2012, og derved peger resultaterne mod fremskridt inden for målet om social mobilitet. Samtidig viser vores undersøgelse, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i mindre grad end øvrige frivillige opfodres eller vælges til at indgå i en frivillig indsats, men at der samtidig er en stor andel af de borgere uden for arbejdsfællesskaber, der ikke er frivillige, som godt kunne tænke sig at blive engageret i den frivillige indsats, hvis de blev spurgt.

Med vores undersøgelse kan vi dog også tegne et billede af, hvilke drivkræfter og barrierer der kan være virksomme i forhold til at inddrage flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i frivillighed. Anbefalingerne beror således på resultaterne fra den kvantitative befolkningsundersøgelse og det kvalitative casestudie af 10 udvalgte organisationer på frivillighedsområdet.

Samlet set giver det anledning til en række anbefalinger til ledelse og medarbejdere i frivillige organisationer, foreninger og kommuner, som ønsker at engagere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats. Disse anbefalinger fremgår nedenfor.

Anbefaling 1:**Organisationer kan understøtte, at flere indgår i den frivillige sociale indsats i kraft af deres erfaringskompetence**

Befolkningsundersøgelsen viste, at de frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad engagerer sig inden for det sociale område og i højere grad er frivillige kontaktpersoner end øvrige frivillige. Samtidig viser den kvalitative undersøgelse, at borgere, som fx er psykisk sårbare, finder stor værdi i at kunne bidrage med deres erfaringer og viden til andre, hvilket både giver værdi til medborgere, som står i en vanskelig situation, og til den frivillige, som oplever at kunne hjælpe og være noget for andre gennem egen erfaringskompetence. Blandt de frivillige organisationer er der også positive oplevelser med at benytte denne erfaring i sociale indsatser, og at frivillige uden for arbejdsfællesskabet tilføjer en særlig værdi herved. Derfor er der et potentiale i, at flere uden for arbejdsfællesskabet kan inkluderes i den frivillige indsats gennem egne erfaringskompetencer.

For at dette potentiale kan indfries, er det centralt, at organisationer gennem konkrete frivilligaktiviteter understøtter, at borgere uden for arbejdsfællesskabet kan anvende deres erfaringskompetencer. I undersøgelsen ser vi, at frivillige uden for arbejdsfællesskabet på det sociale område særligt er engageret som kontaktpersoner, herunder i peer-to-peer indsatser. Den kvalitative del af undersøgelsen har vist, at borgere uden for arbejdsfællesskabet ser peer-støtten som en oplagt mulighed for at bruge deres oplevede erfaringer til at hjælpe andre, hvilket er med til at give dem en oplevelse af at kunne yde et reelt og vigtigt bidrag.

De frivillige organisationer bekræfter også, at peer-to-peer indsatser med et socialt sigte er et oplagt sted at sætte erfaringskompetencen i spil. På den ene side får borgerne uden for arbejdsfællesskabet mulighed for at bruge deres oplevede erfaringer og vanskeligheder på en konstruktiv og positiv måde, som støtter deres egen recovery-proces. På den anden side møder brugeren en person, som de kan spejle sig i og støtte sig op ad, fordi vedkommende har stået i samme situation. Organisationerne fremhæver, at når frivillige uden for arbejdsfællesskabet bruger deres oplevede erfaring til fordel for andre, tilbyder de en værdi, som ikke findes hos andre frivillige. Der er dermed en organisatorisk gevinst ved at inkludere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats.

Når de frivillige organisationer på det sociale område skal rekruttere borgere med erfaringskompetence, er det blandt andet relevant at se mod brugerne inden for egen organisation. Den kvalitative del af undersøgelsen viser, at for flere organisationer på det sociale område er den primære rekrutteringskanal til den frivillige indsats blandt egne brugere. Samtidig viser resultaterne fra befolkningsundersøgelsen, at det er en central drivkraft for at starte som frivillig, at man bliver opfordret eller valgt, og at 40 pct. af borgerne uden for arbejdsfællesskabet, som ikke er frivillige, gerne vil være frivillige, hvis de bliver spurgt. Derfor er der potentiale i, at organisationer på det sociale område i højere grad opfordrer og spørger borgere uden for arbejdsfællesskabet, om de vil være en del af den frivillige indsats.

Samlet peger disse resultater på, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i endnu højere grad kan inkluderes i den frivillige indsats, hvis organisationer på det sociale område understøtter, at borgere uden for arbejdsfællesskabet kan bruge deres erfaringskompetencer i organisationen. Særligt kan de frivillige uden for arbejdsfællesskabet bruge deres erfaringskompetencer i peer-to-peer støtte og lignende indsatser, hvor borgernes erfaringskompetencer kan bidrage med en ny dimension til de sociale tilbud, men også i lokalforeninger og idrætsforeninger.

**Anbefaling
2:**

Et samarbejde mellem frivillige organisationer på socialområdet og frivillige organisationer og foreninger på øvrige områder kan understøtte, at flere mennesker med psykiske, fysiske eller sociale problematikker kan indgå i den frivillige indsats

Frivillighedsundersøgelsen viser, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i lavere grad er frivillige i det almene foreningsliv, herunder idrætsområdet og i andre frivillige organisationer uden for det sociale område, sammenlignet med den øvrige befolkning. Samtidig viser undersøgelsen, at frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet i gennemsnit bruger flere timer om måneden på den frivillige indsats end øvrige frivillige. Der kan derfor være en organisatorisk gevinst for organisationer (fx på idræts- eller kulturområdet), som mangler frivillige, i at inkludere denne målgruppe i den frivillige indsats og dermed få flere frivillige ressourcer i organisationen.

Resultaterne af undersøgelsen viser også, at ikke-frivillige borgere uden for arbejdsfællesskabet angiver sygdom eller handicap som årsag til ikke at være frivillig, hvilket er tilfældet for få af de øvrige ikke-frivillige. Det er således helbredsmæssige forhold eller handicap, der opleves som den primære barriere for at deltage i en frivillig indsats for borgere uden for arbejdsfællesskabet. Dette kalder på, at der må tages højde for den enkeltes helbredsmæssige begrænsninger for at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats, hvilket særligt er relevant hos organisationer, der ikke har erfaring med at imødekomme dette behov, som organisationer på fx socialområdet har.

En mulig tilgang kan være partnerskaber mellem de organisationer, der er i kontakt med målgruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabet, som gerne vil være frivillige, og de foreninger, som gerne vil inkludere denne gruppe af borgere i den frivillige indsats. For at engagere flere frivillige uden for arbejdsfællesskabet på andre områder end det sociale er det anbefalelsesværdigt for foreninger og organisationer at etablere et samarbejde med sociale organisationer og dermed rekruttere flere frivillige. Som pointeret ovenfor, finder de sociale organisationer hyppigt nye frivillige gennem deres brugergruppe og derfor er et partnerskab med sociale organisationer også en potentiel rekrutteringskanal.

Partnerskaber med sociale organisationer kan samtidig være en mulighed for at dele læring om, hvordan foreninger og organisationer på andre områder tager højde for de helbredsmæssige begrænsninger, borgerne uden for arbejdsfællesskabet oplever. Fx har organisationer inden for socialområdet erfaringer med, hvordan man skaber en god modtagelse af nye frivillige, som har behov for særlige hensyn, og hvordan man sikrer, at den enkeltes begrænsninger kan rummes i den frivillige indsats. Opsamlende kan det derfor anbefales, at der etableres flere partnerskaber mellem frivillige organisationer på socialområdet og foreninger og organisationer på andre områder.

Anbefaling 3:***Partnerskaber mellem frivillige organisationer og kommuner kan understøtte inklusion af flere frivillige uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats***

Undersøgelsen viser, at en af de mest centrale drivkræfter i forhold til at starte som frivillige er at blive opfordret eller valgt og at borgere uden for arbejdsfællesskabet i mindre grad angiver dette som årsagen til at være startet som frivillig. I den kvalitative del af undersøgelsen ser vi også, at borgere uden for arbejdsfællesskabet oplever, at det er vigtigt at blive inviteret til den frivillige indsats, når man oplever at have overskuddet til det. Samtidig har flere af de frivillige organisationer på det sociale område gode erfaringer med, at offentlige aktører henviser borgere uden for arbejdsfællesskabet til den frivillige organisation, og fx socialpsykiatrien, jobcentre og hospitaler kan være en kilde til rekruttering, fordi de regelmæssigt er i kontakt med borgere uden for arbejdsfællesskabet. Derved har disse aktører en oplagt mulighed for at opfordre borgere, som kunne have lyst til at indgå i en frivillig indsats, ligesom de kan vurdere, hvorvidt bestemte indsatser er særligt relevante for den enkelte borger. På den måde kan de kommunale medarbejdere også opspore borgere, der har erfaringskompetencer inden for et bestemt felt.

Den kvalitative undersøgelse blandt organisationerne viser, at kommunale medarbejdere kan være en drivkraft i at engagere frivillige uden for arbejdsfællesskabet. Hvor et samarbejde på den ene side kan bidrage med nye frivilligressourcer til organisationerne, kan det på den anden side også være en mulighed for kommunerne for at styrke indsatsen overfor deres borgere, som får mulighed for at indgå i og bidrage til givende fællesskaber.

Samtidig er det en erfaring fra de frivillige organisationers side, at det kræver forventningsafstemning og i visse tilfælde konkrete samarbejdsaftaler, for at partnerskabet mellem kommune og frivillige organisationer kan fungere bedst muligt for borgerne såvel som organisationerne. Den kvalitative del af undersøgelsen viser, at det er vigtigt at afstemme med fx kommunale sagsbehandlere, i hvilken grad borgere kan indgå i den frivillige indsats trods deres vanskeligheder. Samtidig er det centralt, at deltagelse i den frivillige indsats og det fællesskab, der hører til, er et supplement til den behandling eller sociale støtte, som den enkelte borger måtte have behov for, og ikke sættes i stedet for. Det kan derfor være understøttende for partnerskabet med fælles nedskrevne kriterier og eventuelt samarbejdsaftaler, som understøtter samarbejdet mellem kommune og frivillige organisationer om at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats på en måde, som er gavnlig særligt for borgerne, men også for organisationerne og kommunerne.

Samlet er der et uudnyttet potentiale i at indgå samarbejde mellem kommuner og frivillige organisationer om at engagere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats. Organisationerne kan opspore flere frivillige og kommunerne kan styrke indsatsen for borgerne.

**Anbefaling
4:**

Organisationer og foreninger kan understøtte nye organisationsformer, som ikke i sig selv kræver en frivillig indsats, men som støtter borgernes konkrete engagement og lyst til at starte projekter op

Befolkningsundersøgelsen viser, at borgere uden for arbejdsfællesskabet i højere grad indgår i en uorganiseret frivillig indsats end øvrige frivillige og at frivillige uden for arbejdsfællesskabet i mindre grad end øvrige frivillige er medlemmer af den organisation, som de er frivillige i. Samtidig viser den kvalitative del af undersøgelsen, at nyere organiseringsformer omkring den frivillige indsats som fx INSP! i Roskilde og Sager, der Samler i Aarhus og Foreningen Outsideren er repræsentanter for/kan være velegnede til at rumme mennesker med psykiske, fysiske eller sociale vanskeligheder.

I denne type organisering er konceptet, at frivillige ikke skal løse faste arbejdsopgaver. I stedet er organisationen en base for forskelligartede projekter og er til for at understøtte de mennesker i civilsamfundet, der har gode idéer og initiativer, som de gerne vil føre ud i livet. Organisationen skaber rammen for det frivillige engagement, men det er op til borgerne, hvordan de ønsker at engagere sig. Derved adskiller organisationerne sig væsentligt fra traditionelle medlemsforeninger, hvor de frivillige løser definerede opgaver for organisationen.

Over for gruppen af borgere uden for arbejdsfællesskabet med psykiske eller fysiske vanskeligheder, er der flere styrker ved en anderledes organiseringsform. Fra organisationernes side er der en større rummelighed, fordi de ikke er afhængige af, at de frivillige varetager konkrete opgaver. Derfor er der plads og fleksibilitet til, at den enkelte frivillige kan have udsving i sit engagement, hvis han eller hun oplever psykiske eller andre helbreds-mæssige problemer. I den sammenhæng er der også en oplevet rummelighed for de frivillige uden for arbejdsfællesskabet, som kan bidrage med det, de kan og vil – og på de tidspunkter, som passer dem bedst givet den situation de står i. Yderligere anser organisationerne det som en væsentlig drivkraft for det frivillige engagement, at borgerens egne idéer sættes i centrum, hvilket er med til at fremskynde den frivilliges motivation og lyst til at engagere sig samt kreativitet og ejerskab i processen og udførelsen af den frivillige indsats.

Der kan således være flere fordele ved at tilbyde anderledes organiseringsformer og samlet peger resultaterne af undersøgelsen mod en mulighed for at inkludere flere borgere uden for arbejdsfællesskabet i den frivillige indsats gennem denne type organiseringsform eller lignende organiseringsformer, som rummer nogle af de samme kernekomponenter i måden, hvorpå den frivillige indsats udføres og organiseres.

